

Приказки на прибалтийските народи

НАРОДНА МЛАДЕЖ

ПРИКАЗКИ НА ПРИБАЛТИЙСКИТЕ НАРОДИ

Превод: Светослав Минков

chitanka.info

ЕЛМАЗНАТА БРАДВА ЛИТОВСКА ПРИКАЗКА

Един бедняк сякъл дърва на брега на една река. И изведнъж — дзин! — брадвата изскочила от топоришката и — право във водата!

И потънала, разбира се.

Заплакал беднякът от мъка.

— Ох, тежко на мен, нещастника! Ах, каква беда за мен, сиромаха! — завайкал се беднякът. — Как ще сека дърва без брадва? Как ще прехранвам семейството си?

В това време нещо зашумоляло в храстите. Топ-топ, хоп-хоп! — и от гората излязъл един куц старец. Вместо брада той имал бял мъх, вместо мустаци — борови клонки, вместо нос — елова шишарка.

— Защо плачеш, добри човече? Защо се вайкаш? — го попитал той.

— Как да не плача? — отвърнал беднякът. — Брадвата ми падна във водата. С какво ще сека сега дърва? Как ще храня децата си?

— Е, за тая мъка има цар — рекъл старецът. Съблякъл кожуха си, смъкнал си цървулите и — бух! — в реката.

Не успял беднякът и да мигне, а старецът вече се измъква из водата. И в ръката му — златна брадва.

— На — казал, — вземи. Тая ли е твоята брадва?

— Не, не е моята — отвърнал беднякът.

Гмурнал се отново старецът и пак изскочил из водата. Сребърна брадва подава на бедняка.

— Твоята ли е? — попитал.

— Не, не е моята — отговорил беднякът.

За трети път се гмурнал старецът и измъкнал желязна брадва.

— Ами тая не е ли твоята?

— Моята е, моята! — завикал беднякът.

Той грабнал брадвата и поискал да побегне към къщи. Но старецът го спрял.

— Стой! — казал. — Вземи и тия две брадви. Ти не си алчен — и аз не съм алчен.

— Е, щом е така — рекъл беднякът, — благодаря ти. Цял живот няма да те забравя.

И тръгнал към къщи. Три брадви на едно рамо понесъл — златна, сребърна и желязна.

Чул богатият съсед за щастието на бедняка и такава завист го обзела, че престанал и да спи, и да яде.

„Ще отида и аз при реката — помислил си той, — може и на мене да ми провърви.“

Взел той старата си брадва и се запътил към гората.

Стигнал на същото място. Само веднъж замахнал, брадвата отхвръкнала и — бух! — във водата.

— Ох, нещастник аз! — завикал богатият. — Ох, сиромах аз!

В това време нещо зашумоляло в храстите.

Топ-топ, хоп-хоп! Излязъл от гората един куц старец. Вместо брада имал бял мъх, вместо мустаци — борови клонки, вместо нос — елова шишарка.

— Кой вика? — попитал старецът. — Кого е сполетяла беда в моята гора?

— Аз викам — отвърнал богатият. — Мен ме сполетя беда. Сечах дърва и изведенъж — дзин! — брадвата отхвръкна от

топоришката и право в реката. Кой ще ми я извади сега?

— Ами че аз — казал старецът.

Съблякъл кожуха си, смъкнал си цървулите и — бух! — в реката.

Не успели кръговете по водата да се разнесат — и старецът изскочил. В ръцете си държи желязна брадва.

— Твоята ли е? — попитал той богатия.

— Не, не е моята — отвърнал богатият. — Моята беше по-хубава.

Гмурнал се старецът пак във водата. После излязъл и подал на богатия сребърна брадва.

— Ами тая не е ли твоята? — попитал той.

— И тая не е моята — отговорил богатият. — Моята беше още по-хубава.

За трети път се гмурнал старецът под водата и извадил златна брадва.

— Твоята ли е?

— Моята е, моята! — извикал богатият. — Аз още отдалече я познах. Дай я тук по-скоро.

Но старецът не дава брадвата.

— Да не грешиш? — рекъл. — Там, на дъното, има и една елмазна брадва. Да не би тя да е твоята?

— Ох — казал богатият, — наистина греша. Тая тук много блести на слънцето, та помислих, че тя е елмазната.

Разтърсил старецът брадата си и влязъл под водата. И златната брадва отнесъл със себе си.

Влязъл под водата и не се показал повече.

А богатият и до ден-днешен седи на брега. Чака стареца да му донесе елмазната брадва.

МРАЗ И МРАЗКО

ЛИТОВСКА ПРИКАЗКА

Живял на света, а изглежда, че и сега още живее, побелелият дядо Мраз. Той имал син — младият Мразко.

Ходел дядо Мраз по поля и гори. Грижел се за земята си. Гдето трябва — сняг ще насипе, гдeto му хрумне — виелица ще извие.

А синът Мразко гледа бащината работа и се подсмива.

— Ex, оstarя баща ми, съвсем грохна. Ако аз поискам — такава снежна буря бих завъртял, че дърветата ще се разлюлеят! Бих натрупал толкова сняг, че нито животно ще се промъкне, нито човек ще премине!

Един ден младият Мразко излязъл да се поразходи. Изведнъж гледа — пътува в шейна някакъв дебел, много дебел господин. Кожухът му — от меча кожа, калпакът — от лисича, на нозете му — пълстени ботуши, на ръцете — пухкави ръкавици.

„Виж го ти как се увил! — мисли си Мразко. — Старият ми баща никога не би пронизал такъв човек. Но от мен няма да избяга този господин!“

И хукнал Мразко подир шейната. Догонил господина и почнал да го замразява. Господинът цял настръхнал, нахлупил калпак до самия си нос, загърнал кожуха си по-здраво. Но нищо не помага — Мразко не го оставя на мира. През всички дупчици се промъква, от всички страни подухва.

Съвсем се вкочанясал пътникът. И до в къщи не стигнал, замръзнал из пътя.

А Мразко не може да се нарадва! Изтичал да се похвали на баща си.

— Виж, старче, какъв дебел господин в меча шуба замразих до смърт!

— Няма що да се каже! Ти, синко, си юнак над юнаците — рекъл дядо Мраз. — С дебелия господин се справи, но я се опитай да замразиш онът селянин. Виждаш ли го — дето крачи по пътя?

Погледнал Мразко — по пътя върви някакъв мършав селянин. Кожухът едва се държи на раменете му и не можеш да разбереш какво повече има по този кожух: дупки или кръпки.

— С тогова бързо ще се справя! — засмял се Мразко. — Само ще духна — и помен няма да остане от него!

А в това време селянинът дошъл до своето сечище, взел брадвата в ръце и почнал да сече ели и борове.

Тогава Мразко се нахвърлил върху него. От тая страна ще подухне, от другата ще налети. А селянинът маха ли, маха брадвата. Дотолкова се разгорещил, че дори пот го избила.

Налита, налита Мразко върху него — селянинът нищо не усеща! И кожуха си разгърнал, и ръкавиците съмъкнал.

Разсърдил се Мразко.

— Няма да те оставя на мира. Тъй или иначе ще се справя с тебе! Пъхнал се в ръкавиците на селянина и си мисли:

„Ще тръгне селянинът към къщи, ще вземе да си слага ръкавиците и тогава ще го хвана за пръстите. Без ръце ще остане!“

Речено-сторено. Махал, махал селянинът брадвата, натрупал цял куп дърва и най-сетне се изморил. Залягал се да си върви. Поискал да надене ръкавиците, но те не се огъват, вдървили се от студ.

Без да му мисли много, селянинът взел брадвата, че като почнал да удря ръкавиците с тъпата страна — веднъж, дваж, триж. Тъй натупал Мразко, че той едва останал жив.

Домъкнал се някак младият Мразко до дома. А дядо Мраз се смее:

— Е, изпати ли си?! Много бързаше да ми се хвалиш. Поживей като мен и ще узнаеш кой е slab и кой — силен. Гледаш някого — обикновен човек, но я опитай да се приближиш до него!

ВЪЛК И ОВЦА

ЕСТОНСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време един вълк и една овца. Овцата се отльчила от стадото, загубила се в гората и останала там да живее. А за вълка гората е като родна къща. Срещнали се вълкът и овцата и се сприятелили.

Лятото прекарали добре: наоколо топло, храна колкото щеш — защо ще се карат! През есента, как да е, преживели, но ето че зимата връхлетяла ненадейно — животът им станал тежък. На вълка лапите мръзнат, на овцата опашката трепери от студ.

И овцата рекла:

— Хайде, вълчо, да си построим къща. Ще си палим печка, ще зимуваме на топло.

Но вълкът бил голям мързелан. Той казал:

— Вие, овцете, сте свикнали при хората да живеете под покрив. А на мен и тъй ми е добре.

Направила си овцата колибка с печка с лежанка. И зимата вече не била страшна за нея. Топло ѝ било на овцата.

А вълкът скитал, скитал из гората и започнал да вие. Студът от ден на ден се усилвал, а нямало къде да се скрие. Колкото и да бил мързелив, трябвало да си построи някаква къща.

Натрупал вълкът купчина сняг, утъпкал го с крака, подмел го с опашка, направил си някак ледена колибка.

Но в това време сякаш нарочно грейнало слънцето. Разтопил се над вълка леденият покрив, рухнали снежните стени. Останал отново вълкът без дом.

Ами сега? Какво да прави?

Отишъл вълкът при овцата, застанал пред колибката и казал:

— Овчице, овчице, открехни вратата. Навън камък се пука от студ, носът и ушите ми са измръзнали. Позволи ми да си сгрея при теб поне муциуната.

Съжалила овцата вълка и открехнала вратата на колибката. Вълкът пъхнал муциуната си през процепа, постоял, постоял и пак рекъл:

— Овчице, овчице, предните ми лапи са измръзнали, позволи ми да стъпя на прага.

Овчицата отворила по-широко вратата и позволила на вълка да стъпи на прага. А на вълка все не му стига.

— Чуваш ли, овчице, как вие вятърът? — казал той. — Задните ми крака съвсем са премръзнали. Позволи ми да сгрея и тях.

А на овчицата сърцето е меко, овче.

— Че какво — отвърнала тя, — топлото няма да ми избяга, посгрей си, вълчо, задните крака.

Вълкът се намъкнал в колибката чак до опашката и рекъл:

— Благодаря ти, овчице, сега съм много добре. Страхувам се само да не ми замръзне опашката. А без опашка всичката ми вълча хубост ще пропадне!

— Ех, вълчо — казала овцата, — майстор си ти на просията! Би трябвало с торба по селата да тръгнеш. Добре, посгрей си и опашката.

Вълкът това и чакал. Скочил в колибката, огледал се наоколо и — хоп! — на печката. Свил се на кравай и не мисли да си отива.

Така се излежавал той до вечерта. Стоплил се, запарил се и му се приискало да яде. И току рекъл на овцата:

— Овчице, овчице, не е ли време да спим? Качи се на печката, аз ще се дръпна — и за теб ще има място.

Погледнала овцата вълка. Гласът му благ, а очите — зли, гладни.

— Не, вълчо — отвърнала овцата. — Нямам време. Лъжиците ми са немити, брашното ми не е пресято. Като си свърша работата, ще дойда да спя.

Вълкът лежал, лежал, чакал, чакал и задрямал.

През нощта се събудил. Ех, че му се искало да яде! Започнали да му куркат червата. Попипал с лапата — няма я овцата на печката. Скочил вълкът на пода и почнал да я търси. Но и овцата е хитра: скрила се тя от вълка в сандъка за смет. Не я намерил вълкът.

На сутринта овцата се подсмива:

— Защо нощес не спа, кого, вълчо, търсеш? Тикаше си носа навсякъде, не намери, вълчо, овцата.

Вълкът лежал на печката цял ден. Привечер още повече огладнял. Пак повикал овцата:

— Качи се, овчице, на печката. Тук е топло, тук е хубаво.

Овцата му отговорила:

— Почакай, вълчо. Още не съм замесила хляба, дърва не съм насякла. Като свърша — ще се кача на печката.

Вълкът пак не я дочакал и заспал. През нощта се събудил зъл, гладен. Насмалко щял да завие, но се побоял да не уплаши овцата. Попипал с лапата — празно. Не дошла овцата да нощува на печката — знае си навиците на вълка.

Скочил той на пода. Тършувал насам-натам в тъмнината. Няма я никъде овцата.

На сутринта овчицата пак се присмива на вълка:

— Ех, вълчо-вълчище, какво тършуваш нощем, кого търсиш изъглите? Аз бях скрита под нощвите и те гледах.

Настъпила и третата вечер. Пак вика вълкът овцата на печката, а овцата се противи:

— Какво приказваш, вълчо! Рано е още за спане. Стаята не съм помела, чергите не съм изтупала.

Вълкът заспал. През нощта се събудил и почнал да търси овцата. Обърнал сандъка за смет, катурнал нощвите — никъде я няма овцата. Съвсем изгладнял вълкът, дори със зъби заскъркал от глад.

Разбрала овцата — тая работа няма да излезе на добър край.

Призори тя се измъкнала от колибката. Тръгнала из гората и почнала да рови снега с копитцата си. Намерила храст с боровинки.

Събрала боровинките на купчина и почнала да се търкаля по тях. Цяла се омазала с червен сок. После грабнала един дълъг пръти изтичала при колибката.

Застанала под прозореца. Чука с пръта по рамката и вика със страшен глас:

— Няма ли го вълка в колибата, не лежи ли на печката? Седем вълци съм изяла — и него ще изям!

Вълкът надникнал през прозореца. Гледа — насреща стои страшен, рошав звяр, цял изпомазан с кръв — сигурно вълча!

Изплашил се вълкът, подвил опашка и хукнал навън из колибата. Скрил се в горския пущинак и дори носа си не показва.

А овцата измила със сняг козината си от червената боя на боровинките и си заживяла спокойно в топлата колибка.

КАК ГЪЛЪБЪТ СИ ПРАВИЛ ГНЕЗДО ЛАТВИЙСКА ПРИКАЗКА

Всички птици имат гнездо като гнездо, а на гълъба не е гнездо, а някакво решето — яйцата просто ще изпадат от него.

Защо е тъй? Слушайте сега.

По-рано гълъбът не си правел никакво гнездо. Ще дойде пролет, ще седне гълъбицата на земята и там ще снесе яйцата си.

Но ето че веднъж лисицата се промъкнала незабелязано и изяла всичките яйца. Натъжили се гълъбът и гълъбицата. Подхвръкнал гълъбът на един храст и загукал жално:

— Половин дузина яйца имаше — не остана нито едно! Половин дузина яйца открадна лисицата!

Тъгувал, тъгувал гълъбът, гука, гука, а после намислил да си свие гнездо. Събрал пръчки, но не знае как да ги сплете. Извикал всички птици от гората, за да го научат на ум и разум.

Събрали се птиците и почнали да вият на гълъба гнездо. Но едва сплели две клончета, и гълъбът завикал:

— Зная, зная! Мога, мога!

Е, щом сам може, защо ще работят другите! Захвърлили птиците клонките и отлетели.

Върти се гълъбът над дървото, тук сложи пръчица, там — друга. Падат пръчките — не може гълъбът да си оплете гнездо.

Какво да прави? Пак повикал птиците. Долетели те и се заловили за работа. Едва оплели гнездото до половина, и гълъбът отново завикал:

— Сам зная! Сам мога!

— Добре. Щом можеш сам, работи си сам.

Отлетели птиците.

Гълъбът се заловил за работа. И пак тук-там бучне пръчица — нищо не излиза.

За трети път повикал птиците. Но птиците не идват. Не искат повече да учат гълъба-всезнайко.

Тъй си и останало недовършено гнездото на гълъба. Тъй си и живее той в него със своята гълъбица.

ЗАЩО НА ЗАЕКА УСТНАТА Е РАЗЦЕПЕНА ЕСТОНСКА ПРИКАЗКА

Събрали се веднъж зайците под един бор на заешко съвещание. Бъбрят си, всеки се оплаква от горчивата си съдба.

Най-старият слушал, слушал, после излязъл напред и казал:

— Мили мои братя! Зле живеят нещастните зайци на света. Да шукне звяр в храстите — заекът се плаши, да падне лист от дървото — душата на заека му слиза в петите. Който зърне някого от нас, почва да вика: „Заек, заек! Дръжте го!“ Всички ние се боим, а от нас и комарът не се плаши. Я най-добре да отидем при морето и да се удавим от скръб. И без това рано или късно ще се мре.

Послушали зайците своя старейшина. И се втурнали към морето да се давят.

А край морето на една ливада пасяло голямо стадо овце. Една овца, като видяла толкова много зайци, се изплашила, заблеяла и побягнала. И цялото стадо хукнало подир е ѝ. Бягат овцете — сами не знаят накъде, сами не знаят от кого. Опашниците им треперят, копитцата им тракат.

А след овцете тичат кучетата, лаят, дерат се. Овчарите викат и размахват тояги. Дигнала се страшна олелия!

Смешно станало на зайците. Приседнали те на задните си лапи и почнали да се смеят високо. И толкова се смели, че устните им се цепнали.

— Не, за нас, зайците, не е толкова лошо на света! И ние сме силни, когато сме заедно!

И решили да не се давят. Само че оттогава на всички зайци горната устна е разцепена на две.

МЪДРИТЕ ДУМИ ЕСТОНСКА ПРИКАЗКА

Помолил се един пътник да пренощува в една богаташка къща.
Господарката не го пуснala.

— Върви си, върви си из пътя! — казала. — Ако почна да помагам на всекиго — за мен нищо няма да остане.

Отминал пътникът нататък. На края на селото видял съвсем бедна къщурка. Похлопал.

Стопанката отворила вратата.

— Влез — рекла. — Дето и без това е тясно — с един човек по-тясно няма да стане.

Влязъл пътникът. Гледа — цял куп деца. Ризките им мръсни, дрипави.

— А защо, стопанке — попитал пътникът, — не постъкмиш децата си?

— Не мога аз, вдовицата, да насмогна на толкова деца — отвърнala стопанката. — Всяко има само по една ризка. Скъсала съм ги от пране.

Приготвили се да вечерят. Стопанката поканила и пътника.

— Седни — казала му, — хапни с нас.

А пътникът погледнал трапезата — картофите в паницата едва за децата ще стигнат — и рекъл:

— Ох, стопанке, уморен съм от пътя — не ми се яде.

Легнал на пейката и заспал.

На сутринта станал, поздравил стопанката и казал:

— Благодаря ти за добрината. Слушай, на сбогуване ще ти кажа едни мъдри думи: каквото започнеш да правиш от сутринта, прави го до вечерта.

— Ex, добри човече — засмяла се стопанката, — и без твоите мъдри думи аз работя от ранна утрин до късна вечер. Като совалка в стан се мяtam.

Отишъл си пътникът. А стопанката погледнала децата си и помислила:

„Право ми каза пътникът — дрешките им съвсем са се окъсали. Не е хубаво това! Та те не са сирачета, при своя майка растат. Имам малко платно, трябва да го измеря — може поне за големите да излезе по една ризка.“

Тя изтичала до богатата господарка, помолила я да й даде аршина и се заловила за работа.

Разгърнала платното, поискала да отмери за една риза... Но едва дигнала аршина — и о, чудо! — от другата страна платното се удължило с още един аршин. Втори път дигнала аршина — ето ти още платно. Вдовицата мери платното, мери го, а не може да го измери. Сто пъти обърнала аршина, а платното няма край. Дипли се по масата, пада на пода...

Така чак до вечерта прекарала вдовицата в работа.

Тъкмо тогава и богатата господарка похлопала на вратата. Цял ден тя била неспокойна, все си мисли: „Защо й е на бедната вдовица аршин? Цялото й имущество с клечка да го измериш!“

Богатата господарка прекрачила прага и останала с отворена уста.

Седи вдовицата до масата, а наоколо натрупано бяло платно като снежни преспи. Няма де да се стъпи.

— Отде имаш това богатство? — попитала богатата господарка.

— И аз сама не зная — отговорила ѝ вдовицата. — Имах къс платно — уж съвсем малко наглед, — а почнах да го меря — от сутринга до вечерта седях над него. Навярно оня пътник не беше обикновен човек, а магьосник — знаеше какви думи да ми каже!

— Кой е тоя пътник? — извикала богатата господарка. — Какво ти каза?

И вдовицата разправила всичко на богатата съседка. Спомнила си мигом съседката — пътникът бе идвал най-напред при нея! Значи тя сама бе изпуснала щастието си! Просто ще се пукне от яд! Изтичала бързо в къщи.

— Впрягай веднага коня в талигата! — извикала тя на ратая си.

— Настигни пътника. И гледай да не се връща без него!

Потеглил ратаят. Чак призори догонил пътника.

— Господарката ми поръча без тебе да не се връщам назад. Ако не те върна, душата ми ще извади — казал той.

— Щом е тъй, да вървим — рекъл пътникът.

Седнал в талигата, тръгнали назад.

А богатата господарка напекла и наготовила всякакви ястия. Нахранила пътника с баница, с кокошка и го сложила да спи на пухена постеля.

Гостувал пътникът ден, два, три.

Търпи господарката, не пъди госта си. Наистина с баница вече не го гощава, а само ръжена питка ще му подхвърли.

На четвъртия ден пътникът се приготвил да си върви. Изпратила го господарката до портата. Пътникът мълчи — и тя мълчи. Най-сетне не се стърпяла и попитала:

— Какво ще ми пожелаеш на прощаване?

Пътникът отвърнал:

— Каквото започнеш да правиш от сутринга, прави го до вечерта.

Изтичала бързо господарката до в къщи, извадила от сандъка си най-хубавото, най-голямото платно.

„Сега — мисли си — ще отмеря, колкото си иска! Себе си от главата до петите ще облека, на дъщеря си чеиз ще направя, пък и за продан ще има. Платното е тънко, градско — скъпичко струва.“

И тя разгърнала платното на масата, взела аршина, но изведнъж си спомнила, че тестото ѝ е замесено и стои така още от снощи. Ще се

вкисне съвсем, та и ратаят не ще иска да го яде!

— Е — рекла си, — ще го изпека набързо и ще се заловя за работа.

Омесила един хляб и го пъхнала в пещта. Натрупала много дърва, за да се опече по-скоро хлябът. Пещта се нажежила до червено — хлябът изгорял.

— Нищо — казала господарката, — вторият ще бъде по-хубав.

Омесила втори, сложила го в пещта. И той изгорял. Започнала да меси трети. А тестото в нощвите не намалява, издува се до краищата, още малко и ще прелее на пода.

Тича господарката от масата до пещта — един хляб омеси, друг в пещта сложи, трети изважда навън. И който и да извади — всеки почерен от въглен.

Вече всички полици се натъпкали с изгорял хляб, навсякъде се издигат купчини от черни хлябове, трупат се на грамада по пода, а тестото все не намалява.

Съвсем се съсипала господарката. Тя на драго сърце би оставила всичко, но сякаш някой я бил приковал за нощвите и за пещта. Ръцете сами месят, сами правят хляб, сами го слагат в пещта.

Тъй се мъчила тя до вечерта. А щом слънцето се скрило зад покривите — тогава и нощвите се оправзнили.

Седнала господарката върху своите изгорели хлябове и заплакала от яд.

КОСАЧ И ВЪЛК

ЛИТОВСКА ПРИКАЗКА

Един косач седял до крайпътния ров и си похапвал хлебец.
Изведнъж от гората изскочил един вълк, приближил се до косача
и го попитал:

- Какво ядеш, човече?
- Хляб.
- Дай и аз да опитам.

Косачът отчупил късче от крайшника и го дал на вълка. Вълкът
гълтнал хляба, облизал се и рекъл:

— Вкусна храна имате вие, хората! Де да имах и аз всеки ден
такова ядене!

— Че защо да нямаш! — казал косачът. — Посей си жито и яж,
колкото търбухът ти иска.

— Виж ти! — зарадвал се вълкът. — Слушай, косачо, бъди
добър, научи ме как се прави това.

Започнал косачът да учи вълка.

— Най-напред ще трябва да се изоре земята...

— И ще има ли хляб?

— Какво приказваш! — отвърнал косачът. — Земята ще трябва да се бранува, да се засее...

— И готово?

— Не, почакай — рекъл косачът. — През есента ще посееш зърното, то ще прекара зимата в земята, напролет ще поникне ръж, а през лятото...

— През лятото ще може да се яде!

— Какво ти ядене! Ръжта ще трябва да се ожъне, да се върже на снопи, да се събере на кръстци, вятърът да я провее, слънцето да я изсуши, тогава...

— Тогава ще има хляб! — извикал вълкът.

— Не, няма да има — казал косачът. — Ръжта ще трябва да се пренесе на хармана, да се овършее, да се отвее, да се закара на воденицата, да се смели на брашно...

— И да се изяде!

— Ех, вълчище — рекъл косачът, — много си бърз на яденето. Брашното ще трябва да се замеси, тестото — да втаса, да се сложи в пещта...

— Тогава ще има ли хляб?

— Да, тогава ще има хляб. Можеш да го ядеш.

Вълкът въздъхнал и казал:

— Не, не искам хляб. Той нещо не ми е по вкуса.

— А защо така? — попитал косачът.

— Много дълго ще трябва да чакам — отвърнал вълкът. — Я по-добре ме посъветвай как по-бързо да си напълня търбуха!

Помислил косачът и казал:

— Добре, иди хей на онова пасбище. Там пасе една стара кобила с жребчето си. Това жребче ще изядеш.

Зарадвал се вълкът и изтичал на пасбището.

Гледа — там пасат много коне и между тях се разхожда старата кобила с жребчето. Почакал вълкът, докато кобилата и жребчето се поотдалечат, и извикал:

— Хей, жребче, човекът ми заповядда да те изям!

— Тогава яж ме! — рекло жребчето и мигом се мушнало под корема на майка си.

Разсърдил се вълкът и заревал:

— Да не мислиш да играеш с мене на криеница!

И като скочил — право при кобилата. Вълкът — скок, а кобилата — чат! — един ритник. Търколил се вълкът на земята. Полежал, надигнал се и пак — скок! А кобилата — още един ритник! Едва не изпотрошила всички кокали на вълка.

Замъкнал се вълкът назад при косача.

— Не — казал, — и жребчето не ми е по вкуса.

— А защо така? — попитал косачът.

— Копитата на майка му са много големи и твърди.

Помислил отново косачът и рекъл:

— Добре. Върви на ливадата. Там пасе един овен. Неговите копита са по-малки.

Изтичал вълкът на ливадата. Видял овена и извикал:

— Слушай, овенко, човекът ми заповядда да те изям!

— Е, щом човекът е заповяддал, няма какво да се прави — отвърнал овенът. — Само, моля те, не ме разкъсвай на парчета, братко вълчо, не ми развалий кожата. Хайде да направим тъй: ти ще застанеш до плета, ще зяпнеш хубаво, а аз ще се засиля и ще скоча право в гърлото ти.

Вълкът отишъл до плета, разкрачил нозе, раззинал уста и зачакал.

А овенът се засилил и — прас! — с рогата вълка по челото.

Паднал вълкът на земята. Два часа се търкалял в несвяст.

А овенът, разбира се, не бил глупав, затова и избягал.

Най-после вълкът се свестили. Отворил очи, обърнал глава надясно, наляво, гледа — няма го овена. Станал вълкът и рекъл:

— Дали съм го изял или не съм го изял? Навярно съм го изял!...

КАК КУКУМЯВКИТЕ СЕ НАУЧИЛИ ДА ПЕЯТ

ЕСТОНСКА ПРИКАЗКА

Едно време всички птици пеели еднакво. От туй се получавало голяма бъркотия. Ще чуе гълъбът някоя хубава песничка и ще помисли, че гълъбицата му се е разпяла. Ще литне към гласа и право в ноктите на ястраба ще попадне. Ще почне червенушката да вика пиленцата си, а на нейния зов ще се стекат сивите врабци... Най-после дотегнал на птиците такъв живот и те решили така: ще сложим всички песни в един голям сандък и ще вадим по ред: кой каквато песен изтегли, такава ще пее целият му род.

Определили птиците деня, часа и мястото и долетели от всички краища на гората да делят песните.

Само кукумявките закъснели. Те били големи мързеланки и много обичали да си поспиват. Като летели към определеното място, птиците повикали и двете кукумявки, които дремели на един клон, но те само поотворили кръглите си очи и си казали една на друга:

— Защо ще бързаме? Най-хубавите песни са по-дългите и по-тежките — те навярно са потънали на дъното на сандъка. Затова ще се паднат на нас.

Чак привечер кукумявките отишли да получат своя дял. Надникнали в сандъка — празен. Другите птици били разграбили всичките песни: затова и кукумявките не получили нищо.

А нима могат да живеят без песен? Да не знаят как да се обадят една на друга. Потъгували, потъгували кукумявките и най-сетне рекли:

— Хайде сами да си измислим някоя песничка.

Но това не било тъй лесно. Ту запеят така, че чак ушите да ги заболят, ту се залеят с трептящи звуци и вече се радват — ех, че хубаво! — и току изведнъж слушат: същата песен, само че много по-звукично пее някакъв си нищожен врабец.

Съвсем се натъжили кукумявките. А птиците наоколо сякаш напук си чуруликали от сутрин до вечер.

Една привечер двете приятелки кукумявки се срещнали в горичката край селото. Побъбрили си за туй, за онуй, заговорили за тъжната си участ. И тогава едната казала:

— А защо да не се поучим от хората?

— Виж, това не елошо — отвърнала другата. — Аз току-що узнах, че днес в чифлика има сватба. А по сватбите, както знаеш, се пеят най-хубавите песни.

Речено-сторено. Отлетели кукумявките в селото, право в оня двор, дето празнували сватбата. Настанили се на едно ябълково дърво, което растяло близо до къщата, и наострили уши. Но за тяхно нещастие никой от гостите не запявал песен. Омръзнало на кукумявките да седят на клончето.

— Изглежда, че и от хората не ще дочакаме помощ! — рекли си те и вече се готвели да си отлетят.

Но в тоя миг вратата скръзнала, разтворила се шумно и някакъв веселяк се провикнал колкото му глас държи:

— Уу-ух-уу!

— Ето моята песен, ето я моята! — извикала първата кукумявка.

— Да, провървя ти на теб! — отвърнала приятелката й.

В това време в конюшнята се събудил конят. Събудил се и запръхтял с всичка сила:

— Фррр...

— А това е моята, моята песен! — завикала тутакси втората кукумявка.

И двете весело хвръкнали, за да стигнат по-скоро в родната гора и да се похвалят със своите чудни песни пред другите птици.

Комуто се е случвало нощем да попадне в някоя борова, брезова или елова гора — той навярно е слушал как две птици се обаждат една на друга. Едната вика:

— Уу-ух-уу!

Другата отговаря:

— Фррр... Фррр... Фрр-рр-рр!

Това са същите ония кукумявки, които едно време ходили на сватба да се учат на песни.

ЗАЩО КОТКАТА СЕ МИЕ СЛЕД ЯДЕНЕ ЛИТОВСКА ПРИКАЗКА

Веднъж едно врабче долетяло в един селски двор и започнало да кълве зърна.

Скача врабче по тревата, събира зърнца по зърнце, а господарският котарак го попоглежда иззад ъгъла. Гледал котаракът, гледал и изведнъж — скок! — върху врабчето. Хванал го за крилото и рекъл:

— Хубаво ще закуся сега!

— Какво приказвате, какво приказвате, господин котарак! — зачуруликал врабче. — Нима се готовите да ме изядете?

— А да не искаш да ти се любувам, а? — изпръхтял котаракът и се приготвил да откъсне главата на врабчето.

— Но засрамете се, господин котарак! — отново зачуруликал врабче. — Та вие сте забравили да се измиете! Нима не знаете, че и вашият стопанин, и стопанката, и всички хора по света най-напред се мият, а после закусват?

— И туй е вярно! — рекъл котаракът и подигнал лапа, да си изтрив хубавичко муцунката.

А врабчо, без да му мисли много — скок! — встрани. Плеснал с криле и отлетял.

Много се разсърдил котаракът.

— Не, сега вече няма да ме измамиш! — казал той. — Нека хората правят, както знаят, но аз най-напред ще закуся, а после ще се мия.

Оттогава всички котки по света се мият след ядене.

КАК БЪЧВАРЯТ НАДХИТРИЛ ВЪЛКА, МЕЧКАТА И ЗАЕКА ЛАТВИЙСКА ПРИКАЗКА

Един бъчвар правел в гората голяма каца. Вече всички дъски натъкмил и обръчът надянал, останало само да рендоса тук-там. Изведнъж слуша — клоните отзад пращят. Бъчварят се огледал и примрял. Право срещу него иде една мечка!

Какво да прави? Да се качи на някое дърво? И мечката ще се покатери. Да бяга? Ще го догони. Съвсем се объркал бъчварят. А мечката вече чупи близките храсти.

Тогава бъчварят подигнал кацата и се пъхнал под нея.

Приближила се мечката, видяла кацата. Това пък какво е? Да е камък, не е камък, да е пън, не е пън... Взела, че седнала на кацата да си почине. Седи и с лапа се бранит от комарите.

В това време вълкът притичал наблизо по своя работа.

— Къде бързаш? — извикала му мечката. — Поседи, вълчо, до мен, разкажи ми нещо.

И ето, седят мечката и вълкът, приказват си за туй, за онуй. А от храсталака излязъл един заек и заскачал по полянката. Мечката извикала и на заека:

— Стой, зайо! Не ти ли омръзна да скачаш? Я ела при нас да си поприказваме малко.

Заекът не чакал да го увещават. Приседнал до вълка и мечката и заразправял горските новини.

Вълкът слушал, слушал и изведнъж рекъл:

— Ex, ако можехме сега да похапнем! Съвсем ми е празен търбухът.

— Вярно — отвърнала мечката. — Ти, вълчо, да беше изтичал да домъкнеш нещо за ядене. А в това време и аз ще поприготвя нещичко.

— Добре — казал вълкът. — Още преди три дни видях у бъчваря на село един тълст овен. Ще отида и ще се опитам да го измъкна от кошарата. А ти, мецо, какво ще донесеш?

— Хубаво е да има и медец за закуска — отвърнала мечката. — В пчелина на същия бъчвар се е съbral тая година много сладък мед.

— А бъчварката това лято е отгледала чудесно зеле — всяка зелка е колкото твоята глава, мецано! — рекъл заекът. — Аз пък ще изтичам до бъчварския бостан.

Бъчварят седял под кацата и всичко чул.

„Е — мисли си, — та те ще ми унищожат цялото стопанство. Само че и аз не съм прост! Ще ви науча аз, цял живот ще има да помните бъчваря!“

Приятелите уговорили да се срещнат на същото това място и се пръснали на различни страни. Вълкът — към кошарата, заекът — към бостана, мечката — към пчелина.

Тогава и бъчварят излязъл изпод кацата и също хукнал право към къщи. По най-късата пътека изтичал, за да изпревари вълка. И го изпреварил. За по-сигурно затворил овена у дома си, а сам се скрил в ъгъла на кошарата и поръчал на жена си да приготви един котел с вряла вода.

Скоро вълкът довтасал в двора. Промъкнал се през портата и — право към кошарата. Бъчварят пуснал вълка, затворил вратата и извикал на жена си:

— Хей, стопанке, врялата вода!

А жената вече била приготвила котела. Бъчварят открехнал вратата и щом вълкът изскочил с празни лапи от кошарата, стопанката плиснала отгоре му целия котел с врятата вода. Завил попареният вълк и побягнал към портата. И бъчварят не останал у дома. Прескочил плета и отишъл в гората, на познатото място.

Изтичал при кацата и се скрил под нея. Седи и чака. След малко се домъкнала мечката с един голям кошер. После пристигнал и заекът с една зелка. Само вълкът закъснял. След такава баня изглежда не можел много да бърза!

Но ето че и вълкът се показал зад дърветата. Едва се клатушка, едва нозете си влачи. А заекът и мечката си мислят — сигурно голям овен е дигнал, тежи му да го носи.

Най-после попареният вълк се дотърил никак при приятелите. Проснал се на земята, охка, въздиша.

— Какво ти е, вълчище? — питаш го мечката. — Къде ти е овенът?

— Какъв ти овен! Ох, приятели, послушайте един съвет от мен: по-добре да нямате работа с человека. А най-много се пазете от врятата вода. Като чуете: „Хей, стопанке, врятата вода!“ — бягайте, накъдето ви видят очите.

Вълкът едва изрекъл тия думи, и бъчварят извикал под кацата:

— Стопанке, стопанке, врятата вода!

И знаете ли какво станало? Мечката се преметнала от кацата. Заекът се стрелнал в храстите. А вълкът завил от страх и — отде се взела толкова сила — побягнал презглава. Полянката мигом опустяла. Тогава бъчварят излязъл тихичко изпод кацата, сложил я на едното си рамо, а на другото — кошера с меда, дигнал зелката и си тръгнал с песен към къщи.

НЕВОЛЯ НЕВИЖДАНА ЛИТОВСКА ПРИКАЗКА

Живели някога двама съседи. Единият — богат другият — беден. Богатият, за каквото и да се залови — във всичко има сполучка. Копейката му копейка привлича, рублата сто рубли примамва. А беднякът ден и нощ се труди, гръб не изправя и все не му върви, все наопаки излиза всичко. Нивата ще засее — град ще удари житото, с последните си пари безрода коза ще купи — и няя вълкът ще изяде...

Веднъж двамата съседи се приготвили да отидат в града на пазар. Богатият натъпкал догоре колата си със сланина, сирене, качета с масло. А бедният метнал в разсъхналата си талига наръч лен и потеглил.

Стигнали в града. Веднага търговци наобиколили богатия, мигом разграбили всичката му стока, наброили му цяла торба жълтици. А лена на бедняка никой не иска и да погледне. Само една бабичка се дотърила, пообърнала лена оттук-оттам, попипала го и отминала. Беднякът затичал подире ѝ.

— Купи го, евтино ще ти го дам!

Той не догонил бабичката, а и стоката си загубил. Крадци откраднали не само лена, но задигнали и талигата с коня.

Какво да прави беднякът? Помолил той богатия да му заеме два-три гроша, за да си купи нови дървени обуща; старите били съвсем износени. А онзи се обърнал, сякаш не го чул, седнал в колата си и заминал. Дори не пожелал да откара съседа си.

Тръгнал беднякът пеша. А пътят минавал край гората и вече се, свечерявало. Едва се влачел беднякът, а на туй отгоре се и препънал о някакъв корен. Спрял се той и въздъхнал тежко:

— Ex, ти моя неволя невиждана!

И едва изрекъл това, изведнъж пред него застанала една жена — страшна, мършава, космата! Целият път преградила, главата си във върха на боровете опирала.

Изплашил се беднякът.

— Коя си ти? — попитал я. — Отде дойде?

— Аз съм твоята неволя. Ти сам ме повика, носи ме тогава на гърба си.

— Но ти си много голяма, моя невольо! Не можеш ли да се смалиш поне наполовина?

— Защо да не мога — казала неволята, заклатила се, заклатила и станала два пъти по-малка.

Беднякът я погледнал, почесал се по тила и рекъл:

— Все още си голяма, моя невольо! Не ще мога да те нося.

Започнала неволята още повече да се смалява. Като снежна пряспа се топи пред очите. Ето — колкото човек, колкото детенце станала. А беднякът все вика:

— Хайде още малко, още малко!

И станала неволята колкото орехче. Тогава беднякът, който не бил глупав, извадил табакерата си, пъхнал в нея своята неволя и затворил капака. После сложил табакерата в джоба си и тръгнал нататък.

Вървял, вървял и стигнал до една воденица. Колелата на воденицата се въртят, тракат, водата в бента пръска пяна, сякаш кипи. Спрял се беднякът, измъкнал из джоба си табакерата и я запратил право във водовъртежа.

— Върви по дяволите, моя невольо! Оттук вече няма да излезеш!

И стало тъй леко на душата на бедняка! Запял си песен и закрачил нататък.

А неволята и радостта не живеят заедно. Махне ли се неволята, гледаш — усмихнало се щастието. Така стало и сега. Още не извървял беднякът десетина крачки, гледа — нещо блеснало в нозете му. Навел се — ето ти жълтица, и то новичка.

— Е, ще си купя с нея кон — рекъл беднякът и запял още по-високо.

Върви, пее и си мисли:

„Конят най-много трябва на селянина, но и без талига не може.“

И едва помислил това — пак нещо заблестяло на пътя. Навел се беднякът и — ако искате вярвайте, ако искате не вярвайте — дигнал от земята още една жълтица. Върви нататък беднякът, подрънка жълтиците и си говори:

— Но на доброто стопанство трябва и крава!

И какво мислите? Веднага изскочила и трета жълтица. Сякаш някой нарочно я подхвърлил. Дигнал я беднякът и я сложил в джоба си при другите две.

Върнал се той в къщи — купил си и кон, и талига, и крава и заживял спокойно.

Чак сега животът му станал по-друг. За каквото се залови — всичко върви добре, каквото направи — все излиза хубаво. А той и по-рано не обичал да се излежава. И ето, от година на година стопанството му почнало да се подобрява. Заживял беднякът не по-лошо от своя съсед.

Но богатите, както се знае, имат завистливи очи. Богаташът съвсем загубил спокойствието си. Как тъй — по-рано съседът беше победен от просяк, а сега си живее, не познава немотията! Дали тук няма никаква тайна?

Отишъл богаташът при бедняка, уж да се посъветва нещо за стопанството, и почнал да го пита и разпитва. А беднякът с всичкото си простодушие взел, че му разправил как се избавил от неволята си, как я потопил във воденичния вир.

„Ето каква била работата! — помислил си богатият. — Е, добре, ще ти покажа кой съм аз! Ако всички бедняци съмкнат неволята от гърба си, тогава кой ще работи на богатите!“

На другия ден богаташът отишъл във воденицата. Втурнал се при воденичаря и почнал да охка и да се вайка:

— Ох, беда, ох, нещастие! Минавах край твоя бент и изтървах кесията си с жълтиците. Бъди милостив, отбий водата, може би ще я намеря на дъното.

Воденичарят му повярвал и отбил водата. Започнал богаташът да търси табакерата на бедняка. Всички камъни обърнал, цял се изцапал с тиня и най-сетне намерил табакерата.

— Е, съседе, дръж се сега! Ще пусна твоята неволя, нека тя пак тръгне по петите ти!

И богаташът натиснал закопчалката, капакът щракнал и неволята на бедняка — хоп! — изскочила от табакерата. Отначало тя била не поголяма от орех, но после — като почнала да расте! Стана колкото детенце, колкото едра жена — все расте и расте. Израснала по-високо от покрива на воденицата. Поотърсила се неволята, поразкършила снага.

— Ох, благодаря ти, богаташо, аз вече мислех, че ми е дошъл краят! Затова сега ще ти бъда верен приятел, никога няма да те оставя!

— Какво приказваш, какво приказваш! — изплашил се богаташът. — Та ти не си моята неволя, а на бедняка. Върви по-скоро при него!

— При твоя съсед ли? Не ми трябва. До тоя хитрец, до той злодей няма вече и да се приближа. Ти ме спаси, при теб и ще остана.

Затреперил богаташът от страх. И тъй, и инак молил неволята да го остави на мира. А неволята само поклатила глава и изчезнала, стопила се като дим. Тогава богаташът скочил от талигата ишибнал коня. Понесъл се конят по пътя, а богаташът го удря с камшик, шиба го по хълбоците и по гърба. Мисли си:

„Може би неволята няма да ме стигне! Може би аз ще избягам от нея!“

И щом помислил това — конят се дръпнал изведнъж с всичка сила, и то така, че богаташът се изтърсил от талигата и си счупил ръката.

А по-нататък се случило нещо още по-лошо. Изправил се с мъка богаташът и се затърил из пътя. Но още не стигнал до селото — гледа: целият му имот гори в пламъци, само дим се стели наоколо. Така изгоряло всичко докрай — и парите, и добитъкът, и къщата.

Тъй се пада на богатия. На чуждата неволя не се радвай, на чуждото щастие не завиждай!

КАК СТЯПАС СИ ОТМЪСТИЛ НА ГОСПОДАРЯ ЛИТОВСКА ПРИКАЗКА

Живял някога в един голям чифлик богат господар.

Всичко имал в изобилие. В конюшните — коне, в оборите — крави, в хамбарите — отбрано зърно. А нему все малко му се вижда. Много алчен и хитър бил тоя господар.

В пазарни дни той ставал на разсъмване, излизал на пътя и щом видел някой селянин да кара за продан вол или кон, веднага спирал нещастника и го питал:

— Хей, Юргис, продаваш ли тая котка?

Господарят наричал всички селяни Юргисовци, жените им — Магди, воловете — котки, а конете — плъхове. Такъв му бил навикът. Туй все още се търпяло, но бедата била там, че за вола или коня господарят давал малко повече, отколкото за котка или плъх. И все пак бедните Юргисовци и Магди му продавали добитъка си. Какво да правят? Ако не му го продадат — даром ще им го вземе.

Но ето че се намерил човек по-хитър от самия господар. Той човек се казвал Стяпас.

Веднъж Стяпас решил да продаде своя вол. Вързал го с въже за рогата и го повел към пазара. А господарят вече го чака. Изскочил иззад близките храсти, застанал на сред пътя и рекъл на Стяпас:

— Хей, Юргис, продай ми твоята котка.

— Защо да не ти я продам? — отвърнал Стяпас. — Купи я. Само че при едно условие: котката — на теб, опашката — на мен.

— Ех, че глупак! — засмял се господарят. — Защо ти е опашка без котка?

— Това си е моя работа — рекъл Стяпас.

Господарят наброил на Стяпас няколко медни гроша, а Стяпас отрязал опашката на вола и си тръгнал.

През есента немотията пак притиснала Стяпас — с господарските грошове не могъл да живее дълго. Решил той да продаде коня си.

И ето, повел го по пътя, стигнал до предишното място и отново, сякаш изпод земята, пред него застанал господарят.

— Е, Юргис, ти ми продаде котката си, продай ми сега и своя плъх — казал господарят.

Почесал се Стяпас по тила и въздъхнал тежко.

— Няма какво! — рекъл. — Щом ще го продавам, по-добре да го продам на своя господар, отколкото на чужд човек.

Господарят напипал в джоба си една-две изтъркани медни монети, хвърлил ги на Стяпас и вече дигнал крак да се качи на коня.

А Стяпас казал:

— Почакай, господарю, ти май забрави моето условие. Дай най-напред да отрежа опашката на плъха.

— Добре, отрежи я — засмял се господарят. — На мен и без опашка ще ми влезе в работа.

Стяпас отрязал опашката на коня и като се върнал у дома си, плъхнал я зад гредата на тавана, при волската опашка.

През зимата немотията още по-тежко налегнала Стяпас. Насякъл той брезови дърва, натоварил ги на шейната си и като се впрегнал в нея вместо кон, тръгнал да ги продава.

Но и тоя път Стяпас не стигнал до града. На същото онова място господарят го спрял. Застанал на сред пътя и рекъл:

— Здравей, Юргис! Къде караш тая слама? Продай ми я. Ще има какво да подложа под краката на кравите.

Какво да прави бедният селянин? Продал Стяпас хубавите брезови дърва на такава цена, каквато дори за слама не дават.

След известно време господарят заболял. И колкото и лекари да идвали при него от града, нито един не му помогнал. Като узнал това, Стяпас си залепил черна брада, заел от съседа си най-хубавия кон и с вързоп под мишница потеглил към господарския чифлик.

Той се представил за лекар от далечна страна и влязъл в господарската къща. Жената на господаря посрещнала с радост прочутия лекар и го завела в спалнята. Лекарят прегледал езика на болния, почукал го по гърдите, попипал корема му и заповядал да затоплят банята.

— Тежка болест е налегнала болния — рекъл той. — Само с гореща пара и със задморска мас ще може да се излекува.

Затоплили хубаво банята, пренесли в нея болния и го оставили насаме с лекаря. Лекарят го съблякъл, сложил го на дъщената пейка, после извадил нещо от вързопа и като го пъхнал под носа на господаря, попитал:

— Познаваш ли какво е това?

— Волска опашка — отвърнал господарят.

— Тогава може би ще си спомниш и оная котка с волската опашка, която купи от Юргис? — рекъл Стяпас. И почнал да шиба господаря с опашката.

— Спомних си — завикал господарят, — веднага си спомних!

— Добре, че си спомни. Сега навярно ще можеш да различиш и котката от вола, и Юргис от Стяпас — рекъл селянинът и като удариł на прощаване още няколко пъти господаря, избягал от банята.

А господарят заболял още по-тежко. Пъшкал, охкал, но не казал нито думица как го лекувал лекарят от далечните страни: срам го било.

След няколко дни Стяпас пак се явил в господарския чифлик. Той път той си залепил червена брада, сложил си сини очила, а на главата си навил парче шарен плат като турска чалма. Господарските слуги го посрещнали с почести. Този лекар вече е сигурно истински учен — чудноват на вид, литовски език не разбира, само със знаци се обяснява.

Завели задморския лекар при болния. Лекарят го прегледал от всички страни, почукал го оттук-оттам, погледнал в устата му и

поклатил глава — много опасна болест е казва, мъчно ще се излекува. Той изгонил от стаята всички господарски слуги и им заповядал да не влизат вътре, колкото и силно да вика господарят.

И щом лекарят и болният останали сами, Стяпас измъкнал нещо изпод дрехата си, показал го на господаря и попитал:

— Познаваш ли какво е това?

— Конска опашка — отвърнал болният.

— А не е ли опашка на плъх? — рекъл Стяпас.

Господарят веднага се досетил каква е работата. Поискал да скочи и да завика, но Стяпас тъй го пlesнал с конската опашка, че господарят загубил и ума, и дума. Шиба Стяпас господаря и нареджа:

— На ти сега да разбереш, че конят не е плъх! На ти сега да знаеш, че не бива да купуваш коне за счупен грош!

Като натупал хубавичко господаря, Стяпас му оставил за спомен конската опашка и си отишъл.

И тоя път господарят не казал нищо на слугите, само заповядал да не пускат вече при него никакви лекари.

Но Стяпас все пак надхитрил господаря. Нахлузил една шарена фуста, вързал на главата си кърпа, сложил на ушите си обици — същинска циганка.

Тъй се и явил в господарския чифлик. Отде ще се сети господарят! Той заповядал да пуснат циганката при него. Нека, мисли си, ми побае и поврачува, може пък да пропъди болестта.

Циганката погледнала болния в очите, духнала на дланите му, после поклатила глава и казала:

— Не съм свикнала, господарю, да врачувам между четири стени. Я най-добре да отиdem в градината.

Посъзвел се никак господарят, надигнал се от леглото и тръгнал след циганката. А тя го завела в храстите, по-далеч от къщи, и изведнъж измъкнала изпод шала си една цепеница.

— Знаеш ли какво е това дърво? — попитала.

— Брезово — отвърнал господарят.

— Тогава може би ще си спомниш и за ония брезови дърва, които ти превърна в слама? — казал Стяпас и почнал да удря господаря по гърба с брезовата цепеница.

— Спомних си, спомних си! — завикал господарят.

— Е, сега вече ще знаеш, че дърва не се подлагат под краката на кравите — рекъл Стяпас и като захвърлил цепеницата в храстите, отишъл си у дома.

Цял месец господарят не се дигнал от леглото, а когато се поправил, не смеел вече да купува от селянитеолове и коне за медни грошове.

ТРЕСКО И КОРА ЕСТОНСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време един богат селянин, такъв скъперник, че ни един ратай не се задържал повече от месец-два при него. Седем кожи смъквал господарят от работниците, а ги хранел така, че едва се държали на крака.

По цялата околност се разнесла лошата му слава. Както и да примамвал хората, каквото и да им обещавал, никой вече не му вярвал, никой не искал да се цени у него. А времето — тъкмо за нивата. Другите стопани орат и сеят, само неговата работа стои. Какво да прави?

Решил селянинът да отиде в едно далечно село.

„Там никой не ме познава — мислил си, — може би ще подмамя някого за ратай.“

Тръгнал той на разсъмване. Вървял с бързи крачки и все пак нощта го заварила на път. И то — в една голяма гора. Седнал на кръстопътя върху едно пънче. Седи и въздиша.

Изведнъж наблизо нещо зашумяло, сякаш някой раздухвал ковашки мях.

Селянинът подигнал глава и гледа — между дърветата се мярка или голяма птица, или просто някаква сянка. И нечий глас пита:

— Защо въздишаши, братко? Да не те е сполетяло нещастие?

— Такова нещастие, че дори горският старец не може да ми помогне — отвърнал селянинът.

— Ами ако ти помогне? Кажи какво има.

— Трябва ми такъв ратай, който по-малко да яде и да пие, а повече да работи.

— Та това е лесна работа. Ела в четвъртък точно в полунощ на тоя кръстопът и изsvири по-силно. При теб ще се яви горският старец, може би двамата ще се спогодите. Само вземи със себе си един черен заек. За черен заек той ще ти даде, каквото поискаш.

И пак нещо зашумяло в клоните — също като в ковачница, когато калфата надуе меха. И утихнало.

А селянинът останал да седи на пънчето до разсъмване и тръгнал бавно към къщи.

Дочакал той четвъртъка и се приготвил да отиде в гората, на същия кръстопът.

„Само — мисли си — отде да намеря черен заек? Нищо, вместо заек ще му занеса черен котарак. В тъмнината може да не го забележи.“

Уловил той един черен котарак, пъхнал го в чувал и потеглил на път. На кръстопътя се спрял и изsvирил. Никой не се обадил. Още веднъж изsvирил. Пак никакъв отговор. За трети път изsvирил. Тогава иззад едно дърво излязъл самият горски старец.

— Какво искаш? — попитал той селянина.

— Нося за продан един черен заек.

— А какво искаш за него?

— Един ратай и една ратайкиня. Само че такива, които ще ми работят, а не ще искат да ядат.

— Може — рекъл горският старец. — А за колко години ги цаняваш?

— Ако питаш мене, за цял живот — отвърнал селянинът.

— Не, тая работа тъй няма да стане — казал старецът. — Да се уговорим за седем години. А след седем години ти ще ми донесеш

седмата част от онова, което ратаят и ратайкинята са ти изработили. Щом ми го донесеш — ще ги оставя у тебе още седем години. Е, как, съгласен ли си?

— Добре, съгласен съм! Само че трябва да видя какви са работниците. Защо ще купувам котарак в чувал... — рекъл селянинът и веднага си прехапал езика: спомнил си какво имало в неговия чувал.

— Чакай, чакай — разтревожил се горският старец, — защо споменаваш тук за котарак?

— Не, аз само тъй, заради приказката — отвърнал селянинът. — Искам да кажа: ще дойдат ли ратаят и ратайкинята? Бих желал най-напред да ги видя...

— Е, за туй няма да се караме — казал горският старец и изчезнал зад дървото.

След минута се явил отново — с чувал на гърба.

— Ето ти ратая — рекъл и изтърсил от чуvalа една треска колкото хурка.

Селянинът тъкмо отворил уста и искал да каже: „Ти подиграваш ли се с мен или що?“ — и гледа — пред него вече стои снажен, широкоплещест момък.

В това време горският старец пак изтърсил чуvalа и оттам паднала една кора от дърво, голяма колкото вретено.

— Ето ти и ратайкинята — казал той.

И щом казал това — пред селянина израснала една тънка, висока девойка.

— Ex, какви славни работници! — рекъл старецът. — Ако искаш, дърва пренасяй с тях, ако искаш — земята ори! Ядене и пиене никога няма да ти искат. Само през лятото, когато е най-горещо, плисни им по една-две кофи студена водица да не се разсъхнат — и повече не се грижи за тях. Добри работници! Е, как, ще подпишем ли спогодбата?

— Че защо да не подпишем? Ще подпишем — казал селянинът.

Старият магьосник му пъхнал една хартия, селянинът сложил на нея кръст вместо подпись (той бил неграмотен), дал чуvalа с черния котарак и забързал към къщи с новите си ратаи.

Само на тръгване се обърнал и попитал:

— А как да ги наричам?

— Наричай ги Треско и Кора — рекъл горският старец.

Започнали новите ратаи да работят на селянина. От сутрин до вечер се трудят и на полето, и в къщи. Ядене и пие не искат, а всяка работа вършат. Само в най-голямата жега ръцете и нозете им ще почнат да поскърцват, но селянинът ще ги облее с вода и те пак продължават работата, като че нищо не е било.

Ратаят и ратайкинята работят, а селянинът богатее. Всяка година богатството му се увеличава с по един чувал жълтици. За седем години натрупал седем чува злато.

Дошло време да се разплати, както било уговорено. А на селянина му се свидят парите. Шега ли е — цял чувал жълтици да даде! Какво да прави?

Мислил той, мислил — и намислил.

Напълнил цял чувал с парчета от счупени глинени съдове и го отнесъл в уреченото време на горския кръстопът.

„Дано мине никак си! Не е господарско окото на горския старец. Оня път той взе чува и не надникна в него, може и сега да не погледне!“

И тъй, донесъл селянинът чува на определеното място, а горският старец вече го чака.

— Дойде ли? — попитал.

— Дойдох, както виждаш — отвърнал селянинът.

— Донесе ли? — попитал пак горският старец.

— Донесох — рекъл селянинът.

— А какво си донесъл? Да няма котарак в чува?

Селянинът загубил и ума, и дума. Но се престорил на спокоен.

— За какъв котарак споменаваш! — попитал.

— Не, аз само тъй, заради приказката — казал старецът. — Дай чува.

Взел той чува и го разтърсил така, че глинените парчета задрънкали, но не го развързал.

— Добре — рекъл на селянина. — Никой от нас няма да се обижда. Ти се разплати с мен — и аз не ще ти остана длъжен.

Хукнал селянинът към къщи, от радост не усеща земята под нозете си.

„Ех — помислил си, — всичко мина благополучно. За втори път измамих горския старец!“

На другия ден рано сутринта излязъл на полето да види как работят неговите ратаи.

Но те не се виждали никъде.

— Какво ли е станало с тях? — учудил се селянинът. — Да не би днес да са се успали? Ще отида да ги събудя.

Отишъл той при плевника, дето ратаите винаги спели.

— Хей — извикал, — ставайте, ленивци!

Но ратаите не се обаждат.

Селянинът бутнал вратата. Какво е това? В плевника няма никого. Нито ратая, нито ратайкинята. Само в ъгъла лежат една гнила треска и къс брезова кора.

Почесал се селянинът по тила.

„Виж го ти стареца как ме изигра! Право си е — не ми остана дължен! Но нищо, все пак седемте чувала с жълтици си остават при мен!“

Изтичал той в килера — да се порадва на жълтиците, да му олекне на душата. Гледа, а в чувалите — само гнила смет и сухи брезови листа.

КАК ПЕТЛЮ ИЗМАМИЛ ЛИСАНА ЛАТВИЙСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време една бабичка, тя си имала петел. Той бил едноок и кривокрак, но такъв побойник, такъв немирник, какъвто още не бил виждан по света.

И понеже в двора на бабичката нямало с кого да се бие, петелът скитал все по чуждите дворове. Ще съгледа някое пиле — ще го подгони. На кокошка ще връхлети — и от нея ще се разхвърчи пух и перушина. А срещне ли се с някой петел — тогава вече ще се започне бой по всички петлюви правила.

Едноокият петлю дразнел всички, но я се опитай да се приближиш до него! За нищо и никакво ще закрещи с всичка сила:

— Не ме закачай, не ме закачай! Аз не съм от вашия двор. Не съм ваш петел. На бабичката съм.

И куцук-куцук — примъква се към бабината къща.

Дотегнал петлю и на самата бабичка. Всеки ден при нея тичат съседки.

Една вика:

— Прибери си побойника! Насмалко щеше да изкълве окото на моето коте!

Друга се оплаква:

— Твоят петел пропъди квачката ми от полога!

Трета едва не плаче:

— Връхлетя твоят къорчо у нас, разгони пилетата, коритцето с храната им обърна, водата им разля!

Най-сетне не изтряяла бабичката и казала на петела:

— Махай се, където знаеш! И сянката ти да не се мярка в моя двор!

Обидил се петлю.

— Добре де, ще си отида! Да не мислиш, че не мога да живея без теб?

Заживял петлю сам. Денем се разхожда по цялото село и събира зърна, нощем спи в една купа сено.

Веднъж на разсъмване лисицата излязла на лов. Гледа — в полето се издига купа сено, а в сеното — петел. Зарадвала се лисана, хванала петлю и го помъкнала през гората към своята дупка.

А в това време съседът на бабичката работел на нивата си. Гледа — тича край него една лисица, а в зъбите ѝ — петел. Дигнал съседът един прът и хукнал подир лисана.

— Пусни петела! — вика. — Пусни петела!

Тогава хитрият петлю погледнал лисана с едничкото си око и казал:

— Защо траеш, лисано? Не виждаш ли, че селянинът си пъха носа, дето не трябва. Аз не съм негов петел! На бабичката съм.

Поискала лисана да се спре и да нахока селянина, но поразмислила и продължила да тича нататък.

А съседът на бабичката не миряства:

— Дай петела, червенушо! Дай го!

И петлю не мъква:

— Какво правиш, лисано! Той те навиква, а ти мълчиш! Сигурно се е полакомил за мене, чуждия петел!

Не се стърпяла лисицата. Обърнала се към съседа на бабичката и почнала да му се кара:

— Защо ми досаждаш? Защо си пъхаш носа в чужда работа? Та това не е твой петел, а на бабичката! Най-напред си завъди свои

кокошки и петли, че после викай срещу нас, честните лисици!

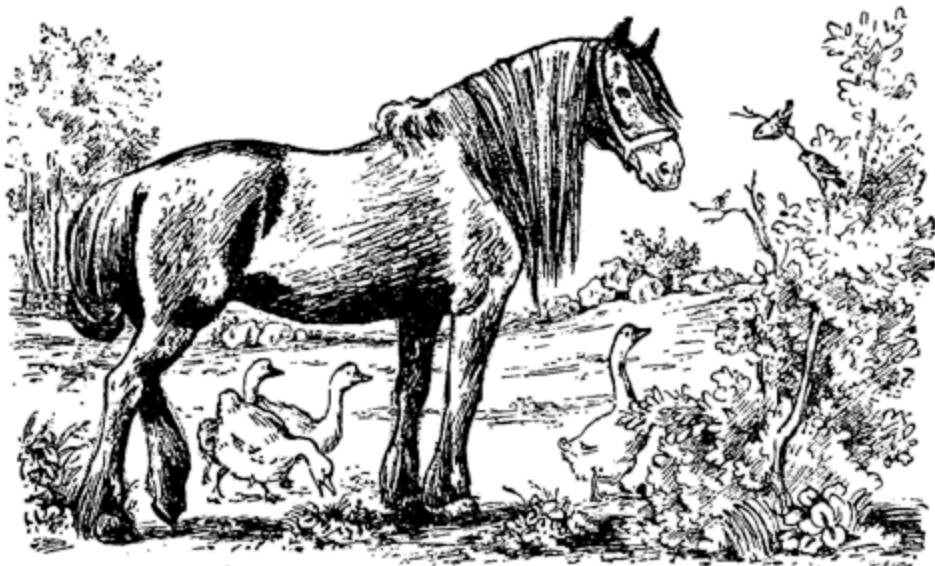
И лисана тъй се разприказвала, че не могла да мълкне. Най-сетне си спомнила за петлю. Гледа — няма го никакъв.

А хората на полето се смеят:

— Ех, какъв петел! Виж го как измами лисицата! Обидила се лисана. И се заклела вече никога да не разговаря с хората. Оттогава, щом види човек, лисана си извръща муцуна и бяга от него.

КОМАР И КОБИЛА ЕСТОНСКА ПРИКАЗКА

Една кобила пасяла на пасбището, а един комар от близкото блато бил кацнал на един храст.

Както хрупала трева, кобилата се приближила до самия храст. Тогава комарът се надул и подхванал своята комарска песничка. Но кобилата дори ухо не помръдва.

Обидил се комарът.

— Хей, кума, нима не ме виждаш?

— Сега те виждам — рекла кобилата.

Комарът огледал кобилата от всички страни, погледнал гривата ѝ, широкия ѝ гръб, здравите ѝ копита и запискал учудено:

— Ex, че си голяма, сестрице! Право да ти кажа, по-голяма си дори от мен!

— Малко по-голяма — отвърнала кобилата.

— Навярно и много си силна? — попитал комарът.

— Тегля ралото и не се оплаквам, а то не е леко.

— Сигурно и от мухите не се плашиш?

— Защо ще се плаша! Щом размахам опашка — и те бягат.

— Мигар и стършелите не могат да се справят с теб?

— Е, със стършелите работата е по-трудна. Те са много досадни.

Тогава комарът изпъчил гърди, разкрачил по-широко нозете си и почнал да се хвали:

— Ех, кума, какво са стършелите! Ти изглежда още не познаваш нашето комарско племе. Макар и да си голяма, макар и да си силна — ние, комарите, можем мигом да те надвием.

Кобилата погледнала накриво комара, махнала с опашка и му казала:

— Не се хвали, комарко! Колкото и комари да ме нападнете, пак няма да ме надвиете.

— Ще те надвием! — перчи се комарът.

— Няма да ме надвиете! — отвръща кобилата.

Дълго спорили комарът и кобилата. Най-сетне кобилата рекла:

— Защо да се препираме напразно? Хайде да си премерим силите. Повикай войската си.

— Добре, да си премерим силите — съгласил се комарът и като хвръкнал високо във въздуха, запискал по комарски.

Започнали да се събират комари от всички страни — от брезовата и еловата горичка, от ливадите и блатата, от езерата и мочурляците. Извили се като черен облак над пасбището.

— Всички ли са тук? — попитала кобилата.

— Всички са тук, всички — отвърнал комарът-побойник.

— Тогава няма защо да губим, време! Дай команда — казала кобилата.

Комарът-побойник размахал криле и запискал с целия си комарски глас:

— Хей, юнаци-храбреци! Нападайте врага!

Забръмчали комарите, налепили се по кобилата, забили в нея острите си жила.

А кобилата легнала на земята и почнала да се търкаля по тревата.

Търкаляла се, обръщала се, докато смазала цялата комарска войска.

Само един комар останал жив.

Той с мъка оправил смачканите си криле, долетял до комара-побойник и рекъл:

— Тъй и тъй... Сразихме врага! Ако имаше още четирима войници, да държат кобилата за краката, аз щях да свърша работата докрай. Щях да й одера кожата!

— Браво, браво! — извикал комарът-побойник и отлетял в гората да се хвали пред всички бублечки и бръмбари: ето какви сме ние — и кобилата съборихме на земята. Няма на света никой по-силен от комара!

КУЧЕШКА ГРАМОТА ЛАТВИЙСКА ПРИКАЗКА

Веднъж кучетата изяли едно зайче. Видели това заекът и зайката, заплакали, завръкали и изтичали при горския старец да се оплачат от кучетата.

Старецът повикал съдиите — мечокът и мечката — и почнал да съди кучетата.

— Ах, вие, разбойници! — завикал той. — Как посмяхте да изядете зайчето?

— Прости ни! — замолили се кучетата. — Ние бяхме много гладни.

Дълго мислили съдиите и после си казали един на друг:

— Как да ги осъдим? Та кой от нас не е бил гладен?

Горският старец искал вече да пусне кучетата, но тогава всички зайци заплакали в един глас:

— Сега няма да има живот за нас! Кучетата всички ни ще изядат!

Замислили се отново съдиите и решили така:

— Занапред кучетата да не си позволяват да се приближават до никое живо същество, а ако някое животно случайно падне и умре — тогава нека го изядат.

И за да няма повече разправии, съдиите записали своето решение и издали грамота за кучетата.

Кучетата взели грамотата и от името на целия кучи свят постановили да я предадат за пазене на стария овчарски пес Кранцис.

Пазил Кранцис грамотата един ден, втори ден, а на третия се замислил: не, не може да я опази. Той трябва да обикаля стадото в полето, а току-виж, че плиснал дъжд и измокрил грамотата. По-добре да я даде на котарака: той живее в суха къща, излежава се на топла печка.

Речено-сторено. Взел котаракът грамотата, занесъл я на тавана и я окачил на една греда в най-далечния ъгъл.

Кой знае колко време минало оттогава, но веднъж кучетата гледат — на една ливада играе жребче. Паднало то на земята и взело да се търкаля по тревата. Нахвърлили се те върху жребчето и го изяли.

Тогава от всички страни се втурнали коне, зацвилили, затропали с копита и повели кучетата на съд при горския старец.

Разсърдил се старецът.

— Какво сте направили?! — извикал той на кучетата. — Пак ли стария занаят започнахте?

— Не — отвърнали кучетата, — жребчето лежеше на земята, а съдиите бяха решили така: ако някое животно падне, кучетата могат да го изядат. За това ни издадоха и грамота.

— Не си спомням такова нещо — казал горският старец. — Я ми покажете вашата грамота!

Спогледали се кучетата. Къде е грамотата? И си спомнили: Кранцис я пази. Юрнала се цялата куча сган при стария пес и завила — дай грамотата, къде си я дянал?

А Кранцис се почесал с лапа зад ухoto и изтичал при котарака.

— Е, дотрябва най-сетне грамотата. Донеси я веднага. Котаракът скочил на тавана. Гледа няма грамотата, само една връвчица се люлее на гредата. Мишките изяли грамотата.

Ex, как се разсърдил Кранцис!

— Не мо-жа да о-па-зиш, прро-клет-ни-ко, грра-мо-та-та! На ти сега!

И се нахвърлил върху котарака. Че като почнал да го бие, да го скубе — на всички страни се разхвърчали снопчета вълна.

Но каква полза! Можеш ли да върнеш грамотата?

А щом се загубила грамотата, горският старец решил така:

— От днес нататък кучетата да глаждят само кокали! Ох, това решение не се харесало никак на кучетата. Но как ще спорят с горския старец!

Тъй на кучетата било отсъдено да се прехранват само с кокали. А кой е виновен? Котешкият род, разбира се. Затова и кучетата оттогава са толкова зли към котките! Нито едно честно куче не може да мине покрай някоя котка, без да се нахвърли върху нея.

Кучетата се бият с котките, а котките са обявили война на мишките, защото са изяли кучешката грамота! Заради мишките сега котките нямат мира от кучетата.

МЕТЛАРЯТ ЕСТОНСКА ПРИКАЗКА

Живял някога един старец с тримата си синове. В неуморен труд прекарал той живота си, но ето че силите му отслабнали, смъртта застанала вече зад гърба му. Старецът разделил на три равни части всичко, каквото имал, повикал синовете си и им казал:

— Когато мене няма да ме има, нека всеки вземе своята част и заживейте дружно. Грижете се един за друг, както подобава на братя.

Скоро старецът умрял. По-големите синове не тъгували дълго. Щом погребали баща си, оставили гроба и почнали да делят посвоему бащиния имот.

— На теб половината земя — рекъл най-големият — и на мен половината земя. На теб половината къща и на мен половината къща. На теб един кон и на мен един кон, на теб една крава и на мен една крава.

— Добре си поделихме имота — зарадвал се средният брат.

В това време те се огледали и видели, че най-малкият брат все още седи при гроба на баща си и плаче.

Средният брат рекъл:

— Как го забравихме? А да делим на три части — никак не върви.

— Нищо — отвърнал най-големият. — Ти само мълчи, докато аз поприказвам с него. Нито себе си, нито тебе ще изльжа.

Щом малкият брат се върнал у дома, големият му казал:

— Слушай, братко, за да се роди жито, земята трябва три пъти с пот да се полее. Жал ни е за теб, ти си най-малкият. Дай си нивата на нас, ние ще се потрудим вместо теб. А ти вземи за себе си брезовата горичка. Дърветата и тревата сами растат. Бащината къща е една, тясна ще бъде за трима ни. Поживей засега в старата баня, там е широко. Крави и овце няма да ти дадем, защото ще имаш много грижи с тях, пък и освен това ти няма де да ги държиш. Вземи старата кобилка, нека тя пасе в твоята горичка.

Малкият брат не искал да се разправя с по-големите. Той много обичал баща си, не му било сега до делба. Извел старата кобилка от конюшнята и я подкарал надолу към банята.

„Малко ми се падна от бащиното наследство — рекъл си той. — Но нищо, все ще преживея някак. Нима само аз съм такъв? Бедняци има много по света.“

Настанил се той как да е в банята, пуснал кобилката да пасе, а сам отишъл да види имота си.

Малка била горичката, но колко хубаво било в нея! Тревата гъста, цветя — всякакви, на всяко дръвче пеят птички.

Полежал малкият брат на тревицата, послушал птичките. Поискало му се да яде — набрал си ягоди и гъби.

Прекарал тъй един ден, втори, а на третия се замислил: „Как ще живея по-нататък? С ягоди и гъби дълго сит няма да бъда. Защо да не направя брезови метли и да ги занеса в града? Може би ще спечеля някоя пара за хляб?“

Тъй и сторил. Нарязал цял куп клонки, очистил ги от листата и ги вързал с лико на здрави снопчета. Излезли хубави метли. После впрегнал кобилката, натрупал метлите на талигата и потеглил за града.

Насред пазара спрял коня, изправил се в талигата и започнал с песни и шеги да кани купувачи.

Макар че метлите не са кой знае каква стока, но те трябват на всекиго в домакинството. А на туй отгоре и продавачът е весел, докато

платиш — хубаво ще се посмееш.

Не минал и час, и малкият брат разпродал стоката си. Преброил спечелените пари — не са голямо богатство, но за хляб и сланина ще стигнат.

Така заживял момъкът. Три дни прави метли, на четвъртия ги носи в града. Да забогатява — не забогатява, но и не гладува.

Веднъж той срещнал на пътя по-големите си братя. Погледнали те стоката му и почнали да се смеят.

— Ох! — рекли. — Ти си станал важен търговец. Току-виж — и каменна къща си изградил от печалбите.

— Защо не! — отвърнал малкият брат. — Може и туй да стане.

И подкарал кобилката си нататък.

Върви и си мисли:

„Добре, мили братя. Ще ви се отплатя за всичко — ще разберете как сте се присмивали над мен!“

Същия ден, като се върнал от пазар, той отишъл при големите братя и им поискал крината.

— Защо ти е дотрябала крина? — питат го братята. — Какво си се наканил да мериш?

— То си е моя работа — отвърнал малкият брат. — Ако искате много да знаете — скоро ще останеете.

Спогледали се големите братя.

— Добре — рекли. — Почакай малко. Сега ще ти донесем крината, тя е в хамбара.

След малко се върнали. Подали на брат си крината и казали:

— Утре да ни я върнеш. Ще мерим овес.

Малкият брат поблагодарил на големите и се упътил към своята баня.

В къщи той огледал добре крината и видял — дъното отвътре намазано с лепкава смола.

„Ех, че хитреци са моите братя — рекъл си. — Ще видим само кой кого ще надхитри!“

И той поразровил кесията си, извадил една медна монета и почнал да я лъска с пепел. Толкова я излъскал, че тя заблестяла като златна.

На сутринта залепил монетата на дъното на крината и я занесъл на братята. После отишъл в горичката и се изтегнал на тревата. Чака и

се надсвирва с един дрозд.

Не успял да изsvири с дрозда и една песничка, и братята се показали накрай брезовата горичка. Седнали те до него на тревата и заговорили сладко-сладко:

— Помниш ли, братко, как баща ни поръча да се грижим един за друг, да живеем в мир и дружба?

— Помня — усмихнал се най-малкият брат. — Ами вие помните ли?

— Какво приказваш! — рекли братята. — Та ние дойдохме да те попитаме дали не искаш едно теленце? То ще порасте и ще ти дава доста млекце.

Малкият брат веднага се досетил каква е работата.

— Добре, братя — кажете направо какво искате от мен?

Братята помълчали, после рекли:

— Кажи ни, молим ти се, къде си намерил толкова злато?

— Защо да не ви кажа? Виждате ли колко брези има в тая горичка и колко клони на всяка бреза? От тия клони аз правя метли и ги продавам на пазара. А знаете ли каква е сега цената на метлите! За всяка метла дават по една крина злато.

Светнали очите на големите братя. Те почнали да увещават малкия брат — продай ни брезовата горичка, та продай ни я!

— Не ми се ще да я продавам — рекъл той, — но хайде, ще ви я отстъпя, ако ми дадете за нея пълна крина със сребърни рубли.

Големите братя продали конете и кравите, продали земята, дори и къщата продали. Обърнали парите в сребърни рубли и ги насиiali в крината. Но ето ти беда — рублите напълнили само три четвърти от крината.

Пак изтичали големите братя при малкия.

— Слушай, драги — казали. — Крината е пълна, но не догоре. Не можахме да намерим повече пари.

Малкият брат погледнал крината.

— Е, че тук не стига цяла четвърт! Но хайде от мен да мине. Вие разделихте с мен по братски бащиното наследство. И аз няма да ви измамя. Вземете горичката с всички пръти и трупайте богатство, колкото искате!

Той пресипал сребърните рубли в един чувал. Впрегнал кобилката, метнал чуvala в талигата и заминал от родното село да си

търси щастието на друго място.

А големите братя веднага се заловили да режат брезови клонки и да ги свързват на снопчета. Напълнили цяла кола с метли и тръгнали да ги продават.

Още не стигнали до града, хората почнали да ги спират.

— Хей, побратими, как давате метлите?

Братята отговарят:

— Една крина злато за метла.

— Толкова не струват вашите умни глави, та метлите ли! — смеят се хората.

Братята нищо не слушат и продължават пътя си.

Ето — стигнали на пазара, спрели колата на сред площада, чакат купувачи.

Един човек се приближил и попитал колко струват метлите, после дошъл друг — скоро се събрали цяла тълпа.

А братята си знаят все своето:

— Една крина злато за метла!

Отначало хората се смеели, после се разсърдили. Тогава някакъв шегобиец извикал:

— Сега ще ви насипем злато дори повече, отколкото искате!

Грабнал той една метла от колата, че като зашибал братята по гърба!

— Стига, стига! — замолили се братята.

— Е, колко струват метлите? — пита шегобиецът.

— Половин крина злато за метла — рекъл по-големият брат. Но като видял, че и другите купувачи грабнали по една метла, извикал: — Ако щете, вземете ги даром!

Хората не поискали да вземат метлите даром, но ги купили на онай цена, която винаги плащали.

Не забогатели големите братя, но за хляб и сланина спечелили някоя пара.

ГОСПОДАРЯТ И ДЯВОЛЬТ ЛАТВИЙСКА ПРИКАЗКА

Веднъж един господар тръгнал из имението си да види как работят неговите ратаи. По пътя го настигнал дяволът и закуцал редом с него. Изплашил се господарят, но после си рекъл:

„Нека върви. Ще видят ратаите, че самият дявол ми е приятел и още повече ще почнат да се страхуват от мен.“

Повървели малко двамата и гледат — едно хлапе пасе свине. Не щеш ли, най-големият шопар се отбил от стадото, вмъкнал се в една картофена нива и започнал да рови лехите със зурлата си. Свинарчето тича подире му, размахва дългия си прът и едва не плаче:

— Ах, дяволът да те вземе! Цялата нива ще поразиш!

Господарят побутнал с лакът дявола и рекъл:

— Е, провървя ти. Самият свинар ти дава най-хубавия шопар. Защо не го вземеш?

— Бих го взел, но не мога — отвърнал дяволът. — Хлапето не го дава от сърце — от теб се изплаши то. За всеки картоф ти ще го биеш с бастуна си.

Господарят и дяволът отминали нататък. Вървят край една нива и слушат — плаче малко дете. Близо до него майката жъне ръжта. Налели се класовете, още малко и ще почнат да се ронят. Затова и жътварката бърза. А детенцето пиши ли, пиши.

— Ох, тежко ми! — извикала майката. — Баща ти цяла седмица гърба си не изправя от господарска работа. Жъни самичка, ако можеш. А на туй отгоре и ти ми късаш сърцето, дано те вземе нечестивият!

Господарят пак побутнал дявола:

— Мигар не чуваш? Майката сама ти дава детето. Ако бях на твоето място, щях да взема това хлапе и да го отгледам за безплатен ратай.

— Бих го взел — отвърнал дяволът, — но не мога. Майката не го каза от сърце. Я виж.

Господарят се озърнал и гледа — майката захвърлила вече сърпа, дигнала сина си, милва го, целува го.

Вървят нататък господарят и дяволът. Ето ги и господарските нивя. Селяните жънат пшеницата с наведени глави, сърповете блъскат в ръцете им. Изведнъж някой съгледал господаря.

— Я вижте — казал на другите, — господарят пак се е домъкнал. Дано го дяволът отнесе в самия пъкъл, та да не ни запердаши с бастуна си!

Сега дяволът побутнал господаря:

— За теб говорят!

— Какво приказваш! — изплашил се господарят. — Ти не ги слушай. Такива хора са те. Дърдорят всякакви глупости, само за да не работят.

— О, не — рекъл дяволът. — Сега вече тия думи са казани от сърце. А щом е тъй — значи ти си мой.

Дяволът сграбчил господаря, натъпкал го в кози рог и го пуснал в торбата си. После дигнал вихрушка чак до небето и отлетял с господаря право в ада.

УМНАТА СЕЛЯНКА ЕСТОНСКА ПРИКАЗКА

Живял някога един цар, който, не могъл да си намери жена по вкуса. И то, защото от детинство все му повтаряли, че той е най-умният човек на света. Затова той решил да си потърси подходяща жена — най-умната девойка в цялото царство.

Отначало царят, както подобава на цар, почнал да си избира годеница между девойките от най-знатния род. Но скоро видял, че знатните девойки блестели повече с брилянтите си, отколкото с ума си. Те танцуvalи отлично и се гиздели в красиви премени от коприна и кадифе. Имали остри езичета, които никога не спирали да съдят и да одумват хората, но щом царят заговорел за нещо по-умно, те си запушвали ушите и уверявали, че за знатните девойки било неприлично да слушат такива разговори.

Тогава царят решил да си потърси жена между дъщерите на богатите чифликчии.

Но и чифликчийските дъщери също блестели с премените си и умеели да говорят само за ловджийски кучета и за породисти коне.

Ясно било, че дъщерите на чифликчиите, както и самите чифликчи, не били надарени с много голям ум. Когато се подхващали умни разговори, думите се заплитали на езика им като кокоши крака в кълчища.

Какво да прави царят? Оставало му само да си потърси годеница между селянките.

„Нищо, че те носят груби дрехи и дървени обуща — помислил царят. — Стига да се намери някоя умна девойка — придворните шивачи и обущари ще я нагиздят не по-лошо от царица.“

Царят, разбира се, имал и палат извън града. Той отишъл там да подиша чист въздух и ведно с това да поогледа селските момичета.

Тъкмо тоя ден конят на един беден селянин се вмъкнал в царските нивя и изпотъпкал царските посеви. Управителят на царските имоти вкарал коня в своята конюшня и поискал от селянина голям откуп. Селянинът нямал пари, а без кон в селското стопанство не може да се преживее и един ден. Затова селянинът отишъл при царя да го моли за закрила.

Царят изслушал селянина и си помислил:

„Дали щастливият случай не ми е изпратил този селянин? Той сигурно има дъщеря, а разправят, че ябълката не пада далеч от дървото. Я да видим дали бащата е достатъчно умен.“

И царят рекъл:

— Добре, да бъде както ти искаш, аз ще ти опростя откупа. Но в замяна на това ще трябва да ми отговориш на три въпроса. Ако можеш да ми дадеш верни отговори, ще си получиш коня, ако не можеш — конят ще остане у мен, а ти ще получиш хубав бой. Е, как, съгласен ли си?

Селянинът се почесал по тила и казал:

— А какви ще бъдат вашите въпроси?

— Първо ще ми кажеш: „Кое е най-бързо на света?“ Второ: „Кое е най-скъпо в нашия живот?“ И трето: „Колко голяма е месечината?“ Давам ти два дена срок, помисли си добре и ела пак, за да получиш това, което си заслужил.

Селянинът се върнал натъжен и загрижен у дома. Дъщеря му го посрещнала на прага и го попитала:

— Е, татко, измоли ли от царя нашия кон?

— Конят не измолих — отвърнал селянинът, — но хубав бой си изпросих. Изглежда, че самият цар има малко ум, та е решил да вземе назаем чужди. Той ми зададе три въпроса и ми даде два дена срок. Ако му отговоря — ще си получа коня, ако не отговоря — ще опитам царския камшик.

— Какви са тия въпроси? — попитала дъщерята.

Селянинът ги казал.

— Та тук няма нищо мъчно! — засмяла се дъщерята. — Ей сега ще ти отговоря и на трите въпроса. Ти само слушай и запомни добре отговора, а после иди при царя и вземи нашия кон.

Селянинът изслушал дъщеря си и веднага отишъл в палата при царя.

— Охо, много бързаш! — рекъл царят. — Не зная само за какво — за коня ли, или за камшика.

— И за едното, и за другото — отвърнал селянинът. — Мисля да се върна с коня, а камшикът може да ми дотрябва, за да го подкарам.

Царят се засмял и казал:

— Е, сега ще видим. Да почнем с първия въпрос: „Кое е най-бързо на света?“

— Мисълта на человека е най-бърза — отвърнал селянинът.

— Кой ти каза това? Не вярвам сам да си го измислил.

— Дъщеря ми — признал селянинът.

— Виж ти! Е, добре. Кажи сега: „Кое е най-скъпото в нашия живот?“

— В нашия живот няма нищо по-скъпо от съня — отвърнал селянинът. — В съня си ние забравяме и скърби, и грижи. Сънят дава сила на уморения и утешава нещастния.

— А туй кой ти каза? — попитал царят.

— Дъщеря ми — отговорил селянинът.

— Изглежда, че ти имаш умно момиче — рекъл царят. — И двата отговора са верни. А не ти ли е казала тя колко голяма е месечината?

— Каза ми, разбира се. Четири четвърти.

— И това е вярно — рекъл царят.

Той бил много учуден. Досега нито една от дъщерите на най-знатните големци и чифликчи не могла да отговори на тия въпроси. Всички те само се смеели и разправяли, че няма на света такъв мъдрец, който би могъл да ги отгатне. А ето че ги отгатна дъщерята на един

прост селянин! Но може би и тя не е постигнала това със своя ум. Ще трябва още да я поизпита!

И царят казал на селянина:

— Ти изпълни условието, вземи си коня и си върви у дома. А на дъщеря си за нейния ум ще предадеш от мен подарък.

Царят донесъл от царската кухня едно решето, сложил в него седем яйца и го дал на селянина.

— Кажи на дъщеря си в това решето да излюпи от тия яйца седем пилета и още утре да ми ги изпрати.

Селянинът си отишъл, но след два часа се върнал пак в царския палат. На гърба си носел голям чувал с ечемик.

— Тоя ечемик ви изпраща моята дъщеря — рекъл селянинът като смъкнал чуvalа пред нозете на царя. — Тя ви моли да го засеете още сега, да съберете до залез-слънце урожая, да олющите зъrnата и да ги изпратите на пилетата, точно когато те се излюпят от яйцата, за да не умрат от глад.

Царят се разсмял от все сърце.

— Твоята дъщеря наистина е умна девойка. Аз съм готов да се оженя за нея. Само че най-напред трябва да се пригответ сватбените дрехи. Ето, вземи тая хурка и кажи на дъщеря си до утре да напреде тънки нишки и да изтьче най-хубавото платно.

Селянинът взел хурката и се запътил към къщи. Но не минал и час, и той се втурнал запъхтян при царя. На гърба му висял още поголям чuvал от първия.

— В тоя чuvал има най-отбрани семена от лен — казал той на царя. — Моята дъщеря ви моли да ги посеете, да отгледате стръковете и да очукате лена, само че по-скоро. Иначе тя не ще успее до утре да напреде нишките и да изтьче платното за сватбената дреха.

На царя се харесал тоя отговор на девойката.

— Виждам, виждам, че твоята дъщеря знае как да отговаря. Кажи й, че утре ще дойда да се сгодя за нея.

На следния ден царят похлопал на вратата на бедната селска къща.

Дъщерята на селянина го приела с любезен поклон.

— Къде е баща ти? — попитал царят.

— Баща ми отиде там, дето водата се гневи, за да направи хубавото най-хубаво.

— А майка ти къде е?

— Майка ми и сестра ми играят с вятъра на криеница.

— А брат ти?

— Нито на небето, нито на земята. Играе това, което още не се е родило.

Царят се засмял и казал:

— Е, но ти ми задаваш една гатанка след друга.

— Защо не — отвърнала девойката. — Нали ваше величество обича гатанките. Вие сам ги задавахте на мене и на баща ми.

— И ти, умница, отгатна всички мои гатанки. Но на своите дали ще можеш да отговориш?

— Мога. Проверете, ако обичате.

— Добре. Кажи ми къде водата се гневи и как баща ти прави от хубавото най-хубаво?

— Водата на воденицата се гневи: тя обръща колелата и върти воденичните камъни. А там баща ми мели житото и го превръща в брашно.

— Тъй, тъй. А къде майка ти и сестра ти играят с вятъра на криеница?

— В полето, разбира се. Сега е най-удобното време за торене, затова те палят огън от ланшни листа и треви. А тук по неволя ще трябва да играеш с вятъра на криеница. Ако не се скриеш, той ще ти прояде очите с дим.

— Ами къде е твоят брат, щом не е нито на земята, нито на небето? И как може той да си играе с това, което още не се е родило?

— От туй по-просто няма. Ясно е, че е на дървото. Той е такъв пакостник — нито в едно птиче гнездо не оставя яйцата.

Царят пак се засмял и казал:

— Умееш ти да задаваш гатанки и да ги отгатваш! Сега е мой ред. Слушай какво ще ти кажа. Аз ти дойдох на гости, бъди и ти моя гостенка. Само внимавай: ще дойдеш нито облечена — нито съблечена, нито пеш — нито на кон, нито в шейна — нито в талига, нито по пътя — нито край пътя. А като пристигнеш — не влизай у дома и на улицата не оставай. Не ми донасяй подарък, но и с празни ръце не се явявай.

— Добре — отвърнала девойката. — Чакайте ме утре на гости.

На другия ден девойката се омотала от главата до петите в гъста рибарска мрежа, взела в ръката си едно врабче, после завързала края на мрежата за шията на един козел и подкарадала козела по самия коловоз на пътя към царския палат.

Пред вратите на палата тя отвързала мрежата от козела и с единния си крак прекрачила прага, а с другия останала навън.

— Ето ме — казала тя на царя. — Както вие пожелахте, тъй и сторих. Дойдох при вас нито облечена — нито съблечена, нито пеш — нито на кон, нито по пътя — нито край пътя, в палата не влязох и на улицата не останах. А ето ви и подаръка.

Царят протегнал ръка да вземе подаръка, но девойката разтворила шепата си, врабчето пръхнало и отлетяло.

Тъй царят останал без подарък, макар че девойката не се явила пред него с празни ръце.

— Признавам — рекъл царят, — че ти пак ме надхитри. Нито една царица, нито една чифликчийска дъщеря не ще посмеят да се мерят с теб по ум. Но с красотата и с премените си може би ще те надминат. Впрочем за премените не може да става и дума.

И царят отворил пред гостенката вратата на съседната стая и я поканил да влезе вътре.

А в тази стая навсякъде били наредени такива дрехи, каквито никоя девойка не била виждала и насьн. Младата селянка влязла в стаята и затворила след себе си вратата.

Царят трябвало да чака доста дълго, защото дори и най-умната девойка не може да си избере премяна, ако пред нея има толкова дрехи, една от друга по-прекрасни.

Но затова пък, когато вратата на съседната стая най-сетне се отворила и девойката се появила на прага, царят останал смаян. В новата премяна младата селянка била сто пъти по-красива от най-красивата придворна дама в неговия палат.

Царят бил готов веднага да се венчае за девойката, но си спомнил навреме, че той е търсил не красива, а умна жена, и решил да я изпита още веднъж.

— Можеш ли да ми кажеш — попитал той — къде се намира средата на земята?

Девойката тропнала с крак, обут в нова пантофка, и рекла:

— Ей тук! Ако не вярвате, благоволете сам да проверите.

Царят се засмял и казал:

— Виждам, виждам, ти си много умна и много красива.

— Съвсем не съм тъй умна — отвърнала девойката. — Бих искала да бъда сто пъти по-умна.

— Е, стига ти и толкова — казал царят. — А сега отговори ми на последния въпрос: искаш ли да ми станеш жена?

Девойката навела очи и промълвила тихичко:

— Защо не, щом царят сам желае това?

Царят не искал да се бави повече и веднага заповядал на своя управител да приготви всичко, което трябва, за сватбената гощавка.

След една седмица отпразнували богата сватба. Царят поканил всички роднини на булката и всички царедворци с жените и дъщерите им.

Дъщерите, които чули за необикновения ум на булката, нито веднъж не отворили уста на сватбената гощавка, за да не се покажат глупави редом с царицата.

А жените на царедворците били много оскърбени, че царят отблъснал дъщерите им и че една проста селянка била удостоена с

честта да стане царица. Те клатели глави и си шепнели една на друга:

— Лошо е, когато в къщи има двама умници. Току-виж, че се започнали кавги и разправии.

И самите царедворци също си шепнели из ъглите:

— Днес ние ядохме на една трапеза с прости селяни. Дано утре не ни се случи да седим с тях в царския съвет! Ами ако царицата намисли да направи баща си министър. Тогава и другите селяни не ще искат да ни се подчиняват. А кой ще ни оре и сее земята?!

Разбира се, всичко това се разправяло тихичко. Но царят все пак го чул. И когато гостите се разотишли от сватбеното празненство, той казал на младата си жена:

— Слушай, мила женице, хайде да се спогодим още сега. Първо — ти не трябва да се виждаш повече с твоите роднини, защото сега си царица. Второ — ти не трябва да се месиш в моите работи, защото аз съм цар. И трето... трето, ако ти нарушиш нашата спогодба, аз ще те изпратя веднага при баща ти.

Младата царица изслушала мъжа си и нищо не му отговорила. А мъжът решил, че щом жената мълчи — значи е съгласна с него.

И заживели те спокойно и щастливо.

Тъй минала една година, втора, а на третата ето какво се случило.

Бащата на царицата ходел да работи с коня си на царските нивя. Неговата кобила имала чудесно жребче. Но ето че на жребчето дотегнало да се влачи с майка си напред-назад из полето и избягало в съседната ливада. А на ливадата пасели царските крави и телета. Глупавото жребче взело, че се сприятелило с едно теле. Тича подире му из цялата ливада. Където отиде телето, там — и жребчето.

А царският управител отдавна вече бил хвърлил око на това жребче: много му се харесвало. Видял той, че жребчето не се отделя от кравите и заповядал на пастира да вика по-скоро цялото стадо в обора.

Вечерта селянинът потърси жребчето си, но то не се виждало никъде.

Отишъл той при управителя.

— Тъй и тъй — моли го, — моето жребче отиде при вашите крави, заповядайте да ми го върнат.

А управителят само се подсмива.

— Ако твоето жребче е отишло при кравите — значи, че то не е жребче, а теле. А ти никога не си имал теле. Затова махай се оттук, докато гърбът ти не е опитал камшика ми.

Какво да прави? Отишъл селянинът пак при царя да го моли за закрила.

А тоя ден царят не бил в добро настроение — може би със съседния цар за нещо се бил скарал, може би касиерът на царската хазна бил сложил в джоба си повече пари, отколкото друг път... Царят не искал и да слуша своя тъст.

— Както е решил управителят — казал той, — тъй и ще бъде.

И селянинът останал с празни ръце. Обърнал се той и се запътил към къщи. Върви през царската градина и му се плаче. Много мъчно му било за жребчето. А младата царица тъкмо в това време излязла да се поразходи. Видяла баща си и го попитала:

— Защо си тъй натъжен, татко?

— Ох, дъще — отвърнал селянинът, — не зная как ти се спогаждаш с царя, но аз не мога да се разбера нито с него, нито с управителя му. Аз им казвам — това е черно, те ми отговарят — не, бяло е.

— Но разправи ми по-ясно, татко, каква работа имаш ти с царя? — попитала го дъщеря му.

— Ако питаш мене, аз никога не бих искал да имам никаква работа с царе — казал селянинът. — Но виждаш ли, моята кобила имаше чудесно жребче. Кой знае какво му хрумнало на жребчето да се натика при царските крави. Пипнал го тогава управителят и не го дава. Казва ми: „Ако жребчето е отишло при кравите — значи, че не е жребче, а теле.“ Отидох при царя да търся закрила, а и царят — същият. „Както е решил управителят — казва, — тъй и ще бъде.“

— Не скърби. Тая работа ще се оправи — рекла дъщерята. — Аз ще те науча какво да сториш, за да стане бялото пак бяло, а черното — черно.

И го научила.

На следния ден рано сутринта селянинът се вмъкнал в царската градина, като донесъл със себе си голяма рибарска мрежа. Прострелял мрежата на тревата, а сам седнал под едно дърво и заспакал.

Скоро царят излязъл да се поразходи, преди да започне царският съвет.

Като го видял, селянинът веднага скочил и започнал да тегли с всичка сила мрежата, сякаш тя била пълна доторе с риба.

— Какво правиш тук? — учудил се царят.

— Както виждате, ловя риба — отвърнал селянинът.

— Ех, че си глупав! Нима рибата се въди в тревата?

— Защо да не се въди! Откакто кравите започнаха да раждат жребчета, всичко може да се очаква.

— Ох, какъв хитрец си! — рекъл царят и заповядал да върнат на селянина жребчето му.

Селянинът приbral мрежата и жребчето и весело закрачиil към къщи.

А царят се замислил.

„Със своя ум тъстът не е скроил тая работа. Тук сигурно има пръст моята жена.“

И като помислил това, отишъл бързо в палата.

— Е, кажи ми — попитал царят жена си, — не си ли се срещала вчера в градината с баща си.

— Срещнах се — отвърнала жената.

— Значи ти си го научила да се подиграе с мен!

— Не съм го учила да се подиграе с теб, а го посъветвах как да се справи с бедата.

— Както и да е — извикал царят, — ти се месиш в моите работи! Ти наруши нашата спогодба и аз още днес ще те изпратя завинаги при баща ти. Но понеже ти все пак беше моя добра жена, аз ще ти позволя да вземеш със себе си това, което ти е най-скъпо и най-мило в цялото царство.

— Да бъде както ти искаш — отвърнала царицата. — Аз ей сега ще напусна палата. Но на прощаване бих искала да пия с тебе вино от една чаша.

— Добре — казал царят, — донеси вино.

Царицата донесла бутилка старо вино и една кристална чаша. Тя напълнила доторе чашата и незабелязано изсипала в нея прах за приспиване. После отпила гълтка вино и подала чашата на царя.

Царят я изпил до дъно и извикал:

— Какво чудесно, сладко вино! По-хубаво, струва ми се, никога не съм пил.

Царят поискал да напълни отново чашата, но изведнъж тъй му се приспало, че той се отпуснал в едно кресло и потънал в дълбок сън.

А царицата само това и чакала. Веднага повикала слугите и им заповядала да пренесат спящия цар в царската каляска. Самата тя седнала до него и каляската потеглила.

Не минал и час, когато те стигнали пред къщата на селянина. Царицата повикала баща си и заедно с него пренесла внимателно царя от каляската и го сложила на леглото.

На сутринта царят се събудил и се огледал учудена наоколо. Той лежал на прост дървен креват — не в своята богата спалня, а в бедна селска къща.

— Какво значи това?! — извикал царят. — Може би аз още не съм се събудил и виждам всичко туй насьн?

— Не, ти се събуди и виждаш всичко наяве — казала царицата, като пристъпила до леглото.

— Но къде се намирам и как съм попаднал тук?

— Ти си в къщата на моя баща и аз сама те доведох:

— Как посмя да сториш това! — извикал царят.

— Но нали ти ми позволи да взема със себе си в бащината къща това, което ми е най-мило и най-скъпо? — попитала царицата.

— Позволих ти. Та какво от това?

— Разсъди сам — рекла царицата, — има ли за жената нещо по-скъпо и по-мило от нейния мъж?

— Виж каква била работата! — извикал царят. — Ти пак ме надхитри. Не, не ще и дума, че ти наистина си най-умната жена на света.

Царят скочил от леглото, прегърнал жена си и я помолил да се върне с него в палата.

Но жена му го отблъснала и казала:

— Не зная дали съм тъй умна, както ти казваш. Но изглежда, че и тоя ум, който имам, не е никак потребен в царския палат. Ти сам си готов да слушаш най-глупавите приказки и да си затваряш ушите за умните думи. За мен ще бъде по-добре да остана тук и да си потърся мъж между простите селяни. Той не ще се срамува от моите роднини и сигурно никога не ще каже, че аз се меся в чужди работи, когато му давам добър съвет. Ние ще делим заедно с него и скърби, и радости, и грижи.

Напразно молил царят за прошка. Жена му не искала нищо да чуе. И затова той трябвало да се върне сам в палата.

ХРАБРИЯТ ВОЙНИК ЛАТВИЙСКА ПРИКАЗКА

Един войник отбил военната си служба и го пуснали да върви, накъдето му видят очите.

И тъй, върви войникът из пътя — сам не знае накъде. По едно време огладнял. А за нещастие наблизо нямало нито град, нито село. Натъжил се войникът и си рекъл:

„Да бих срещнал поне някого, може би ще ми даде да похапна нещо.“

И гледа — насреща по пътя се задал някакъв старец.

Изварнили се двамата и старецът го пита:

— Защо, войниче, вървиш така натъжен?

— Че как ще бъда весел, когато коремът ми е празен! Аз имам три копейки, бих купил късче хляб, но кой ще ми продаде в такова пусто място!

— Е, войниче, няма защо да тъжиш. Ти имаш в джоба поне три копейки, а аз нямам и това. Може би ще ги разделиш с мене и ще ми дадеш копейка!

— Ето, вземи. Аз не съм алчен — отвърнал войникът.

Старецът взел копейката, пъхнал я в джоба си и рекъл:

— Я виж какво се търкаля в джоба ми. Дали на теб няма да ти послужи? — И измъкнал една лула.

— Ох! — казал войникът. — Отлично! Лулата е пръв приятел на войника! Благодаря ти, старче, бъди здрав!

Запушил войникът и отминал нататък. Върви и пуфти с лулата. Сякаш по-весело станало на душата му. Пушил, пушил, а тютюнът в лулата все не се свършва.

„Гледай какво чудо! — мисли си войникът. — Паднала ми се е изглежда необикновена луличка. Да бих имал сега и късче хляб — да го ям и никога да не се свършва!“

Едва помислил това и гледа — иде друг старец. Също така беловлас и се подпира с бастун.

— Здравей, войниче! — рекъл старецът. — Защо си тъй замислен?

— Знаеш ли, дядко, мисля си, че добре ще бъде да похапна нещичко. Имам лула и две копейки, а хляб — нито трошица.

— Е, това, синко, още не е беда. Аз пък нямам и толкова. Не били се съгласил да разделиш парите с мен и да ми дадеш една копейка?

— Защо да не ти дам — казал войникът. — Вземи, не ми се свиди.

Взел старецът копейката, пъхнал я в джоба си и изведнъж извикал:

— Хей, войниче, почакай, тук напипах нещо. Може би ще ти хареса. — И старецът измъкнал от джоба си бутилка с вино.

— Туй се казва подарък! — извикал войникът. — Зарадва ме ти, старче! Благодаря ти. А сега бъди здрав!

И отминал нататък. Като повървял малко, решил да си сръбне от бутилката. Пийнал гълтка, втора, погледнал бутилката на светлината — всичкото вино си стои.

„Ехе — мисли си и тая бутилчица не е обикновена. Цял живот не ще мога да я изпия до дъното. Да имаше сега при това винце и една добра закуска — ех, че хубаво щеше да бъде!“

Едва помислил това и гледа — задава се отсреща трети старец. Приближил се старецът и попитал.

— Защо си натъжен, войниче? Да не те мъчи нещо?

— Не — отвърнал войникът. — Не подобава на войника да тъжи, но ето че не може и да се радва. Аз имам лула, бутилка с винце и една копейка отгоре. Само хляб — нито залък. От сутринта нищо не съм ял.

— Туй още не е беда, а половин беда, войниче. Аз нямам и това. Може би ще се смилиш над стареца и ще му дадеш копейката?

— Вземи, аз не съм алчен.

Старецът приbral копейката и казал:

— Благодаря ти, войниче. Трябва и аз да ти подаря нещо. Само че не зная какво. Вземи поне тая торба.

И той смъкнал от гърба си платнената торба, дал я на войника и продължил пътя си.

И войникът закрачил нататък. Върви и си мисли:

„Чуден старец! Защо му е на войника празна торба?“

Едва помислил това и изведнъж гледа — по пътя върви кола. А в колата какво ли няма! Цяла грамада бели хлябове, наденици, извити като кравайчета, кошници с печени гъски, късове сланина, сирене на пити. Край колата крачи някакъв чифликчийски управител и шиба коня с камшик. Вижда се, че кара на панаир господарска стока.

Нешо засмукало войника под лъжичката. Развързал той торбата си и въздъхнал тежко.

— Ex! — казал си. — Господарската кола е пълна доторе, а торбата на бедния войник е празна. Да имах поне къшет хляб и малко сланина!

И какво, мислите, станало? Едва изрекъл той това — от колата се търкунал един кръгъл хляб, а след хляба — къс сланина и — хоп! — във войнишката торба.

— Гледай ти! — зарадвал се войникът, завързал здраво торбата и тръгнал нататък.

Вървял, вървял и стигнал до господарската къща. Сам господарят излязъл насреща му и рекъл:

— Къде отиваш толкова късно, войниче? Пренощувай у дома. Почини си от пътя.

Смаял се войникът. Какво е това чудо? Уж господар, а разговаря с простия войник като с роден брат.

Изпънал се той по войнишки и козирикал, както му е редът.

— Безкрайно съм ви благодарен. Ако ваша милост благоволи — позволете да пресия в някое кътче.

Господарят повикал слугата си, смигнал му и казал:

— Заведи тоя войник в кръглата кула — знаеш къде, нека си полежи на мека постеля. Но внимавай — не забравяй да заключиш вратата.

„Зашо пък ще заключва? Та не ме водят в тъмница!“ — помислил войникът, но нищо не казал и тръгнал подир слугата.

Отишли те в кръглата кула. Слугата пуснал войника вътре и сам останал зад прага и щракнал бравата на вратата. Войникът се огледал наоколо. Няма нищо, навсякъде разтребено, леглото в тъгъла потулено под някакви завески. Попипал леглото — меко!

„Ex — мисли си, — добре е! Ще похапна и ще си полежа до сутринта.“

Развързал той торбата, извадил храната на масата и започнал да яде. Изведнъж слуша — зад вратата шепнат някакви гласове. Войникът едва не се задавил с хапката сланина.

„Какви ли са тия гости посред нощ?“ — рекъл си.

Тогава вратата се разтворила и в стаята нахлули дванадесет дяволи. Задните натискат предните и викат:

— Е, кого ли ни е приготвил днес господарят? С чия ли чужда кожа иска пак да се разплаща?

Съгледали войника и почнали да мърморят:

— Нищо и никакъв войник. Месото му сигурно е твърдо като на ланшния просяк. От войнишки хляб много не се затъства.

Войникът загубил и ума и дума от страх.

„Виж ти — мисли си — как загазих! За чужди грехове ще трябва да отговаряям.“

Но войникът ненапразно бил носил толкова години пушка на рамото си.

„Ex — рекъл си, — колко пъти съм стоял под градушка от куршуми, колко пъти съм се изправял лице с лице срещу смъртта, та сега ли ще се изплаща от някакви дяволи?! Добре, и на тях ще им видя сметката!“

Изпънал се той по войнишки, сложил длан до козирката на фуражката си и казал на дяволите:

— Здраве желая, скъпи гости. Щом сте дошли, заповядайте на трапезата. Хапнете си!

Дяволите наобиколили войника, заскачали около него, затракали със зъби. Тоя, който бил по-едър, навярно най-старият, рекъл:

— Не, войниче, не сме научени ние да дояждаме огризи от чужда трапеза. По-добре теб самия да изядем заедно с цялата ти амуниция.

А войникът — нищо, не се смутил. Извадил лулата от джоба си и казал:

— Както знаете, ваша работа. Само че не искате ли да попушите малко преди ядене? Дядо ми не пристъпяше до трапезата, докато не се напуши добре. После такъв глад го хващаше, че можеше да изяде цяло тело. Ето, моята лула е готова.

А дяволите просто умират за тютюн.

— Защо не — рекъл най-старият, — дай да попушим. Ти и без това няма да ни избягаш.

Добре. Ударил войникът огнивото, запалил лулата и я подал на най-стария.

— Хубав тютюнец — рекъл, — само че е много силен, войнишки. Ако не сте свикнали, може би не ще изпушите цялата лула.

— Как да не я изпушим! — обидил се най-старият. — Я, братлета — изкомандувал той на дяволите, — да се покажем пред войника. Хайде, да не се оставя лулата, докато не се изпуши всичкият тютюн!

Седнали дяволите в кръг и почнали да пушат. Един смукне, на другого предаде лулата и тъй нататък. Толкова дим дигнали, че просто не може да се диша. Войникът дори главата си покрил с шинела. А дяволите продължават да пушат и тютюнът в лулата все не свършва.

Минал час, два, три... И изведенъж зад прозореца изкукуригал петел. Скочил най-старият дявол, захвърлил лулата и извикал:

— Хей, ставайте! Съмва се!

Надигнали се с мъка дяволите и си отишли, като кашляли и плюели. А войникът се търколил на леглото и заспал спокойно.

На сутринта слугата дошъл с голяма кошница, за да събере войнишките кокали и да ги зарови някъде под репеите. Гледа — войникът цял-целеничък. Изтегнал се на коприненото одеяло, покрил се с шинела и хърка с всичка сила.

Слугата хвърлил кошницата и — право при господаря.

— Войникът е жив — вика — и дяволите не са го изяли.

Господарят не повярвал. Сам изтичал в кръглата кула. Гледа — войникът наистина лежи на леглото и си хърка, като че нищо не е било. Само стаята, кой знае защо, цяла била потънала в дим, сякаш мъгла се кълбяла под тавана. Господарят се закашлял, а войникът отворил очи, прозинал се и скочил бодро. Изпънал се пред господаря по всички воинишки правила.

— Здравей, войниче! — рекъл господарят. — Е, как, добре ли се наспа от пътя?

— Благодаря, господарю, не беше лошо, здравата си подремнах — отвърнал войникът.

— А не ти ли се присъни нещо?

— Да! Присъни ми се нечестив сън. Сякаш цяла дузина дяволи бяха дошли на гости право от пъкъла и ние уж бъбрехме за туй, за онуй, а между другото — и за вас. Аз ги нагостих с луличката, но дали тютюнът в нея беше силен, или пък дяволите бяха слаби — пушиха те тая луличка, пушиха я и не я допушиха.

— Какво ли не вижда човек насьн! — казал господарят. — Слушай, мило войниче, ти няма защо да бързаш. Почини си още някой и друг ден при мене.

— Защо да не си почина, щом не ме пъдите — рекъл гостът. — Не се случва често на войника да полежи на мека пухена постеля.

Отишъл си господарят, а войникът отново се търколил да спи.

Целия ден прекарал в сън, а вечерта скочил, наредил закуска на масата и на най-видно място сложил бутилката с виното. Похапва си, посръбва си и гости чака.

Точно в полунощ дяволите дошли. Зли, разгневени — току-виж, че се нахвърляли върху него и го разкъсали на парчета.

А войникът само се подсмивал под мустак. Поклонил се на дяволите като на добри познати и казал:

— Здравейте, скъпи гости! Виждам, виждам защо сте дошли. Тъй или иначе вие ще ме изядете. Но някога моят дядо разправяше, че сухият залък засяда на гърлото. А пийнеше ли гълтка хубаво винце, можеше да изяде и цял вол. Ето тук имам една малка бутилчица. Няма да я покала за вас. Само че ще пиете, докато я пресушите до дъно.

Дяволите погледнали скритом бутилката — дали има много вино в нея! Точно по гълтка за всекиго.

Приседнали край трапезата — и бутилката почнала да минава от ръка на ръка. Обиколила веднъж — виното в нея не намалява, обиколила втори път бутилката — все пълна си стои. Пили, пили дяволите, докато се натъркаляли под масата. Само дванадесетият, най-старият, се държи. Пийнал той още една гълтка и изведнъж зад прозореца изкукуригал петел.

— Ех, войниче, имал си късмет! — извикал най-старият и почнал да разбутва дяволите.

А господарят цяла нощ се въртял.

Едва изгряло слънцето, той се втурнал в кулата. Застанал на прага, поглежда — войникът спи, сладко си хърка.

„Виж ти, и дяволите не го щат — помислил господарят. — Но на третата нощ няма да му се размине.“

На третата нощ — стига вече шеги! — дяволите се явили толкова сърдити, че страшно било да ги гледаш. Извадили нокти, тракат зъби...

— Тоя път не ще позволим да ни измамят! — викат. — На парчета ще разкъсаме това проклето войниче!

— Добре — казал войникът. — Каквото е писано — това ще стане. Чакайте само да застана в средата на стаята, за да се нахвърлите всички изведнъж върху мен.

Отдръпнали се дяволите, а войникът застанал в средата, развързал торбата си и извикал:

— Всички дяволи в торбата, без един!

И в този миг сякаш вихрушка минала през стаята. Завъртели се дяволите в колело и... изчезнали. Само един, най-старият, стои пред войника като залепен за пода.

А войникът потупал торбата с юмрук и рекъл:

— Виждаш ли тая торба? Тук са всички твои приятелчета — и за теб е останало едно местенце. Ако ми донесеш три торби жълтици, няма да те закачам, а и приятелите ти ще пусна на свобода.

Дяволът се почесал по тила и казал:

— Не зная какво да правя! Три торби злато за една дузина дяволи май не са много. Но бедата е там, че нашата съкровищница под земята е празна. Господарят, който те подмами да дойдеш тук, изпроси от нашия господар всичкото злато до последната жълтичка. Той обеща да го плати след седем години със собствената си кожа, но ето вече минаха два пъти по седем години, а той все отбягва да си уреди сметката. Ту някой просяк, ту някой скитник ще тикне вместо себе си. Сега на теб, войниче, дойде редът. Но ти си костелив орех, не се чупиш лесно...

— Вижти каква била работата! — извикал войникът. — А пък аз се чудех защо този господар се умилква пред един прост войник. Е, добре, ваша милост, не сте попаднали на глупак, сега ще си разчистим сметките за всички чужди кожи. А ти слушай й запомни. Вместо да пълзиш под земята за пари, изтичай в господарската изба и я поразтършувай.

— Вярно, защо да не отида! — зарадвал се дяволът.

Още петлите не се били размърдали в курниците, а пред войника лежали вече три торби, догоре натъпкани с жълтици.

— Добре изметох господарските изби — казал запъхтян дяволът.

— Нито една жълтичка не остана. Сега, войниче, пусни ми дяволчетата.

— Чакай малко — отвърнал войникът. — Най-напред се закълни в честта си, че нито ти, нито твоето потомство ще се мяркате вече пред очите ми. Където и да бъда, където и да стъпи кракът ми — да няма помен от вас!

— Добре, добре — рекъл дяволът. — Дори и сам да ни викаш, пак няма да ти се явим.

И войникът пуснал дяволите, а те само завъртели опашки и сякаш потънали вдън-земя.

Оттогава войникът заживял безгрижно. Купил си нова къща, пил и ял, колкото си искал, и другите гощавал.

Но дали защото не бил свикнал, дали от нещо друго — скоро всичко му омръзнало.

И намислил той да посекта по света. Хората да погледа, себе си да покаже.

Стъкмил си един кораб и заплувал по морето. Но едва се отдалечил от брега, изведнъж морето се развълнувало и забучало.

„Какво ли е това? — помислил си войникът. — Няма вятър, а какви вълни се издигат!“

Взрял се той в морето и гледа — нещо се чернее във водата.

— Май че моите стари познати в мътна водица риба ловят! Чакай, ще ги науча аз!

И той измъкнал вълшебната си торба, навел се през борда и извикал с всичка сила:

— Хей, дяволско племе, какво правите, забравихте ли нашата спогодба? Пак ли ми се мяркате пред очите?

Най-старият дявол се показал над водата, видял в ръката на войника чудната торба и затреперил от страх.

— Но ние нищо, ние тъй... — измърморил дяволът. — Нали се уговорихме, че ние няма да ти се показваме на земята, а тук наоколо е вода.

— Тогава знайте — рекъл войникът, — от днес нататък да няма помен от вас нито на земята, нито на водата!

Послушали го дяволите и съвсем изчезнали. Сега ги няма никъде — нито на земята, нито на водата, нито под земята, нито под водата. За тях се разправя само в приказките.

МЛАДИЯТ КОВАЧ

ЕСТОНСКА ПРИКАЗКА

Живял някога един селянин. Той имал трима синове. Поголемите още като деца помагали във всичко на баща си и от тях излезли добри работници. Бащата искал да приучи и най-малкия син към работа, но майката все не давала.

— Малък е още. Нека полудува — и сама на синчето си, ненагледното, ту кравайче ще изпече, ту баничка скришом в ръката му ще пъхне.

И израснал най-малкият син голям ленивец, обичал само да яде и да спи.

Търпял селянинът, търпял, най-сетне повикал сина си и му казал:

— Не е ли време да се заловиш за работа? Искаш ли да станеш кожар?

— Не, не искам — отвърнал синът. — Цял живот да щавя и да мачкам кожи — ще ми изгният ръцете до костите.

— Тогава стани шивач.

— Какво приказваш, татко! Да се превивам цял живот над жилетки и елеци — гърбица ще ми израсте.

— Добре, синко. Няма да те насиливам. А какво ще кажеш за ковашкия занаят? По-сilen и по-здрав човек от добрия ковач не можеш намери.

— Защо не — отвърнал синът. — Ковач, да речем, мога да стана.

Бащата намерил най-добрания и изкусен ковач в околността, предплатил му за учението и завел сина си в неговата ковачница.

— Е, синко, гледай как работят добрите хора и сам ще се изучиш.

А майката скришом домъкнала на талижка от къщи креват с пухени завивки и възглавници и казала:

— Ти, синко, си свикнал да спиш у дома на меко. Като се умориш от работа, полегни си на дюшека, който сама съм ушила, сложи си главата на възглавницата, която сама съм натъпкала с пух.

Отишли си бащата и майката, а синът останал при ковача.

Той сложил кревата въгъла на ковачницата, изтегнал се на него и почнал да гледа как ковачът и чираците му удрят чука върху наковалнята.

— Какво гледаш? — рекъл ковачът. — Вземи чука в ръцете си.

— Защо? — отвърнал синът на селянина. — Баща ми каза: гледай как работят хората — и сам ще се изучиш.

Поклатил ковачът глава и продължил работата си.

Лежи най-малкият син на мекото легло, само се обръща наляво-надясно и не сваля очи от ковача.

Не се стърпял ковачът и пак му рекъл:

— Ти какво само се излежаваш! Ще те заболи гърбът от лежане.

— Не, няма да ме заболи — казал синът на селянина, — дюшекът е мек. Само от вашия тропот ме боли главата, а мама ми каза: като се умориш, синко, почини си, сложи главата си на пухената възглавница.

Ковачът съвсем го зарязал. Какво ще приказва с такъв ленивец!

Тъй минавали ден след ден, месец след месец.

От чуждата работа ръцете не болят. Затова и най-малкият син си казал:

„Не е голяма премъдрост. Веднъж ще чукна по наковалнята, втори път ще ударя с чука — и готово. Така и аз ще мога да изкова каквото искам, и то не по-лошо от самия майстор.“

Ето че минали три години. Дошъл селянинът да вземе сина си.

— Е, как, изучи ли моят момък ковашкия занаят? — попитал селянинът ковача.

— Кой го знае! — отвърнал ковачът. — Все гледаше, но какво е научил — не ни е показвал.

— А ти, синко, какво ще кажеш?

— Няма какво да приказвам, щом дойде до работа, сигурно няма да събъркам.

Зарадвал се бащата. Пригодил стария плевник за ковачница, набавил всякакви сечива и рекъл:

— Е, синко, покажи ми сега майсторътка си, изкови ми нов палешник за ралото.

Отишъл младият ковач в плевника. И бащата — след него заедно с по-големите си синове.

Младият ковач накарал единия брат да разпали въглища, другия — да надува духалото, а сам запретнал ръкави и взел големия чук в ръце. Щом се нажежило желязото, в ковачницата се разнесъл такъв тропот — просто да си запушиш ушите.

Ковал, ковал, младият ковач, ръцете си изтрепал, а гледа — не може да изкове палешника. И току рекъл:

— А защо ти е, татко, нов палешник? Та старият още става за работа. По-добре да ти изкова остра брадва.

— Добре, синко — отвърнал селянинът. — Изкови ми брадва. Моята е съвсем похабена.

Започнал младият ковач да кове. Удрял, удрял с чука, гледа — и брадва не излиза.

— Ех, татко! — казал пак той. — Не ми се ще да правя брадва. Груба работа е това. Ще ти изкова една дузина гвоздеи, тънки като иглата на мама.

— Защо не — отвърнал селянинът, — и гвоздеи са потребни в домакинството.

Отново се заловил ковачът за работа. Чукал, чукал, ковал, ковал, а нищо не изковал. — Всичкото желязо похабил, останало само едно малко късче.

Тогава бащата разбраł, че синът му не е научил нищо. Взел това късче желязо и го хвърлил в кацата с вода. Желязото засъскalo — ссс-ссс!

— Чуваш ли, синко — казал бащата, — какво излезе от твоето учение. Само едно съскане. Виж какво ще ти кажа: в нашия род не е имало безделници и не ще има. Махай се от къщи, където ти видят очите, и докато не изучиш какъвто и да е занаят, назад се не връщай.

Навел глава най-малкият син и напуснал родния дом. Излязъл извън селото, седнал на един пън и се замислил. Ами сега? Какво да прави? Мислил, мислил и решил да се върне при ковача и да си признае вината.

Посмял се ковачът над него, но все пак го приел отново за чирак.

— Само че сега вече ще те уча, както аз зная! — рекъл той.

И започнал да го учи. За пухено легло момъкът престанал и да мисли. Да би могъл да си поспи на твърда слама — но и това няма. Ковачът не му дава нито да въздъхне, нито да охне. Щом момъкът остави чука, щом си изправи гърба, майсторът веднага съска в ухото му: „Псс-псст!“ Засрами се момъкът, поразтърси се — и пак грабне чука.

Нови три години прекарал той при ковача. А когато минали трите години, майсторът му казал:

— Сега върви, където искаш, и смело се залови за работа.

Момъкът се сбогувал с ковача и си отишъл.

Вървял, вървял и стигнал в един голям град. Там постъпил в една ковачница като калфа.

Още същия ден в ковачницата дошъл някакъв важен господар.

— Хей, майсторе — рекъл господарят — Поправи ми каляската. Но тъй, че да изглежда като нова. Сгодих се за млада девойка, с тая каляска ще я заведа да се венчаем.

— А къде е каляската? — попитал майсторът.

— Ей тук, пред портата.

Излязъл майсторът с калфата пред портата. Гледат — ама че каляска! Вратичките висят само по на една кука, пружините се изкривили, наплатите на колелата се извили като тирбушон. Как ли се е дотъркаляла до ковачницата такава таратайка!

Почесал се майсторът зад ухото.

— Не зная какво да ви кажа — рекъл на господаря. — Ще трябват три месеца за поправка — и пак не е сигурно дали ще може да се поправи.

— Как три месеца! — извикал господарят. — След три дни да бъде готова! Ако не я поправиш за тоя срок, ще заповядам на слугите си да ти съборят ковачницата.

Какво да се прави? Няма да се кара с господаря.

Повикал още господарят и си отишъл.

А майсторът казал на младия ковач:

— Е, спасявай се, както знаеш.

— Добре — отвърнал калфата. — Прати ми двама чираци, а ти върви да почиваш.

Майсторът си отишъл у дома, а в ковачницата закипяла работа.

Калфата мигом разглобил цялата каляска на части, накарал чираците да раздухват огъня в огнището, а сам грабнал чука.

Ударил веднъж върху наковалнята — единият наплат готов. Ударил още веднъж — и другият готов. Заковал наплатите — заловил се с пружините. Тук ще изправи, там ще извие. Не минал и час — свършил работата.

Чираците само се чудили, а младият ковач почистил каляската, стегнал я, натъкмил я и заповядал да я закарат под навеса.

После и тримата отишли на полянката зад ковачницата и се изтегнали там на тревата.

На пладне майсторът дошъл да види как върви работата. Влязъл в ковачницата... Какво е това? Тихо, пусто — няма нито калфа, нито чираци... Дори огънят в огнището угаснал.

Ex, как се разсърдил майсторът! Втурнал се да търси работниците. Изведнъж гледа — калфата лежи на тревицата, а до него — и двамата чираци.

— Ax, ленивци! Ax, безделници! — завикал майсторът. — Значи тъй работите вие.

Калфата се обърнал на другата страна и рекъл:

— Но защо се сърдиш, майсторе?

— Как защо! — още по-силно завикал старият ковач. —

Каляската трябва да бъде готова след три дни, а вие се излежавате!
Заради вас господарят ще ми откъсне главата.

— Нищо, майсторе. Не се плаши, преди да е дошло времето —
казал калфата. — Докато главата ти е още на раменете, обрни я назад
и погледни хубавичко.

Господарят се обърнал и останал тъй с отворена уста: под навеса
стояла готовата каляска.

Изтичал майсторът при нея, огледал я от вси страни — всичко
нагласено, всичко на мястото си — просто да впрегнеш веднага конете
и да вървиш, където си искаш.

— Е, момко — рекъл старият ковач на младия, — такава работа
още не бях виждал. Ти не бива да работиш повече като калфа. Остани в
ковачницата ми като стопанин.

— Не, добри човече — отвърнал младият ковач. — И в той град
дълго няма да остана. Ако искаш да ме възнаградиш — дай ми късче
от най-хубавото желязо и ми позволи да поработя три дни в твоята
ковачница.

— Е, добре — казал старият ковач. — Да бъде, както ти искаш.

Три дни и три нощи работил калфата. Никого не пускал да се приближи до ковачницата. А после излязъл из вратата с торба на рамото и напуснал града.

Дълго ли пътувал той — не се знае. Но стигнал в родния дом. Прекрачил прага, хвърлил торбата си на масата и казал на баща си:

— Ето виж, татко, може и твоят син да е научил нещо.

И той развързал торбата и извадил едно ковано ковчеже.

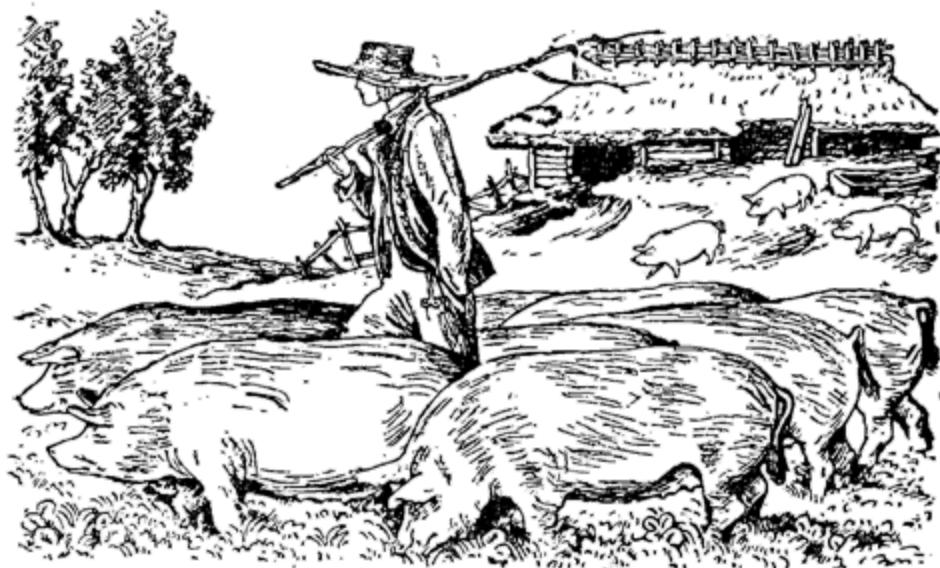
— Това е за теб, мамо.

Майката отворила ковчежето, а в ковчежето — шарен гребен и игленик с толкова тънки игли, че просто бисер да нижеш с тях.

— Това е за вас, братя. Зашийте ги на празничните си дрехи — рекъл младият ковач и изсипал пред братята си цяла купчинка лъскави копчета. — А ти, татко, вземи ей тая чаша. Ако моят подарък ти хареса, пийни си с него хубаво винце за туй, че в нашия род не е имало ленивци.

СВИНАРЯТ ЛИТОВСКА ПРИКАЗКА

Отдавна, много отдавна живял накрай гората селянин. Живял не сам, а с жена си и с тримата си синове.

Двамата по-големи били добри и умни, а най-малкият бил простиичък момък. Всичко у него било някак нередно: каквато дума да каже, каквото да направи — все не е тъй, както трябва, все за смях пред хората става. И ето прочул се той като глупак.

А кой уважава глупака? Износят братята дрехите си, превърнат ги в дрипи и току ги дадат на най-малкия: носи ги сега ти. Не им хареса нещо за ядене — ще го тикнат в чинията на най-малкия: да ти е сладко! А случи ли се някоя по-тежка и по-нечиста работа — веднага ще повикат най-малкия: я, приятелче, бъди добър, свърши я ти.

Селянинът имал много свине. Но кой да ги пасе? Няма по-големите, умните, да тичат с прът из гората! За туй е годен най-малкият — глупакът. И станал той свинар.

На разсъмване ще изкара свинете от кошарата и до среднощ ще ги гони из гората. Някои разправят: да пасеш свине — не е никаква

работка. Но я се опитай да ги попасеш! Само за миг да отвърнеш поглед — те ще се разбягат из цялата гора и ще настане такава бъркотия, че и с пръта не можеш ги укроти. Много се измъчил с тях най-малкият брат. А на туй отгоре по-големите му се и присмиват.

— Ех, много важно управляващ тъпозурлестия си народ, също като цар! Само корона ти липсва на глупавата глава.

— Смейте се, смейте се — отвръща най-малкият, — още не се знае какво ще бъде занапред. Може някога и аз да се посмея над вас!

Така минавало времето. Пасе най-малкият брат свинете, пасе ги и не излиза из гората от ранна утрин до късна вечер. А гората е гъста — дърво до дърво, храст до храст, тревица до тревица.

Но ето че веднъж свинарят се замислил — няма ли край и свършек тая гора, не живеят ли никакви хора отвъд нея?

Като си намисли някой нещо — не можеш го изби от главата му. Така и нашият свинар — зарязал той една сутрин свинете си и тръгнал да измерва гората с крака. Вървял, вървял, чак до вечерта вървял, а гората няма край. Седнал на един пън, извадил от торбата си закуската и похапнал. После се покатерил на едно дърво, за да не го нападнат дивите животни, завързал се здраво за клоните и пренощувал на върха.

На сутринта тръгнал нататък. Вървял, вървял — започнало да мръква, а гората все още няма край. Приседнал на един мъхнат пън, изял си обеда и пак пренощувал на едно дърво.

Настъпил и трети ден, а той все върви из гората. До вечерта вървял — няма и няма свършване тая гора. Разположил се до един храст, извадил вечерята си, изял я. И пак — на дървото.

На разсъмване го събудило кукуригане на петел.

„Е — мисли си, — щом пеят петли, значи тук ще има и хора.“

Слязъл той от дървото и тръгнал натам, дето кукуригал петельт. Вървял, вървял и стигнал в един град. Тоя град бил голям и красив, но нещо тъжно имало в него. Камбаните на камбанариите биели жално, а по къщите се разявали черни знамена.

Свинарят спрял един минувач и го попитал:

— Защо сте накачили тия черни дрипи? Защо биете камбаните?

— Ох, добри човече — отвърнал минувачът, — изглежда, че ти идеш от далечни земи. Не знаеш нашата скръб. Утре призори царската дъщеря ще бъде отведена на страшна смърт, на зла погибел.

Проклетият змей я чака и сигурно вече точки зъбите си. Ще изяде той хубавицата и кокалче не ще остави за погребение.

Зачудил се свинарят:

— А защо вие храните всякакви змейове с царски дъщери?!

— Какво да правим! — въздъхнал минувачът. — Тая година на нея се падна да стане жертва. Ако не му дадем царкинята, змеят ще изяде самите нас. И целия ни град ще опустоши.

— А ако вие убиете змея, ще се тури край на всички беди! — казал свинарят.

— Но това е страшно нещо. Той не е обикновен змей, а грамадно чудовище! Ако се намери такъв храбрец, царят би му дал дъщеря си за жена. Той вече е разгласил по всички площици за това. Но изглежда, че още не се е родил на света такъв герой!

— Може и да се е родил — рекъл свинарят. — Заведи ме при царя.

Завел го минувачът при царя. Царят излязъл с всичките си велможи.

— Ето — казал минувачът, — намери се храбрец, който иска да се бие със змея.

Велможите гледат свинаря и се смеят.

— Е — рекли те, — празното гърне силно дрънка. Виждали сме такива самохвалци!

А царят казал:

— Не се смеите. Няма вашата дъщеря да бъде изядена.

И заповядал да донесат на свинаря всякакво оръжие — и мечове, и копия, и саби...

Всичко надомъкнали царските слуги и го сложили на купчина пред свинаря.

А той разровил с крак купчината и измъкнал една обикновена брадва.

— Други сечива — рекъл — никога не съм хващал в ръката си и не знам какво да правя с тях. Брадвата е друго нещо! С нея съм свикнал още от малък.

Велможите пак му се присмели.

— Я гледай — казали те, — глупакът намислил с брадва да върви срещу змея! Друг и с ризница, и с меч не би се осмелил!

На следния ден призори завели царската дъщеря в гората, вързали я със сребърни вериги за едно дърво и я оставили.

След малко и свинарят дошъл на това място. И брадвата стискал в ръката си.

Ранната утрин била студена. Свинарят насякъл клончета, съbral съчки и напалил огън встриани. Седи край огъня, грее се и чака змея.

И ето — зашумяла, затрещяла цялата гора. Изпълзяло страшното чудовище. Главата му — колкото бъчва, опашката му — по-дебела от столетен дъб, ноктите на лапите му — като железни вили. Надал змеят страшен писък, разтворил уста и право към царкинята, още малко и да погълне злочестата девойка.

Примряла царкинята. А свинарят измъкнал из огъня една голяма главня, затичал се и забил тая главня право в муцуната на змея — точно между очите го улучил. Заревал, захъркал змеят и от болка още по-широко разтворил устата си. Тогава свинарят загребал цял наръч горящи съчки и ги хвърлил в гърлото на чудовището като в отворена пещ.

Ех, какъв вой се изтръгнал из устата на змея! Той заревал тъй страшно, че от дърветата се посипали листа, а храстите се залюлели като трева. Очите на змея се налели с кръв, търкулнал се той на тревата, свил се на колело. С опашката си удря на вси страни, земята с нокти рови.

А свинарят изскочил напред и замахнал с брадвата.

Прас-pras! — по змея, като че удря греда. Удрял, удрял — отсякъл му главата, а опашката му нацепил на тресчици. А змеят все се гърчи и не умира.

Свинарят пак — прас-pras, прас-pras! — с брадвата. Насякъл змея на парчета. И змеят умрял.

Захвърлил свинарят брадвата, изтрил челото си с ръкав и при царкинята. Размотал сребърните вериги, развързал я от дървото.

Тя цяла трепери, от страх на краката си не може да стои. Свинарят я сложил на тревицата и сам полегнал встриани. Уморил се, все пак не било лесно да се бие със змей.

Привечер дошъл царят с велможите — да види какво е станало с неговата нещастна дъщеря. Гледа — змеят насечен на парчета, любимата му дъщеря седи на тревицата, а свинарят си спи спокойно в

сянката под един храст. И брадвата му до него, цяла похабена, цяла в змейова кръв.

Ех, как се зарадвал царят! Прегърнал дъщеря си, разцелувал я, а свинаря събудил, хванал го за ръка, довел го при царкинята и рекъл:

— Е, деца, бъдете мъж и жена. Живейте в мир и съгласие. — После се обърнал към велможите и им казал: — Поздравете годеника и годеницата.

А на велможите, разбира се, им било обидно. Как тъй — прост свинар да стане изведнъж княз!

Все пак те свалили шапки и се поклонили — най-напред на царкинята, после на свинаря и му рекли със сладък глас:

— Поздравяваме — казали — ваше свинарско величество. И на вашите свине, молим, предайте нашия поздрав. Сега и те са повищени в чин — с право могат да се наричат царски свине.

— Благодаря за поздравлението — отвърнал свинарят. — И аз ще ви се отплатя за него. При такова звание моите свине непременно ще имат нужда от свита, затова ви назначавам велможи при тях.

Царят се засмял.

— Славен момък си ти — казал той на свинаря. — Добре им отговори.

А царкинята пролива сълзи.

— Избави ме, татко, от такъв годеник — плаче тя. — Виждаш ли как всички хора му се присмиват.

— Не, дъще — рекъл царят. — Аз дадох дума. Още утре ще отпразнуваме сватбата.

И отпразнували сватбата. Царят поканил гости от цялата страна, само мене и тебе забрави да покани — иначе ние щяхме да погледаме какви гощавки дават царете.

Минало известно време и на свинаря се поискало (сега той наистина не бил свинар, а княз — но туй е все едно) — поискало се на младия княз да види родния си край. Започнал той с жена си да се готови за път. Не забравил и старите си дрехи, сгънал ги във вързоп и заповядал да ги сложат в калъската.

— Но къде ще носиш тия дрипи! — сърди се царкинята. — Отдавна трябваше да ги изхвърлиш.

— Не — отговаря мъжът ѝ. — Не се хвърля такова богатство. — Тия дрешчици ще занеса подарък на моите братя. Малко ли техни

дрехи съм носил аз, нека сега и те поносят моите.

И тъй, седнали двамата в златната каляска и потеглили.

Пътували, пътували и стигнали до другия край на гората.

Гледа князът — свинете тичат по горската окрайнина. Мръсни, мършави, хвърлят се една върху друга и се хапят. Съвсем подивели. Братята изглежда ги изоставили без всянакъв надзор. Гордостта им не позволила да се занимават със свинарство.

Князът не се стърпял, скочил от златната каляска, откъртил един по-дълъг прът и се спуснал да гони свинете. А на жена си, царкинята, извикал:

— Хвърли ми вързопа със старите дрехи, а ти върви в бащината къща! Помоли се да те пуснат да си починеш от пътя.

— Но как ще отида сама? — отвърнала тя. — Тия селяндури нямат истински обносци. Там не ще умеят да ме посрещнат, както подобава. Та аз съм царкиня, а не проста селянка.

— Как да нямат обносци! Как да не умеят да посрещнат! — разсърдил се князът. — Върви, казвам ти. Но внимавай да не изпуснеш някоя дума за мен.

Потеглила царкинята нататък, а той се преоблякъл в старите дрехи и пасъл свинете до вечерта.

Привечер ги събрали и ги подкарали както някога към свинарника.

— Е-хей, шарени! Е-хей, бели! — вика той през цялата гора и пошибва лекичко свинете с пръта.

Бащата чул познатия вик, изтичал на стълбата и замахал ръце.

— Ето го, дойде си проклетникът! — рекъл. — По-тихо, нашата къща е ощастливена от знатна гостенка.

А князът креши още по-силно:

— Е-хей, е-хей, мои шарени, е-хей, мои бели! Какво ме интересува вашата гостенка, когато сте оставили свинете ми без надзор! Те съвсем са се разхайтили. Не слушат. Е-хей, мои шарени, е-хей, мои бели!

Вкаран свинете в свинарника, нахранил ги, после влязъл в къщи.

А в къщи какво става! Майката шета край печката, дрънка гърнета и тави, тесто меси, банички пече. Бащата и братята запретнали ръкави и също помагат като готвачи.

— За кого е тая гощавка? — рекъл князът. — Но защо ли питам! Та нали най-малкият син се е върнал от далечни земи и трябва да бъде

посрещнат и нагостен. Хайде, гощавайте, аз вече сядам на трапезата.

— Как не, за теб сме се разшетали! — казал бащата. — В нашия дом е дошла важна гостенка, самата царкиня е пристигнала.

— А ти къде се губи толкова време? — пита майката.

— Как посмя да оставиш свинете?! — викат братята. — Да не мислиш, че ние ще работим заради теб?

Най-малкият брат рекъл:

— Ходих на другия край на гората, да видя дали там живеят хора. Живеят. Много хора — повече, отколкото тук. И мен ме посрещнаха с уважение — по-добре, отколкото тук. А вие, братя, ще трябва сами да пасете свинете. Сега аз не съм свинар, а княз.

Смеят му се братята. Какво може да се очаква от един глупак? Глупакът глупави думи приказва.

В това време баничките в пещта се опекли. Майката моли бащата:

— Занеси на гостенката обяд — как ще се покажа тъй пред царкинята!

— Я по-добре по-големите синове да го занесат — казва бащата.

— Те са по-млади, по-пъргаво ще усъдят.

— Не, не сме свикнали ние с царкини да разговаряме — противят се по-големите братя.

— Е, изглежда, че без мен няма да мине — рекъл най-малкият. — Дайте, аз ще занеса обядта. Царкинята няма да ме ухапе.

Майката му дала паница с месо и казала:

— Носи по- внимателно. И бъди по-любезен.

Той взел паницата и влязъл в стаята.

— Ето ти месо — казал той на царкинята. — Да ти е сладко.

Царкинята погледнала в паницата — месото хубаво, тъсто, но не знае как да го вземе.

— Да беше ми донесъл нож и вилица — рекла тя.

— Какви са тия прищевки! — отвърнал той. — Та ти не си в палата. Гледай мене и яж.

Той хванал с пръсти къс месо и започнал да го дъвчи.

Свила царкинята устни, но все пак ѝ се иска да яде.

Взела месото с две пръстчета и го изяла.

— Не е лошо — казала, — вкусно е. По-вкусно, отколкото при баща ми в палата.

После той донесъл на царкинята гърне със супа.

— Ето — казва — супа. Яж до насита.

— Но как ще ям супа без лъжица и чиния? — пита царкинята.

— Ей така ядат у нас! — отвръща мъжът. Наклонил гърнето и сръбнал от единия му край.

И царкинята засърбала от края.

Най-сетне той донесъл топли палачинки с каймак.

Сега царкинята нищо не пита. Хваща с пръстчета една по една палачинките, топи ги в каймака и ги яде.

Всички започнали да се готвят за спане. По-големите братя казват на най-малкия.

— Тесничко ще бъде за всички ни в къщи. Ти да беше преспал в конюшнята.

— Добре — отвърнал най-малкият брат. — Туй място май не подхожда за княз, но аз не съм горделив.

— Глупак си ти, а не княз! — засмели се всички и отишли да спят, всеки в своя кът.

Рано сутринта князът събудил царкинята. Облекли се те в коприна и кадифе и когато другите станали, излезли от стаята, хванати под ръка.

Тогава всички се смяяли. Бащата и майката се кланят едва ли не до земята — не знаят как и къде да сложат сина си. Макар и да е роден син, но все пак е княз. Братята — ни живи, ни умрели — не смеят да си отворят устата. Ами ако той се разсърди, като си спомни как са го хокали цял живот като глупак!

Но той — нищо, с всички се отнесъл любезно. Само на братята си рекъл:

— И все пак стана тъй, както аз казвах! Можеш ли да отгатнеш кого какво го чака занапред?

Майката извадила от сандъка грижливо пазената покривка с копринена везба, постлала трапезата и наслагала отгоре чинии, ножове, вилици. Кани другите да седнат, да похапнат.

Царкинята започнала да яде. Притеглила чинията до себе си и —
цоп, цоп — с пръстчета.

А мъжът я побутва отстрани.

— Какво правиш, царкиньо — казва, — та ти си отраснала в
палат, а не в кошара!

Погледнала царкинята наоколо. Всички седят прилично, режат с
нож месото на мънички късчета и го слагат с вилица в устата си.

Руменина заляла лицето ѝ.

Тогава мъжът сложил отпреде ѝ гърне с мляко, а чашата и
льжицката полекичка прибрали. Царкинята наклонила гърнето и
засърбала от единния край.

Мъжът ѝ шепне на ухoto:

— Ех, царкиньо, виж хората как ядат.

Гледа царкинята — всички нали млякото в чинии, надробили
хляб, с лъжици гребат.

Съвсем се засрамила царкинята.

А мъжът се смее.

— Е, как — казва, — кой няма истински обноски?

И тъй пийнали, похапнали, погостували до вечерта, а вечерта
князът качил всички в златната каляска и ги повел на гости при стария

цар.

И аз отидох с тях. Отзад на каляската приседнах. Погостувах, попиравах в царския палат, а после оседлах коня-курабия и препуснах към къщи.

ЧУДНАТА МЕЛНИЦА

ЕСТОНСКА ПРИКАЗКА

Живяло на света момиче-сираче. А животът на сирачетата се знае какъв е! Всеки ги хока и укорява, а добра дума никой не им казва.

Много се трудило момичето, за да заслужи къшея хляб и топлото кътче. От сутрин до вечер трябало да мели жито за господарката си с ръчна мелница. А тая мелница била голяма и тежка. Но момичето не се отчайвало. Гледаш го — вече ръцете си не може да дигне от умора, а ще запее песничка — и работата пак тръгва.

Една привечер момичето въртяло мелницата си на прага на хамбара. И за да стане на душата му по-весело, подхванало звучна песен.

В това време в двора влязъл един стар, много стар дядо и приседнал до него.

— Хубаво пееш, девойче — рекъл старецът, — но още по-хубаво работиш. Ще ми смелиш ли малко житце? Дадоха ми го добри хора, а няма кой да го смели.

— Защо да го не смея? — отвърнало момичето. — Дай си, дядо, житото.

Старецът извадил от торбата си малка торбичка и изсипал житото в мелницата. Смляло го девойчето, а старецът отново помолил:

— Ще опечеш ли на бедния старец една питка?

— Добре, дядо, ще опека.

Изтичало момичето в къщи, замесило тесто, напалило пещта и опекло на стареца питка.

— Да ти е сладко! — казало.

— Ех, девойче — отвърнал старецът. — Сух хляб не минава през гърлото. Ще ми донесеш ли водица да пийна?

Взело, момичето ведрото, изтичало до кладенеца, донесло вода на стареца и пак се заловило за работа.

Старецът изял питката, пийнал вода и после рекъл:

— Благодаря ти, девойче, ти ми помогна. Може би и аз ще те зарадвам с нещо.

И старецът поровил в торбата си и извадил една синя кърпа.

— Ах, дядо — извикало момичето, — досега още не съм имала такава красива кърпа. Не зная само кога да я сложа. Та аз и в празник не смея да изляза навън.

— Ти не чакай празник — казал старецът. — Още тая нощ, като си лягаш, вържи я на главата си и си помисли — какво най-много ти се иска да имаш на тоя свят.

Казал това бедният старец и си отишъл. А момичето свършило бързо работата си и веднага легнало в хамбара да спи. Забрадило се със синята кърпа и преди да затвори очи, помислило:

„Какво ли да пожелая? Ах, иска ми се поне насьн да видя такава мелница, която сама мели жито!“

И какво станало? Присънил се на момичето чуден сън. Върви то уж по някакъв дълъг път и редом с него тича едно куче. Върви, върви и гледа — насреща му голям селски двор. Портите са широко отворени, не се вижда жива душа. Влязло момичето вътре и застанало на сред двора. Изведнъж чува — Някъде трака мелница. Момичето изтичало нататък и в празния хамбар, в най-тъмния ъгъл, намерило един голям шарен сандък. Капакът на сандъка бил пътно затворен, но вътре нещо тъй тракало, тъй скърцало, като че там се въртели бързо воденични камъни.

„Може това да е мелницата, която сама мели жито! — помислило си момичето. — Как да я занеса в къщи?“

Опитало се да дигне сандъка, но къде ти! То не можело дори да го помръдне от мястото му.

Тогава кучето залаяло силно и задърпало момичето за роклята към другия край на двора, право към голямата конюшня. В конюшнята стоял един бял кон и преживял сено от яслите.

„Ами ако вържа коня за сандъка, дали няма да го отнесе?“ — рекло си девойчето.

Тъй и сторило. Намерило въже, извело коня от конюшнята и го запрегнало в сандъка също като в каруца. А самото то седнало върху капака на сандъка, сложило до себе си кучето и извикало, като дръпнало въжето:

— Хайде тръгвай!

И конят се понесъл. Ex, как препуснали те из пустия път! Вятърът засвирил в ушите на момичето. То и не забелязalo кога стигнали в къщи. Конят се втурнал право в хамбара, но сандъкът се закачил за прага. Момичето се разтърсило тъй силно, че синята кърпа паднала от главата му и... изведнъж всичко изчезнало: и конят, и чудният сандък, и дори старото им домашно куче. На сутринта момичето се събудило, спомнило си своя необикновен сън и си рекло:

„Ah, колко жалко, че всичко туй беше само сън!“

После скочило от леглото и... извикало силно — пред него стоял чудният сандък!

„Още сега трябва да опитам дали го бива за работа“ — помислило девойчето.

То домъкнало до сандъка чувал с еchemик и хвърлило няколко шепи зърна в кръглия отвор на капака. И веднага в сандъка нещо се завъртяло, забумтяло, а отдолу през друг отвор се посипало брашно.

Ex, как се зарадвало момичето! То сипвало шепа по шепа зърна и си пеело весела песничка, а воденичните камъни в сандъка тихичко поскърцвали и сякаш му пригласяли. Не минал и час и чувалът с еchemика се изпразнил, но затова пък наблизо стоял друг чувал, догоре пълен с чисто и ситно смляно брашно.

Най-после момичето можело да си отдъхне! Чудната мелница сама работела за него.

Наистина господарката веднага забелязала, че момичето се справя някак много бързо с работата си. Всеки ден тя започнала да прибавя по още един чувал зърно, но девойчето и не мислело да се оплаква. Колкото и да му давали и ечемик, и пшеница, и ръж — привечер всичко било смляно, всичко било готово. Господарката трябвало само да се радва, а тя не можела да си намери място от яд.

„Тук има нещо — мислела тя. — Сигурно някой помага на момичето!“

И ето че веднъж господарката се приближила дебнешком до хамбара и надникнала през една дупчица. Гледа — девойчето седи до големия сандък и хвърля шепа след шепа зърно, пее си песнички, а долу брашното само се сипе в чувала.

— Виж ти каква била работата! — промърморила господарката.
— Отде ли е намерило момичето тая чудесия! С такава мелница и аз сама бих смляла цяла кола зърно.

И още първия неделен ден тя повикала девойчето и му казала сладко-сладко:

— Защо ти, миличка, все в къщи седиш като стара бабичка? Я излез да се поразходиш с приятелки, нали днес е празник.

Момичето просто не повярвало на ушите си. Толкова години живяло у господарката — никога добра дума не било чуло. А сега господарката заговорила с него като с родна дъщеря, позволила му дори да се поразходи.

Зарадвало се девойчето, постъкмило се и излязло навън. А господарката само това и чакала. Излязло момичето, а тя — към хамбара. Поискала да види какъв е тоя чуден работник, който не пие, не яде, а работа върши.

Господарката огледала сандъка от всички страни, забелязала кръглия отвор на капака и хвърлила в него няколко шепи зърно.

В сандъка нещо затракало, завъртяло се и долу се посипало брашно.

— Чудесно! — зарадвала се господарката. — Само че аз не съм служинче, да се трудя тук цял ден. Ще изсипя наведнъж пълен чувал.

Тя домъкнала един грамаден чувал с овес и го изтърсила. В сандъка заскърдало, запращяло и воденичните камъни спрели.

— Ех, изглежда, че вътре нещо се е повредило, трябва да видя — рекла господарката и се опитала да дигне капака.

Но капакът не помръдвал. Господарката и с коляно го подпирава, и с рамо го натискала, а капакът не се помествал, като че бил закован за сандъка. Разсърдила се господарката, грабнала един голям железен лост, че като се развъртяла! Ударила веднъж — лостът отскочил като от желязо, ударила втори път — трески се разхвърчали наоколо, ударила трети път — капакът скръцнал и отскочил нагоре. И от ковчега лумнал пламък и като огнен език се извил чак до тавана. Господарката дори не успяла да се отдръпне. Огънят я обхванал от нозете до главата и тя изгоряла като стара къделя.

Когато момичето се върнало вечерта в къщи, никъде не могло да намери господарката. Само в хамбара пред сандъка лежала шепа пепел до лоста. А капакът на сандъка бил все тъй плътно затворен.

Господарката нямала нито мъж, нито деца и момичето останало да живее в нейната къща. То не обичало да седи със скръстени ръце, пък и имало добро сърце. Затова започнало да взема от съседките зърно и да го мели в своята мелница. Съседките не можели да се нахвалят с него. И скоро славата на доброто момиче и на неговата чудна мелница се разнесла из цялата околност.

След няколко години, когато момичето поотраснало и станало красива девойка, за нея се оженил един добър, работлив момък от близкото село и двамата заживели говорно и щастливо.

ЗАБРАНЕНИЯТ ВЪЗЕЛ ЕСТОНСКА ПРИКАЗКА

Случила се веднъж лоша година в едно рибарско село. От есента рибата престанала да влиза в мрежите, а през пролетта складовете се опразнили. За рибарите рибата е като хляба за селяните. Няма ли риба — цялото село гладува.

Събрали се всички рибари и започнали да се съвещават. Как да постъпят, що да сторят? Да излязат в морето — не било време, да останат у дома — още по-зле.

Мислили, мислили рибарите и решили да си опитат щастието.

— Може морето да се смили над нас и да изпрати нещичко в мрежите ни!

А един рибар рекъл:

— Не зная приказка ли е това, или истина, но разправят, че старият Каарел бил някога приятел със самата господарка на морето. Ако туй е вярно, той ще знае как се примамва рибата.

— И аз си спомням такова нещо — казал друг рибар. — Бях още хлапе, когато дядо ми разказваше, че уж Каарел имал някакъв чуден

предмет, който примамва по всяко време рибата. Я да отидем при стареца — може той да ни даде тоя предмет да си опитаме щастието!

Каарел живеел чак на края на селото. Някога той бил храбър и късметлия рибар. Но отдавна вече годините превили гръбнака му и старецът престанал не само да излиза в морето, но рядко прекрачвал и прага на колибата си. Когато рибарите похлопали на вратата му, Каарел излязъл при тях и рекъл:

— Зная, приятели, защо сте дошли при мен и ето какво ще ви кажа: добрият рибар не се надява на щастието, а на своето умение и на силата на ръцете си. Мъчна работа сте намислили. Вие излизате не навреме в морето, а морето не обича това. Добре, вървете смело, аз ще ви помогна.

И старият Каарел свалил от шията си кърпата и я показал на рибарите.

— Виждате ли — тая кърпа има три възела. Първият възел ще ви донесе попътен вятър. Развържете го, като дигнете платната. Вторият възел ще ви примами рибата. Развържете го, като хвърлите мрежите. Третият възел никак не развързвайте. Ако го развържете — чака ви беда. И още нещо ще ви кажа: бъдете доволни от това, което ще ви изпрати самото море. Колкото и риба да хванете, не хвърляйте втори път мрежите.

— Не бой се, Каарел — отвърнали рибарите. — Както каза ти, тъй ще направим. Даваме ти дума.

— Но внимавайте, думата на моряка е честна дума — рекъл старецът и дал кърпата на рибарите.

Цяла нощ рибарите наスマолявали гемията и кърпели мрежите. Призори всичко било готово.

Рибарите скочили в гемията и отплавали от брега.

Скоро излезли от залива и опънали платната. Старшината извадил кърпата на стария Каарел и казал:

— Да развържем първия възел.

Развързали възела. И веднага задухал попътен вятър, надул платната и подкаран гемията напред.

Добре вървяла гемията. Без кормило извивала, като нож разсичала вълните. Отплавали рибарите далеч в откритото море. И изведнъж вятърът утихнал, платната се свили, гемията спряла.

— Сигурно това е мястото, за което говореше старецът — казали рибарите. — Да поставим тук нашите мрежи.

Всички се заловили дружно за работа. Пуснали котва, разгънали мрежите и ги метнали в морето.

— Сега развързвай втория възел! — извикали рибарите.

Старшината измъкнал от пазвата си кърпата на стария Каарел и развързал възела. И тъкмо го развързал, в морето нещо запляскало, извили се кръгове по водата, тапите на мрежите потрепнали.

Рибарите почакали, докато всичко наоколо утихне, и започнали внимателно да събират мрежите. А мрежите никога не били тъй тежки. Рибарите ги дърпали с всичка сила. Най-сетне краищата им се показали над водата. Мрежите просто гъмжали от риба. Сребристите люспи блестели на слънцето и заслепявали очите.

— Раз, два! — изкомандувал старшината.

Рибарите изтеглили мрежите и рибата се посипала в гемията.

— Добър лов! — казал един рибар. — Да благодарим на стареца Каарел.

— Че е така, така е! — отвърнал друг рибар. — Но на нас ни трябват три такива ловитби, за да бъдем всички сити, докато настъпи времето за риболов. Да хвърлим ли, приятели, още веднъж мрежите?

— Що думаш! — рекъл най-младият рибар. — Спомни си какво ни каза Каарел: бъдете доволни от това, което ще ви изпрати самото море.

— Е, старите и младите се задоволяват с малко — засмял се старшината. — Срам ще бъде за нас, ако се върнем с гемия, която не е пълна догоре.

И рибарите отново метнали мрежите.

Но тоя път нямали късмет. Ловците измъкнали мрежите празни. Дори най-дребна рибка не хванали.

Рибарите се натъжили, а старшината казал:

— Туй е, защото не развързахме третия възел на кърпата на стария Каарел. Сами виждате, че неговата кърпа не е обикновена. Всеки възел носи щастие. Останал е още един, да развържем и него. Тогава вече нашата гемия ще се напълни догоре.

— Ох, старшина — рекъл най-старият рибар. — Нали Каарел поръча да не пипаме тоя възел.

— Е, и ти си старец — отвърнал старшината, — а старците си имат поговорка: до три пъти не изпитвай съдбата. Но има и друга поговорка: глупците бягат от щастия.

— И туй е вярно — казали рибарите. — Да става, каквото ще! Развързвай, старшина, възела!

А предводителят отдавна вече бил приготвил кърпата. Дръпнал възела и го развързал. И тогава морето зашумяло, надигнали се вълни зад гемията, а тапите на мрежите започнали да подскачат.

— Ето я рибата! — рекъл предводителят. — Не ви ли казвах истината!

Зарадвали се рибарите и едва дочакали да измъкнат мрежите. И пак както първия път мрежите им се сторили много тежки. Но рибарите са здрави хора. Дружно задърпали те въжетата — и що да видят! В мрежите се мятала една-единствена риба. Тя била необикновено голяма щука, а опашката ѝ — тъпа, сякаш прерязана с брадва.

— Брей, какво чудовище! — учудили се рибарите и хвърлили ядосано щуката в гемията.

В това време слънцето вече започнало да се спуска над водата. И вълните утихнали при залеза.

И изведнъж някакви гласове се разнесли по притихналото море. Рибарите наскочили и се огледали наоколо.

„Кого ли още нуждата е тласнала по никое време в морето?“ — помислили си рибарите.

Но никъде не се виждала нито една лодка.

— Сигурно някоя чайка е изпикала — казал предводителят.

В тоя миг звучно и проточено засвирил рог, сякаш пастир в село събирал стадото си. После някакъв женски глас попитал:

— Всички ли са у дома?

А един звънлив момински глас отвърнал:

— Всички са у дома. Само козела без опашка го няма. И пак засвирил рогът — още по-силно и по-проточено.

Изведнъж щуката се замятала из гемията, разтворила широко зъбатата си уста и с всичка сила започнала да изтласква другите риби. Но старшината я бълснад с ботуша си, а на другарите си високо извикал:

— Дигайте котвата! Тая риба нещо не ми харесва. Да се махаме по-скоро оттук.

Рибарите дигнали котвата и обърнали гемията към родния бряг.

Но какво е това чудо! Колкото и да натискали греблата — лодката не се помръдвали от мястото си. Сякаш морето било застинало като пихтия, сякаш дъното на гемията било сраснало с водата.

Рибарите дружно дигали греблата, но гемията стояла като закована.

Цяла нощ се мъчили рибарите. Те ту оставяли отчаяни греблата, ту отново почвали да гребат, но нищо не помагало. Изглеждало, че никаква сила не можела да помръдне гемията.

А на разсъмване, едва зааленяло небето на изток, пак се чули странните гласове.

— Всички ли се събудиха, всички ли се събраха?

— Всички се събудиха, всички се събраха, само козела без опашка го няма никакъв!

И пак засвирил рогът и лекичко задрънкали звънчета. А рибата изведнъж се размърдала в гемията. И отново от дъното се замятала и изпълзяла чудната щука, разтворила зъбатата си уста и запляскала с хриле.

— Какво е това неспокойно чудовище! — промърморил старшината и неочеквано си помислил: „Дали тая риба не е виновна за всичко? Дали там не чакат нея?“

И старшината скочил от пейката, сграбил щуката и я хвърлил във водата.

И веднага далече някъде, може би на дъното на морето, някой запляскал с ръце и весело извикал:

— Гледайте, гледайте, козелът без опашка плува към къщи! Ех, как бърза, дори мехури пуска!

Рибарите не чули нищо повече. Задухал такъв страшен вятър, тъй силно забучали вълните, че рибарите не можели да се разберат помежду си.

Гемията се откъснала от мястото си и се понесла по вълните.

Цял ден се въртели рибарите из развиднялото се море. Гемията ту излитала високо нагоре, като че искала да се дигне към облаците, ту пропадала дълбоко-дълбоко надолу, едва ли не до самото морско дъно. Такава буря и старците ме били запомнили през живота си.

Привечер гемията стигнала до един скалист остров. Рибарите скочили на брега и с мъка я изтеглили на сушата.

— Какъв ли е тоя остров? — питали се те един-друг. — Къде ни отнесе бурята?

Тогава иззад една скала се показало едно дребно старче. Гърбът му бил превит като обръч, а бялата му брада стигала чак до земята.

— Това е остров Хиу-маа — казал старецът. — Не е чудно, че не го знаете. Тук рядко идва човек по добра воля.

Старецът завел рибарите в една дървена колиба, сгрял ги, нахранил ги, а после рекъл:

— Кои сте вие и откъде сте? И защо тъй рано сте излезли на риболов?

— Какво да правим! Опразниха се складовете ни, настана глад в цялото село — отвърнали рибарите и разказали на стареца всичко, каквото се случило с тях. Само едно нещо премълчали — как развързали третия, забранения възел от кърпата на стария Каарел.

Старецът ги изслушал и казал:

Познавах някога вашия Каарел. Той е храбър и мъдър рибар. За него морето е като роден дом. Знаете ли накъде е отправил той вашата гемия? Право към пасбището на господарката на морето. Там пасе тя своята риба. Но рибата ѝ е хитра и умна — никога не влиза в мрежата. Във вашите мрежи са попаднали рибни ята, които идат отдалеч, за да се хранят заедно със стадата на морската владетелка. А как се е вмъкнала щуката без опашка в мрежите ви — никак не разбирам. Да не сте я примамили с нещо?

Разбрали рибарите от каква беда искал да ги предпази Каарел, но не казали нищо на стареца. Тежко било на сърцето им. Бурята в морето не стихвала, вятърът виел в комина и едри пръски обливали прозорчето. Лошото време навярно щяло да трае повече от един ден.

Старецът настанил рибарите в ъгъла на колибата върху старите мрежи и те заспали дълбок сън.

На разсъмване той ги събудил. Бурята все още ревяла зад прозореца и вълните се разбивали о камъните. Рибарите съвсем оклюмали глави.

— Какво да правим? — попитали те стареца. — Тъй ние никога не ще се измъкнем оттук. А у дома ни чакат гладни деца.

— Нищо — отвърнал старецът. — Може и да се измъкнете. Я ми дайте кърпата на стария Каарел.

Старшината извадил по неволя кърпата и я дал на стареца.

Погледнал старецът кърпата и поклатил глава.

— Виждал съм я някога. Само че, доколкото си спомням, на нея имаше три възела. Двата възела, както казвате, сте развързали, а къде е третият възел?

Намръщил се старецът.

— Loши моряци сте вие! — рекъл той. — Не послушахте стария Каарел, а и мене искахте да излъжете.

Засрамили се рибарите и навели глави.

— Е — казал старецът, — виждам, че и без туй сте наказани. Заради стария Каарел, заради вашите гладни деца ще ви помогна.

И старецът взел кърпата, вързал на нея възел и рекъл:

— Внимавайте занапред думата ви да бъде винаги твърда като тоя възел.

И едва затегнал възела — вятърът зад прозореца изведнъж утихнал и вълните в морето улегнали. Като че не е имало никаква буря.

Рибарите поблагодарили на стареца и тръгнали към гемията си.

Старецът ги изпратил чак до брега и когато те дигнали платната, махнал с ръка като за сбогуване. И тутакси лек вятър надул платната и гемията се понесла по тихото море.

Още същия ден рибарите пристигнали в селото си.

С радост ги посрещнали приятелите и близките.

А уловената риба им стигнала, чак докато станало време за риболов.

Всичко е хубаво, което хубаво свършва. Но рибарите не забравили получения урок. Оттогава думата на моряка е твърда като морските възли, който той връзва на въжетата.

Пък и вие по-често си спомняйте тази приказка, защото не само моряците трябва да бъдат верни на своята дума.

ЕГЛЕ ЛИТОВСКА ПРИКАЗКА

Една привечер три сестри се къпели в едно езеро. Поплували, поплискали се с вода и излезли на брега. Двете по-големи се облекли, а най-малката — наричали я Егле — едва протегнала ръка към ризата си, изведнъж някой засъскал срещу нея! Погледнала Егле — в ръкава се вмъкнал смок.

— Махай се! — завикала девойката.

— Ако ми обещаеш, че ще се омъжиш за мен, ще се махна — казал смокът с човешки глас.

Егле се разсърдила, а сестрите ѝ се смеят.

— Защо пък да не ти стане годеник — казват, — съгласи се, сестрице.

И затичали към къщи.

Останала Егле сама на брега. Слънцето залязло, станало съвсем тъмно. Уплашила се Егле — как ще си отиде без риза у дома?

— Мили смокчо, дай ми ризата! — моли тя.

А смокът си знае все, своето:

— Стани ми годеница!

— Е, добре — извикала Егле, — да бъде, както ти искаш!

Смокът изпълзял от ръкава. А Егле грабнала ризата си и хукнала подир сестрите си.

На другата сутрин Егле седнала до прозорчето да преде прежда. Седи, преде и песни пее. За смока забравила и да мисли. Изведнъж чува — в двора нещо зашумяло, засъскало. Погледнала девойката през прозорчето и примряла от страх.

Дворът бил пълен със смокове! Съскат, извиват се. А трите най-големи, най-дебели пропълзели по прага и през цепнатината под вратата се промъкнали в къщи.

Егле изтичала от стаята и — право в килера! Завряла се в един ъгъл, трепери от страх.

А смоковете говорят на бащата и майката.

— Дошли сме сватове от самия цар на езерните води. Пригответе вашата най-малка дъщеря. Тя е обещала да се омъжи за нашия господар.

Ами сега? Макар да е цар, все пак е пълзяща гадина, студен смок — как ще му дадат любимата си дъщеря! Пък и не могат да откажат — самата девойка е дала дума.

Тъкмо в това време у тях била на гости старата им съседка. Тая бабичка прилепнала на бащата и майката:

— Дайте им вместо дъщерята една бяла гъска. Какво ти разбират смоковете!

Бащата и майката тъй и сторили. Изнесли една бяла гъска и казали на сватовете:

— Ето нашата най-малка дъщеря. Водете годеницата при годеника.

Смоковете сложили бялата гъска в едно корито и я повели през двора. Тъкмо стигнали до портата, слушат — кукувица кука:

*Ку-ку, ку-ку!
Девойката скриха,
гъсчица сгодиха.
Ку-ку!*

Върнали се смоковете в къщи, засъскали, запискали — искат истинската годеница.

Старата съседка пак пошепнала на бащата и майката:

— Дайте им една бяла овчица.

Майката и бащата довели една бяла овчица.

— Не ни се искаше да се разделяме с дъщерята — казват те на смоковете, — но няма що! Вземете я, водете я при годеника.

Смоковете повели бялата овчица. Половината село изминали, но кукувицата пак закукала:

*Ку-ку, ку-ку!
Девойката скриха,
овчица сгодиха.
Ку-ку!*

Запълзели сватовете назад.

— Не — казват, — не е тая годеницата.

А старата съседка все подучва:

— Дайте на смоковете една бяла крава.

Довели една бяла крава, вързали на шията ѝ алена панделка, дали я на сватовете.

Смоковете подкарали кравата през селото, извели я до самата селска мера. А там на един храст кукувицата седи и кукувича песен пее:

*Ку-ку, ку-ку!
Девойката скриха,
кравичка сгодиха.
Ку-ку!*

Върнали се сватовете и рекли:

— Ние дойдохме с почит при вас, а вие ето как се отнасяте! Три пъти ни изльгахте! Внимавайте: ако ни изльжете четвърти път — ще

ви сполети нещастие. Със зъби ще изгризем дърветата ви в градините, с опашки ще очукаме посевите ви в нивята.

Егле чула тия думи и излязла от килера при сватовете.

— Аз — рекла — съм дала дума и аз отговарям. Водете ме при годеника.

Сватовете пълзят през селото, подир сватовете Егле върви, подир Егле смоковете в праха се извиват — годеницата при годеника водят. А кукувицата лети след тях и кукувича, песен пее:

*Ето годеницата,
ето хубавицата,
сякаш тънка елица
със свилени къдрици!*

Стигнали до езерото. Водата се разпенила, закипяла и се отдръпнала от брега. И на прибрежния пясък се явил момък — напет, красив, в богати дрехи.

— Аз съм твоят годеник — казал момъкът на Егле. — Наричат ме Жалтис. За другите хора съм смок, който се вие по земята, но за тебе, девойко, хвърлих змийската си кожа, на тебе единствена открих своето име. Ще ме обикнеш ли, хубавице?

— Ще те обикна — отвърнала Егле, — ще ти бъда вярна жена. — И отишла с годеника си в подводното царство.

Оттогава минали девет години. Егле родила на мъжа си двама сина и една дъщеря. Добре живяла Егле. И децата излезли мили, послушни, и мъжът ѝ я обичал и се грижел за нея. Но ето че Егле се затъжила за родния дом. Омръзно се сторило ѝ подводното царство, поискала ѝ се да види баща си и майка си, да размени нежни думи с братята си, край чекръка да попее песни със сестрите си.

Помолила мъжа си:

— Пусни ме, Жалтис, да погостувам у дома, да покажа на татко и мама нашите дечица.

А Жалтис не я пуска.

— Нима не ти е добре в подводното царство? — пита я той.

— Не, добре ми е — отвръща Егле. — Но лоша е оная дъщеря, която забравя завинаги баща си и майка си.

— Е, да бъде, както ти искаш — казал Жалтис. — Ще те пусна, но преди това ще ми изпредеш тая златна къделя.

Седнала Егле да преде. Един ден преде, втори ден преде, а къделята все не намалява. Дори става сякаш по-голяма.

А старата бавачка, която гледала малката дъщеря, видяла как Егле преди преждата, поклатила глава и казала:

— И до моите години да доживееш, пак няма да изпредеш цялата къделя.

— Тогава какво да сторя? — попитала Егле.

— Нагрей на огъня един шиш и промуши с него къделята.

Взела Егле един шиш, нагорещила го до червено и едва го боднала в къделята — из преждата изведнъж изскочила една голяма жаба. Тая жаба седяла в къделята и изпускала из устата си златни нишки. Егле предяла от единия край преждата, а от другия къделята ставала още по-дълга. Сега Егле изпрела цялата къделя за една нощ.

На сутринта занесла на мъжа си преждата и казала:

— Каквото заповядда, аз го изпълних. Изпълни и ти това, което ми обеща.

— Добре — отвърнал Жалтис. — Аз не се отказвам от думите си. Ще те пусна при баща ти и майка ти, когато износиш тия обувки.

Жалтис извадил изпод пейката едни железни обувки и ги подал на жена си.

Обула Егле железните обувки. От сутрин до вечер ходи по остри камъни, катери се по скали, а на железните подметки — нито драскотина.

Бавачката я гледа и клати глава.

— Напразно, дъще, се мъчиш. И сто години да живееш — сто години обувките здрави ще останат.

— Научи ме какво да направя — помолила Егле.

— Занеси ги на ковача и му кажи да ги хвърли в огнището.

Егле тъй и сторила. Ковачът нагрял железните обувки в огнището и те станали крехки и чупливи като стъкло. За един час Егле износила обувките.

Отишла при мъжа си и му казала:

— Сега ще ме пуснеш ли?

— Ще те пусна — рекъл Жалтис. — Само че как ще се явиш в родния дом без заешка баница? Внимавай, ще те одумат хората — възгордяла се е, ще кажат.

И Егле си спомнила. Още като била малка, баща ѝ и майка ѝ понякога излизали от къщи, но никога не се връщали с празни ръце. Ще донесат баница, ще дадат на всяко дете по късче и ще кажат: „По

пътя вървяхме, в заешка къща стигнахме, баница заю опече, на всички вас я обрече“. Такъв бил открай време обичаят по цяла Литва. Засрамила се Егле, че е забравила тоя дядовски обичай и изтичала да опече баница.

А мъжът ѝ тихичко скрил всички съдове и гърнета и оставил само едно решето. Но как да носи вода в решето, как да замеси тестото? Водата ще се излезе през дупките, брашното ще се изсипе.

Но старата бавачка и сега помогнала. Взела тя мек ръжен хляб и залепила всички дупчици. Егле замесила в решетото тесто, нито капчица вода проляла, нито прашинка брашно изсипала.

Изпекла Егле баницата и започнала да се сбогува с мъжа си.

Той ѝ казал:

— Повече от девет дни не гостувай и гледай, когато се връщаши, никой да не те изпраща. Застани на брега и ме извикай така:

*Ако моят мил живее —
по водата закипяла
нека пяна се разлее,
пяна гъста, млечнобяла!*

*Ако моят мил убит е
и във твойта бездна плува —
нека кипне над вълните
пяна аlena и кървава!*

— И вие, мои синове, и ти, дъщере, дайте дума — каквото знаете, да не го разправяте на хората.

Децата дали дума.

Тогава Жалтис се превърнал в смок и изнесъл жена си и децата си на брега на езерото.

Голяма била радостта, когато Егле пристигнала с децата и похлопала на вратата на бащината къща.

Бащата и майката не могли да се нарадват на дъщеря си и на внуките, братята и сестрите не могли да се наприказват с Егле.

Само съседите заобикаляли къщата и говорели помежду си:

— Върна се смокицата със смокчетата. Хубостница — мъжа си у дома оставила. Дано не ни сполети някоя беда от тях!

Братята се обидили и започнали да увещават сестра си:

— Откажи се от мъжа си, остани при нас. Ако той дойде да те вземе, ние няма да те дадем.

Егле отговорила:

— Не сте прави, братя, да приказвате тъй. Как ще се откаже жената от живия си мъж, как ще лишиш децата от родния им баща! И да не дойде мъжът ми за мен, като настане време, аз сама ще го повикам от езерните води.

— А как ще го повикаш?

— Ех, братя! — отвърнала Егле. — Няма вие да го викате, та да знаете това. По-добре не ме разпитвайте, нищо няма да ви кажа.

А старата съседка учи братята:

— Не така, грешите. Каквото майката не каже, малките деца ще го избъбрят.

И ето събрали се братята през нощта в гората да пасат конете и взели със себе си и по-големия син на Егле. Пуснали конете на зелената трева, наклали огън и започнали да разпитват момчето как се казва баща му и на какво повикване се обажда.

Нищо не им казал синът. С добро го питат — мълчи, с бой го разпитват — само сълзи лее.

— Е — рекли братята, — тоя прилича на майка си. Може би с по-малкия по-добре ще се спогодим.

На сутринта се върнали в къщи. Егле пита сина си:

— Защо, синко, са ти червени очите?

— В гората имаше много дим от огъня — отвърнал синът, — затова ми се зачервиха очите.

На другата нощ братята пак отишли в гората да пасат конете и взели със себе си по-малкия син на Егле.

Но и от него нищо не узнали.

Върнали се на сутринта в къщи. Егле погледнала сина си и го попитала:

— Защо, синко, и твоите очи са червени? Да не те е обидил някой?

— Не, не ме е обидил — рекъл синът. — Цяла нощ не съм спал, вардих конете, затова ми се зачервиха очите.

И на третата нощ братята се събрали в гората. Подмамили те малката племенница и я отвели със себе си.

Тя била най-любимото дете на майката и на бавачката. Никой никога с пръст не я бил докосвал, лоша дума не бил ѝ казвал. И ето братята почнали да я питат и разпитват. Тя забила очички в земята, мълчи и само глава поклаща: „Не зная нищо.“ Но щом я заплашили с една жилава пръчка — тя затреперила цяла, побеляла като платно и разправила всичко. Казала и името на баща си, открила и на какво повикване се обажда той.

Вуйчовците това и чакали. Заплашили я да не казва нито дума на майка си и я отвели в къщи.

А самите те нарамили коси и отишли при езерото. Лошо дело извършили, изтрили косите в тревата и се върнали у дома. Щом почнали да окачват косите на пруста, Егле чула железния звън и сърцето ѝ се свило.

— Защо, братя — пита тя, — тъй рано сте ходили на работа?

Братята отговарят:

— На утринната роса гъстата трева е по-улегнала за косене.

А Егле е все неспокойна. Същия ден тя се приготвила да се върне при мъжа си. На прага се сбогувала с майка си и баща си, пред портата прегърнала сестрите и братята си — никому не позволила да я изпрати.

Стигнала тя с децата при езерото, застанала на брега и казала, както мъжът ѝ я научил:

*Ако моят мил живее —
по водата закипяла
нека пяна се разлее,
пяна гъста, млечнобяла!*

*Ако моят мил убит е
и във твойта бездна плува —
нека кипне над вълните
пяна алена и кървава!*

Тогава се разлюели езерните води, разпенили се. Но не бяла пяна по водите се плиска, не бяла като мляко, а алена като кръв. И от

дъното се чул глас:

*В час незнаен
лоши хора
ме убиха призори.
Дъще мила,
ах, защо ти
името ми им откри!*

Горчivo заплакала Егле. После се обърнала към децата си и рекла:

— Нямате вие нежен баща, нямам аз любим мъж. Никой не ще ни посрещне в подводното царство, а под един покрив със злите убийци ние не можем да живеем. Нека бъде тъй, както аз кажа:

*Синове мои, смели момчета,
думата твърдо вий удържахте —
на дъб и ясен сега станете,
гордо изправениечно бъдете.*

*Дъще ле, дъще, слаба душице,
както трепериши от страх смутена,
тъй в трепетлика ти превърни се
и трепкайечно с листи зелени.*

*Аз пък ще стана ела тъжовна,
ела самотна, в мрак потопена —
сълзи ще лея, клета, бездомна,
с бурята нощем жално ще стена.*

И както казала, тъй и станало. По-големият син се превърнал във висок дъб, по-малкият — в ясен, а дъщерята — в трепетна трепетлика. Самата Егле пък станала над езерото тъмна ела.

Оттогава почнали да растат по ширната земя елата, дъбът, ясенът и трепетликата. Като тъжна вдовица елата свежда надолу своите клони. Едва полъхне вятър — трептят сякаш от страх малките листенца на трепетликата. А стъблата на дъба и ясена са яки и твърди като сърцето на верния човек. А защо това е тъй, знае само оня, който е слушал от дедите си приказката за нещастната Егле и за нейните деца.

МОМЧЕТО ЗЛАТЕН ПЕРЧЕМ И МОМИЧЕТО ЗЛАТНА КОСА ЛИТОВСКА ПРИКАЗКА

Живяла в една гора бедна девойка. Тя била красива и стройна — като ела накрай гората, весела като птичка на свобода. Който я видел — не можел да ѝ се нагледа. Само аз не съм я виждал, пък и вие навярно не сте я виждали. А искате ли да я видите? Почакайте тогава, докато втори път се роди на света такава хубавица.

Обикнал тази девойка един знатен момък. Оженили се те и заживели щастливо. Но майката на момъка — зла бабичка — още от пръв поглед не обикнала снаха си. И нямало зло, което тя да не ѝ пожелавала.

След известно време младата жена родила син, също тъй прекрасен като самата нея. Злата бабичка взела момчето, повила го в пелени, приспала го и го изнесла да го сложи в люлката.

Само че тя сложила детето не в люлката, а в един дървен сандък. Заковала капака с гвоздеи, отнесла сандъка при реката и го пуснala като лодка по течението.

А в люлката пъхнала повит в пелени котарак.

На сутринта бащата дошъл да види малкия си син и останал учуден: в люлката лежи невиждано, космато бебе!

Младата майка не знаела какво да каже, а злата бабичка започнала да шепне на сина си:

— Твоята жена е вещица. Сам виждаш — вместо малко детенце, родила ти е черен котарак.

Синът не повярвал. Макар и да му било тежко, той не укорил нито с дума жена си.

След една година жена му родила дъщеря. Но злата бабичка пак откраднала бебето, сложила го в сандък и го хвърлила в реката. А в люлката пъхнала черна котка.

На сутринта бащата дошъл да види дъщеря си и гледа — в люлката лежи черна мустаката котка.

Още повече се натъжил младият мъж, но и той път не казал нищо на жена си. Само нямало вече в техния дом предишното щастие.

А в същата нощ, когато младата жена родила първото дете, един стар рибар хвърлил мрежата си в езерото. Изведнъж чува — наблизо някой плаче. И то тъй жално! Учудил се рибарат, озърнал се наоколо и гледа — до самата му лодка се люлее над вълните един сандък. Рибарат извадил сандъка, подигнал капака, му и не може да се нагледа — в сандъка лежи момченце, по бузите му текат сълзи, а самото то се смее. Зарадвал се рибарат и изтичал бързо в къщи при жена си.

— Е, жено — казал той, — познай какво има в тоя сандък?

— Отде, мъжо, на тия години ще мога да позная! — отвърнала жената.

Тогава рибарат отворил капака и й показал детето.

— Много хубаво — рекла жена му, — ние си нямаме деца, нека това намерениче бъде наш син.

Започнали те да разповиват бебето и гледат — над самото му чело се вият три златни къдрици. Затова и нарекли намереничето: синът Златен Перчем.

След една година рибарат уловил във вълните още един такъв сандък и го занесъл на жена си. Отворили сандъка и гледат — в него лежи малко момиченце. Сложили го в креватчето до момчето и се зачудили: като две капки вода си приличат.

Косите на момичето били дълги, а цветът им като узрял клас. Затова рибарят и рибартата го нарекли: дъщерята Златна Коса.

Минали няколко години. Поотраснали в рибарската хижа момчето Златен Перчем и момичето Златна Коса. Рибарят и рибартата ги обичали като свои родни деца, а децата ги смятали за баща и майка.

Но ето че веднъж те дотичали в къщи и завикали в един глас:

— Майчице! Татко! Истина ли е това? Другите деца казват, че не сме били ваши и ни се смеят — уж сте ни били уловили като риба във водата!

Какво да правят рибарят и рибартата? Казали им цялата истина.

Момчето Златен Перчем и момичето Златна Коса ги изслушали открай докрай, после рекли:

— Благодарим ви за добрите грижи, но сега ние ще трябва да тръгнем по света и да търсим нашите истински баща и майка.

Дълго скитали братът и сестрата от една земя в друга и навсякъде разпитвали хората за баща си и майка си, но никой нищо не можел да им каже.

Най-сетне те пристигнали в един голям град и той град толкова им харесал, че решили да останат в него. Момчето Златен Перчем построило малка къщица накрай града, а момичето Златна Коса засадило около къщицата цветя и плодни дръвчета.

А трябва да ви кажа, че това бил същият онзи град, в който те се родили и в който живеели баща им и майка им. Само че те не знаели това. Пък и отде ще знаят!

Но ето че веднъж край тяхната къща минала злата бабичка. Тя видяла как момичето Златна Коса бере плодове от дърветата в градината, а братът копае езеро пред къщата.

Злата бабичка изведнъж разбрала кои са тези деца. И почнала денем и нощем да мисли как да ги погуби. И намислила.

Отишла в тяхната малка къща и казала на сестрата и брата:

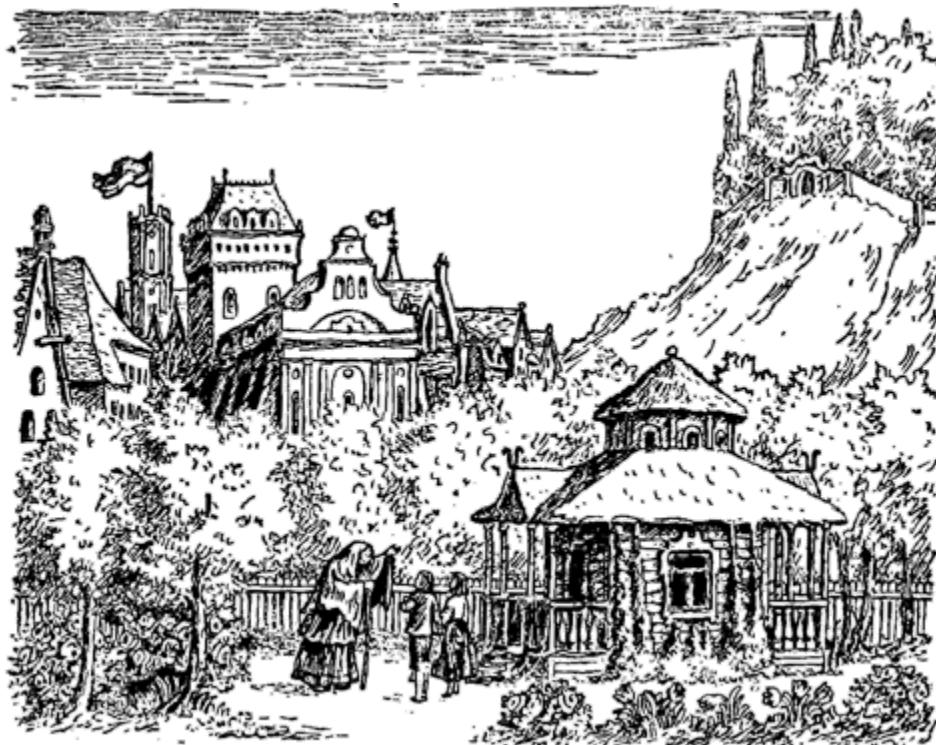
— Ах, колко е хубаво във вашата къщица, пък и самите вие сте тъй прекрасни, мои пиленца! Ще покажете ли на мен, старицата, вашата градина? Слушала съм, че в целия свят няма по-чудесно място.

И когато я завели в градината, тя заговорила още по-сладко:

— О, мои милички, не са ме изльгали хората, наистина прекрасна е вашата градина, но ако на всяко дърво висяха златни звънчета и весело дрънкаха — тя щеше да бъде още по-хубава.

— А къде могат да се намерят тия звънчета? — попитало веднага момчето Златен Перчем.

— Аз, синко, зная де се намират. Ей на оня хълм цялата градина е пълна с такива. И трябва да се донесе само едно звънче. Като го окачиш вечер на някое дърво, на сутринта всяко клонче ще бъде покрито със звънчета. Тогава в целия свят няма да има по-прекрасна градина от вашата.

Казала това бабичката и си отишла, като се подсмивала. Добрият човек се радва на доброто, а лошият — на злото. Право в устата на смъртта изпратила тя децата. Градината на хълма била омагьосана градина и тоя, който останел в нея повече от един час, вече не се връщал назад. На земята един човек оставал по-малко, а в омагьосаната градина — едно дърво повече.

Щом си отишла бабичката, братът рекъл на сестра си:

— Ще отида на хълма и ще донеса едно звънче.

— Не отивай, не отивай — започнала да го увещава сестрата, — кой знае какво може да ти се случи там?!

— Не, ще отида — казал братът. — Да става, каквото ще. Аз не се страхувам от нищо.

— Тогава поне се върни по-скоро — помолила го сестрата.

— Добре — отвърнало момчето Златен Перчем и изтичало през градинската вратичка.

От половината на хълма започвала прекрасна градина — толкова голяма, че нямала сякаш край. На всяко дърво висели златни звънчета и пеели чудни песнички. Но момчето не останало да ги слуша. Откъснало едно звънче и побягнало назад, без да се озърта.

У дома то окачило звънчето на едно дърво и на другата сутрин цялата градина звъннала и задрънкала тъй весело, че драго било на човек да слуша.

Утринният вятер разнесъл тоя чуден звън по целия град. Чула го и злата бабичка. Тя просто позеленяла от яд и пак се затърила при сестрата и брата.

— О, мои сиви гъльбчета! — рекла тя. — Сега във вашата градина е много хубаво, но ако в езерото ви плуваха златни рибки, щеше да бъде още по-хубаво.

— А къде могат да се намерят? — попитало момчето Златен Перчем.

— Пак там, мило момченце, пак там! В градината на хълма — казала бабичката и закуцала нататък.

И Момчето Златен Перчем изтичало бързо на хълма, намерило езерото, уловило една рибка и хукнало към къщи.

Братът и сестрата пуснали рибката в малкото градинско езерце и на сутринта цялото езеро светнало на слънцето като разтопено злато. От единия до другия бряг плували във водата златни рибки и люспите по гърба им блестели тъй силно, че просто ослепявали очите.

Узнала това злата бабичка и още повече се разсърдила.

— Досега никой не се е връщал жив от градината на хълма, а на това момче все нищо му няма — мърморела тя. — Но ще видим, аз съм намислила още нещо!

За трети път отишла тя при брата и сестрата и им казала:

— Пъпчици мои благоуханни! Сега само едно ви липсва — птицата, която говори истината.

— А къде може да се намери тя? — попитало веднага момчето Златен Перчем.

— Пак там, пак там, на хълма. В къщичката в последната стая, тя седи на печката — рекла бабичката и си отишла.

— Е, сега ако не двамата, то поне един от тях ще загине — прошепнала тя под носа си.

И щом се скрила зад портата, момчето извикало:

— Каквото ще да става, но птицата трябва да бъде у нас!

— Не отивай — помолила го отново сестра му, — неспокойно ми е нещо на сърцето.

Но братът не искал и да слуша. Обърнал се и изтичал на хълма, където го чакала бедата.

Този път той сякаш нарочно губел скъпото време. Постоянно се спирал, за да померише някое ухаещо цвете или да откъсне някой узрял плод от клончето. Най-после влязъл в къщата. И веднага се заоглеждал на вси страни.

Какво само нямало в тая къща! Една стая била накачена от пода до тавана с оръжия — мечове с дръжки от чисто злато, остри копия и лъкове. В друга стая имало чудесни премени — копринени наметала и шапки с пера. В трета стая масите и полиците били отрупани с разни чаши, златни блюда и шарени делви... И всичко това блестяло и сияело тъй силно, че човек не можел да откъсне погледа си.

А времето минавало...

Най-сетне момчето прекрачило прага на последната стая и видяло птицата, кацнала на ръба на печката. То вече протегнало ръка да я хване... И изведнъж извикало тихичко и... изчезнало, стопило се като облак на небето. А на пода — дзин-дзин! — паднало едно стъклено парче.

Цял ден и цяла нощ сестрата чакала брата си. И на сутринта, щом се показало слънцето, тя излязла от къщи и изтичала на хълма.

Пред оградата на чудната градина момичето видяло една стара жена. То я поздравило и вече искало да се втурне през портата, но жената казала:

— Къде бързаш, момиченце? С нещастието винаги ще успееш да се срещнеш. Мнозина са влизали в тая градина, но малцина са излизали от нея.

— Ах, все ми е едно — отвърнало момичето. — Моят брат още вчера отиде да вземе птицата, която говори истината, и не се върна. Аз трябва да го намеря, а ако не го намеря, тогава животът не ми е мил.

— Добре, върви — рекла жената. — Но запомни: нищо не гледай, никъде не се спирай. Тичай все напред и напред. Само в

къщичката на полянката, в последната стая, се огледай добре наоколо. Там на пода лежат стъклени късчета. Събери ги всичките, не оставай нито едно. Те не са обикновени. Злата сила е превърнала в стъкълца ония хора, които са искали да хванат птицата, но не са успели. И моят син някога отиде в тая градина за чудната птица, но не се върна. Ти си млада и с чисто сърце. Виждам — нито една лъжлива дума никога не е излизала от устата ти. Може би ти ще спасиш брат си, но смили се и над мен, не забравяй и моя син.

Всичко чуло момичето Златна Коса, всичко запомнило и влязло в градината.

Дърветата, обсипани със зрели плодове, свеждали клоните си пред него, храстите дърпали роклята му, цветята протягали насреща му пъстрите си главици, но момичето Златна Коса нищо не гледало, никъде не спирало. То тичало все нататък, право към къщичката на полянката. И в къщичката дори не погледнало нито светлите премени, нито искрящите скъпоценни камъни. Само в последната стая момичето се спряло и се озърнало наоколо. На ръба на печката седяла птицата, която говорела истината, а целият под бил посыпан с разноцветни стъклени късчета.

Момичето коленичило и започнало да събира стъкълцата в престилката си. Напълнила се догоре престилката, и на пода не останало нищо. Скочило момичето и поискало да избяга от стаята, но изведнъж чуло тих и тъжен звън. Огледало се и в най-отдалечения ъгъл забелязало малко синьо стъкълце. Момичето Златна Коса взело и него. После грабнало птицата, която говорела истината, и изтичало назад още по-бързо, отколкото преди.

Ето и портата на градината. Момичето я бълснало, вратата се отворила и веднага пак се затворила. Но момичето Златна Коса успяло да се измъкне от градината, само тежките криле на портата прищипнали края на роклята му.

Момичето се дръпнало напред и изведнъж — дзин-дзин! — едно по едно се посыпали от престилката му стъклените късчета. И щом стъкълцата се ударели о земята, превръщали се в хора.

Между тях било и момчето Златен Перчем. То прегърнало силно сестра си и в тоя миг от нейната престилка паднало и последното, синьото стъкълце — същото, което се било търколило в най-далечния ъгъл. И веднага пред момичето застанал висок и силен момък.

С радостен вик се хвърлила към него старата жена: той бил нейният син. А момичето Златна Коса хванало брат си за ръка и затичало с него надолу по хълма.

В къщи те сложили птицата в клетка. Тя им пеела песни, и те я слушали и живеели щастливо и спокойно.

Много хора отивали в тяхната къща да погледат златните рибки, да се порадват на златните звънчета и да послушат птицата, която говорела истината. А после те разправяли за тия чудеса на други хора и другите също се учудвали и разказвали на своите приятели.

Скоро бащата и майката на момчето и момичето също чули за чудната градина. Те поискали да видят всички тия чудеса и отишли в градината накрай града. Момчето и момичето им показали и златните рибки в езерото, и звънчетата по дърветата, и птицата в клетката. Майката застанала пред птицата в клетката и казала тъжно:

— Ах, ако е вярно, че тая птица говори истината, тя би ми казала къде са моите деца, които изчезнаха в същия ден, когато се родиха.

И тогава птицата заговорила. Всичко, всичко разказала тя и родителите познали децата си, а децата — своите родители.

Радостта им нямала край! А злата бабичка изгонили извън града.

Щастливите баща и майка уредили голямо пиршество и поканили много гости. И мен не забравиха. Сложих аз на нозете си стъклени ботуши, на главата — шапка от масло, облякох куртка от шарена хартия и панталони, изтъкани от паяжина, и тръгнах. Ботушите ми се удариха о камък — прас! — и се счупиха, куртката се закачи на едно клонче и се скъса, панталоните ги отнесе вятърът, шапката се стопи от слънцето. Затова и не отидох на гощавката, а едва-едва се върнах в къщи.

ЗА ЗЛАТА ГОСПОДАРКА И ПЛАШИЛОТО КОСМАТО ЛАТВИЙСКА ПРИКАЗКА

Хванал се на работа един ратай у една господарка. Той бил говорлив и работлив момък, а господарката му се случила зла жена. Ух, колко зла! С нищо не може да ѝ се угоди. Както и да превива ратаят гръб, както и да се труди — тя си знае все своето: „ленивец и безделник, нехранимайко и търтей“. Дори още по-лошо ще го нахока: „плашило — ще каже — космато, муцуна неумита!“

Ратаят би си отишъл, но господарката го не пуска, нито му дава спечелените с труд пари. Търпял ратаят, търпял и най-сетне му дотегнало. Намислил той да си отмъсти на господарката.

Една сутрин тя го изпратила в гората за дърва. Приготвил се той, взел брадвата и едно въже и рекъл:

— Ще ми дадеш ли, господарке, един чувал? Вчера намерих в гората имане. Цяла купчина злато.

Светнали очите на господарката.

— А защо си мълчал?! — вика. — Да не си намислил, муцуно такава, всичкото злато да заграбиш! Ти си мой ратай и златото е мое.

— Не дигай шум, господарке — казал ратаят, — там има толкова злато, че ще стигне за двама ни. Давай чувала.

— Не — рекла господарката, — върви, негоднико, за дърва. Аз сама ще донеса чувала.

Тъй да бъде. Отишъл ратаят в гората. Едва замахнал с брадвата и ето — господарката довтасала.

— Е — казва, — я да видим де ти е имането.

— Да вървим, ще ти го покажа — отвърнал ратаят.

И я повел към един стар пресъхнал кладенец.

— Ето — казва — тук, в тоя кладенец, лежи имането. Два чувала чисто злато, а може и повече да има.

Господарката надникнала в кладенеца — тъмно, дълбоко, а на самото дъно блести кал и тиня. А господарката си мисли — злато.

— Но как — пита — ще извадим имането оттук?

— Ей тъй — казва ратаят, — най-напред аз сам ще се спусна по въжето, а после ще влезеш и ти.

— Не — възпротивила се господарката, — най-напред, спусни мене.

Ратаят това и чакал. Спуснал той господарката в кладенеца. После издърпал въжето, пъхнал го в джоба си и избягал. Пак взел брадвата. Няма да си губи времето — поваля дърво след дърво.

Но и господарката не си губи времето. Тършува по дъното на кладенеца, рови — до пояса затъната в калта. Няма никакво злато! Няма имане! Тогава се досетила: ратаят я изльгал!

Че като почнала да ругае!

Как не проклинала ратая си, с какви думи го не хулила, какво зло не му пожелавала!

А ратаят — какво? Бил далече в гората. Удря с брадвата и не чува как беснее господарката в кладенеца.

Насякъл доста дърва и си мисли:

„Сега вече господарката сигурно се е укротила в кладенеца, пък и мръква, време е да си вървим у дома.“

И отишъл при кладенеца. Слуша — господарката продължава да ругае, но изглежда вече с последни сили: съвсем прегракнала.

Хвърлил ратаят в кладенеца въжето и извикал:

— Хей, господарке, дръж се! Ще те извадя навън!

Дръпнал въжето — много тежко.

„Какво ли е това?! — мисли си. — Като я спусках, господарката май че беше два пъти по-лека. Да не би наистина да е намерила имане?“

Починал си малко и пак започнал да дърпа. С всичка сила тегли. Ето и глава над кладенеца се показала. Само че каква глава! Черна никаква, рошава!

„Ах, какво ли е станало с господарката? — помислил ратаят. — Не прилича на себе си!“

Издърпал още малко въжето и що да види! От кладенеца излиза не господарката, а никакво чудовище — страшно, космато. Главата му — като бъчва, ръцете — като гребла, очите — като паници.

Ратаят едва не изпуснал въжето, а чудовището му говори:

— Ах, не хвърляй въжето, моля те. Аз никога няма да те забравя, а и ти доволен ще бъдеш.

Няма що — измъкнал ратаят чудовището.

— Но кой си ти? — питаш. — Отде си дошъл?

— Как отде? — отвръща чудовището. — От кладенеца. Много години живях там и още много бих живял, ако не беше злата жена. Изневиделица дойде, цял ден се кара, ругае, сили нямам да я търпя. Благодаря ти, че ме избави от нея. За това ще ти подаря половин царство. Искаш ли?

— Искам — рекъл ратаят. — Половин царство не е малко.

— Слушай тогава. Аз нямам никакво царство освен онова което е под земята. Но злата жена ме прогони и оттам. А в съседното царство живее богат цар, който има дъщеря-хубавица. Ето какво ще направим. Ще се промъкна аз в палата и ще разболея царската дъщеря. Тя ще започне да се мята, да се гърчи и да трепери. И царят, както му е редът, ще обещае половин царство на оногова, който я излекува. Тъкмо тогава ти ще се явиш на помощ. Ще идеш там и ще кажеш: „Заведете ме при царкинята, аз ще я излекувам.“ Ще те заведат при нея, а ти, като влизаш в стаята ѝ, ще извикаш силно: „Махай се!“ — и ще ме назовеш по име.

— А ти как се казваш? — питаш ратаят.

— Ще ме наречеш Плашило Космато. Тъй ме нахокваше злата жена цял ден в кладенеца. Щом извикаш: „Махай се, Плашило

Космато!“ — и аз ще избягам. Царската дъщеря ще оздравее, а ти ще получиш половин царство. Само запомни: като излекуваш тая царкиня, при друга няма да отиваш. Може би след това аз ще се промъкна при друга царска дъщеря и ще разболея и нея. Ще те повикат да я лекуваш, но ти не бива да се съгласяваши. Ако не ме послушаш и отидеш — свършено е с тебе. Ще те мятам, ще те гърча и ще те мъча, докато умреш.

Тъй да бъде. Промъкнало се Плашилото Космато в съседното царство, а ратаят отишъл в къщата на господарката си.

Не пожелал да извади злата жена от кладенеца.

„Нека — рекъл си — поживее там в кладенеца!“

Минало известно време и навсякъде се разнесла вестта: в едикое си царство, на еди-кой си цар заболяла дъщерята. Който излекува тая царска дъщеря, нему царят ще даде половината царство и ще го направи свой зет.

Каго чул това, ратаят веднага се приготвил и се запътил към съседното царство.

Пристигнал той там, право в царския палат, и рекъл:

— Заведете ме при царкинята, аз съм прочут доктор: за миг ще я излекувам.

Завели го при царкинята, а царкинята лежи в леглото жълта като луковица. Цяла се гърчи, трепери, мята се — жално ти става, като я гледаш. Наистина съвсем я съсипало онова чудовище от кладенеца.

Ратаят се приближил до нея и извикал:

— Хей, Плашило Космато, махай се!

И царската дъщеря мигом притихнала — лежи спокойно на възглавниците, усмихва се, руменина по бузите ѝ играе. Сякаш никога не е била болна.

Е, какво ще прави царят? Дал той на ратая половината царство и дъщеря си като прибавка.

Станал ратаят царски зет и заживял с жена си спокойно и щастливо.

А онова Плашило отишло в друго царство и започнало да измъчва там царската дъщеря. Натъжил се царят — нейният баща. Всякакви доктори викал да лекуват царкинята със задморски лекарства. Но нищо не помагало — тя още повече се гърчела от болки. Тогава някой казал на царя за прочутия доктор.

Изпратил веднага царят бързоходци в съседното царство. Но ратаят не отива, помни какво му казало Плашилoto, страхува се.

Царят изпратил нови бързоходци. Заповядал им да кажат: ако прочутият доктор не дойде и не излекува дъщеря му, той ще обяви война на съседното царство, камък върху камък няма да остави, ще избие до един всички хора.

Ами сега? Да отиде — сам ще умре, да не отиде — цялото царство ще загине.

Мислил, мислил ратаят и най-сетне решил:

„По-добре само аз да загина, отколкото стотици и хиляди хора.“

И отишъл.

Посрещнал го с почести царят на чуждото царство и веднага го завел при болната царкиня. А ратаят, още щом прекрачил прага на спалнята ѝ, извикал с висок глас:

— Хей, Плашило Космато, махай се!

Че като изскочило чудовището, че като се нахвърлило върху ратая!

Но ратаят не се смутил.

— Пази се, Плашило! — викнал. — Злата жена излезе от кладенеца. Ей сега ще се яви тук. Скачай по-скоро през прозореца!

И Плашилoto побягнало към прозореца... Само както бягало, успяло да извика:

— Никога вече не ще ме подмамиш да дойда при хората! Отивам си в кладенеца и там ще остана да живея.

А как те — Плашилoto Космато и злата жена — са се спогодили в кладенеца, това ние не знаем.

ТРИТЕ КОЯ ЛИТОВСКА ПРИКАЗКА

Не зная в коя страна и в кои времена, но имало някога един цар. Той владеел и гъсти гори, и широки поля, и тучни ливади. Всичко би било добре, но ето че сеното от ливадите започнало да се губи. Всяка нощ сякаш вятърът отвявал по три купи. Царските слуги се изпотрепвали от ходене, не си доспивали нощем, но каква полза! Нито крадеца хващали, нито сеното могли да опазят.

Тогава царят заповядал да разгласят по цялото царство неговата воля:

„Който хване крадеца — макар и да е последният бедняк, — нему царят ще даде за жена една от трите си дъщери.“

А недалеч от царския палат живеел селянин и тъкмо по това време неговите трима синове били поотраснали.

Големият син — най-умният — чул за царското желание и казал:

— Мамо, татко! Ще отида да хвана крадеца. Може би ще видите как вашият син ще се венчае за царска дъщеря!

— Добре — отвърнал бащата. — Върви.

А майката нищо не казала, само опекла един бял хляб, отрязала къс сланина, сварила яйца и като сложила всичко в една торба, пожелала на сина си добър път. Той бил нейният любимец.

Отишъл големият син в царската ливада, седнал под една купа сено, сложил пред себе си торбата с храна и се заловил за работа — чука яйце след яйце, похапва си хляб и сланина.

Тогава из тревата изскочил един гущер и му рекъл:

— Дай и на мене малко. Гладен съм.

— Виж го ти какво е намислил! — отвърнал големият син. — Да не би за теб да се е трудила майка ми? Я се махай, докато не си си изпатил.

— Добре — казал гущерът. — Само запомни: каквото си намислил, няма да стане.

И изчезнал, сякаш потънал вдън-земя.

А големият син се наял до насита и се изкачил на купата.

„Отгоре — мислел си — ще мога да виждам цялата ливада.“

Седял той на купата, седял, гледал, гледал и... заспал. Събудил се на сутринта, а купата под него я няма. И две други купи, които стояли до нея, също ги няма.

Какво да прави! Замъкнал се големият син в къщи.

А средният брат — и той бил умен — му се присмива:

— Макар да си голям, но умът ти не достига. Ще отида аз и непременно ще хвана крадеца.

И отишъл. Но и с него се случило същото, каквото преживял големият.

Тогава най-малкият син, когото всички смятали за глупак, казал:

— Татенце! Майчице! Защо пък да не отида аз? Може би ще хвана крадеца.

— Къде ще вървиш! — завикали всички. — Умните не го хванаха, че ти, глупакът, ли ще го хванеш? Няма да ходиш.

Най-малкият не искал и да слуша. Грабнал той коричка хляб — майката нищо не му дала за път — и потеглил.

Право в царския палат отишъл и рекъл:

— Я ми покажете царските дъщери. Трябва да ги видя: млади ли са, хубави ли са? Може би не ще си струва труда да се мъча заради тях.

Царят и придворните се присмели на селския момък, но все пак му показали дъщерите.

— Е, как — рекъл царят, — харесаха ли ти моите дъщери? Или може би са стари за теб, или пък не са хубави?

— Не, хубави са — отвърнал най-малкият син. — Всичките са хубави като слънцето, но малката най-много ми харесва. Нея ще взема за жена, когато хвана крадеца.

— Най-напред го хвани — рекъл царят, — че после се сватосвай.

— Ще го хvana — казал най-малкият син.

Снел калпака си, поклонил се на царските дъщери и отишъл в ливадата.

Застанал сред ливадата и се замислил:

„Какво да правя? Да похапна ли най-напред, а после да пазя, или най-напред да попазя, а после да хапна?“

И решил — най-напред да похапне, а после да пази.

Едва седнал, под една купа сено и измъкнал коричката хляб, гледа — към него тича един гущер.

— Дай и на мен — казал гущерът. — И аз искам да ям.

— Нямам много храна — отвърнал най-малкият син, — но половината от това, което имам, ще ти дам.

Гущерът мигом гълтнал хляба и рекъл:

— Каквото си намислил, ще стане. Качи се на купата и си спи спокойно. Щом дойдат крадците, аз ще те събудя, а след това внимавай. В полунощ ще се явят три коня за царското сено — хвани двата за гривите и сам седни на третия. Не се бой от нищо — всичко ще излезе на добър край.

Тъй и сторил най-малкият син: качил се на купата и заспал.

В полунощ гущерът го подраскал с крачето си по бузата. Той се събудил, разтъркал очи и гледа — право от облаците се спускат три коня. На единия опашката сияе като сребро, на другия блести като злато, на третия святка като елмаз.

Конете се спуснали — и към сеното. Тогава най-малкият син се изправил на крака, хванал двата за гривите и се метнал на третия.

Какво станало?

Издигнали се конете към небето. Свило се сърцето на най-малкия син, ушите му пищят, косата му се развява от вятъра.

До самите облаци излетели конете и зацвили:

— Слизай, човече! Иначе зло ще патиш.

— Няма да сляза — отвърнал най-малкият син. — Искам да се поразходя още малко.

Отново се понесли конете. Чак до звездите долетели и зацвили:

— Слизай, човече! Ще си изпариш!

— Ще видим кой ще си изпари — отвърнал най-малкият син. — Та вие цели сте покрити с пяна, а на мен нищо ми няма — държа се.

Още по-бързо се понесли конете, до луната стигнали и за трети път зацвили:

— Слизай, човече! Ще си изпариш!

— Бих слязъл, но вече много високо сте се дигнали — отвърнал най-малкият син. — Оттук не мога да стигна земята с нозете си. Като ви омръзне да летите по небето, спуснете се на земята — тогава ще сляза.

Нямало що да се прави! Втурнали се конете надолу, полетели като камъни от планина.

Най-малкият син не успял дори да мигне, а те вече стъпили с копитата си на земята.

— Е — казали конете, — ти ни надви. На такъв човек като тебе не е срамота да се послужи. Сега снеми юздите ни и ги скрий в пазвата си. Щом ти се поискан да се поразходиш на кон, размахай която щеш юзда — ние мигом ще се явим при теб. Ако размахаш сребърната — ще дотича сребърният кон. Ако размахаш златната — златният кон ще застане пред теб. Дадеш ли знак с елмазната юзда — чакай елмазния кон. И на какъвто кон скочиш, в такива дрехи ще бъдеш пременен. На сребърния кон ли седнеш — в сребро ще бъдеш облечен, на златния — в злато ще заблестиши, а пък елмазният кон ще те обсипе от главата до петите с елмази. Да, а царското сено вече няма да пипаме, не бой се.

Казали това конете и изчезнали, като че не са и били. А най-малкият син дочакал утрото и отишъл в палата.

— Венчайте ме сега за малката царкиня — рекъл на царя. — Всичките купи сено си стоят, както си бяха.

Царят излязъл на ливадата и преброял купите. Наистина всички стояли непокътнати. Не знае само царят да се радва ли, или да тъжи. Никак не му се искало да даде дъщеря си на селски момък.

— Слушай — рекъл царят. — Вземи сто жълтици и върви, отдeto си дошъл. На теб дъщеря си не давам.

— Че какво — отвърнал най-малкият син. — Само глупаците се отказват от пари. А пък дъщеря си ако не искаш да дадеш сега, после тя сама ще ме избере за годеник. Аз съм още млад, мога да почакам.

— Ех, момко, дълго ще има да чакаш! — рекъл царят и му наброил сто жълтици.

Най-малкият син взел парите, сложил ги в джоба си и се замислил.

„Ако занеса парите в къщи — мисли си, — ще ми ги вземат братята.“

И не си отишъл у дома, а се отбил при царския градинар и го помолил да го вземе за ученик. Всичките пари му дал в предплата за учението.

Точно след една година царят пак разгласил своята воля:

„В еди-кой си ден, в еди-кой си час най-голямата царска дъщеря ще си избира годеник. Който момък от знатен род иска да се ожени за нея, нека отиде в царския палат.“

А царкинята била хубава и царят ѝ давал голяма зестра. Защо пък да не се оженят за нея? И започнали от всички страни да се събират князе в палата.

В определения ден призори царският градинар набрал от градината най-хубавите цветя и поръчал на ученика си да ги занесе на най-голямата царкиня.

Момъкът взел букета, изтичал при кулата, дето живеели царкините, и почукал на прозорчето.

— Хей, царкиньо, вземи тоя букет! Градинарят поръча да ти го предам.

Тогава и трите царкини надникнали през прозореца, а най-голямата протегнала вече и ръка.

А ученикът на градинаря извадил от букета най-красивото цвете, подхвърлил го незабелязано на най-малката царкиня и после дал целия букет на голямата дъщеря.

Тя взела букета, а на ученика дала четири златни монети.

Той ги скрил и се върнал при градинарят.

— Е, какво — попитал градинарят, — занесе ли букета?

— Занесох го — отвърнал ученикът.

— А царкинята нищо ли не ти даде?

— Нищо, само заръча да отида на площада — да погледам как ще си избира годеник!

— Как ще отидеш на площада! — казал градинарят. — Там всички са князе и знатни гости... Не, ти ще си седиш у дома.

— Добре — отвърнал ученикът. — Ще си седя у дома.

Отишъл той настрана, извадил златните монети и започнал да си играе с тях, да ги подхвърля от ръка в ръка.

— Какво е това? — питал градинарят.

— Някакви копчета — отговаря най-малкият син. — Намерих ги на пътя. Виж как блестят.

„Ех, че глупак! Не може да различи монети от копчета!“ — помислил си градинарят и рекъл на ученика:

— Наистина хубави копчета. Я дай да ги скрия. Ако намериш още, ще ти ги зашием на куртката.

— Пусни ме на площада — казал ученикът, — тогава ще ти ги дам.

— Е, какво да те правя — отвърнал градинарят. — Щом искаш, върви.

А ученикът това и чакал. Dal на градинаря монетите и изтичал през портата.

На пладне всички годеници се събрали на площада и се строили в редица, рамо до рамо.

Изведнъж иззад ъгъла изскочил един конник. Дрехите му — сребърни, конят под него — сребърен, хамутите на коня — сребърни. Конникът преминал целия площад и застанал последен в редицата.

Тъкмо в това време от палата излязла царкинята. Върви тя покрай редицата, оглежда годениците, избира си момък по сърце. Минала край всички и застанала пред сребърния конник.

— Тоя — казва — ще бъде мой мъж.

И едва изрекла тия думи, изведнъж — хип-хоп! — сребърният кон се издигнал нагоре заедно с конника и изчезнал в облаците.

Ами сега? Царкинята трябвало да си избере друг годеник. Същия ден отпразнували и сватбата.

След една година пожелала и средната царска дъщеря да си намери годеник по сърце. Отново поканил царят от всички страни князе и знатни младежи. Пременени, на прекрасни коне, те се събрали в определения ден.

А на сутринта в същия ден градинарят пак набрал цветя и поръчал на ученика си да ги занесе на царкинята.

Ученикът взел цветята и ги занесъл в палата.

— Хей, царкиньо — извикал под прозорчето, — вземи тоя букет! Градинарят ти го праща.

Средната царска дъщеря се показала на прозорчето, а малката надникнала зад раменете на сестра си.

Ученикът на градинаря, както и първия път, извадил от букета най-красивото цвете, подхвърлил го скришом на малката надникнала зад раменете на сестра си.

Взела средната царкиня букета и дала на ученика четири златни монети.

Той ги занесъл на градинаря и пак измолил да го пуснат на площада.

А на площада годениците отдавна вече се били събрали. Стоят в редица, рамо до рамо и чакат да излезе царкинята. Изведнъж по камъните затракали подкови и зад ъгъла изскочил конник в златни дрехи на златен кон. Обиколил той площада и застанал последен в редицата.

Тъкмо в това време от палата излязла царската дъщеря. Тя забелязала веднага конника на златния кон. Другите годеници не иска и да гледа — право към него се запътила.

Но едва се приближила, конникът дръпнал златните юзди и полетял към небето.

Нямало що да се прави! И средната царска дъщеря трябвало да си избере друг годеник. Пак отпразнували сватбата и се веселили много дни.

След една година дошло време да се омъжи и малката царска дъщеря.

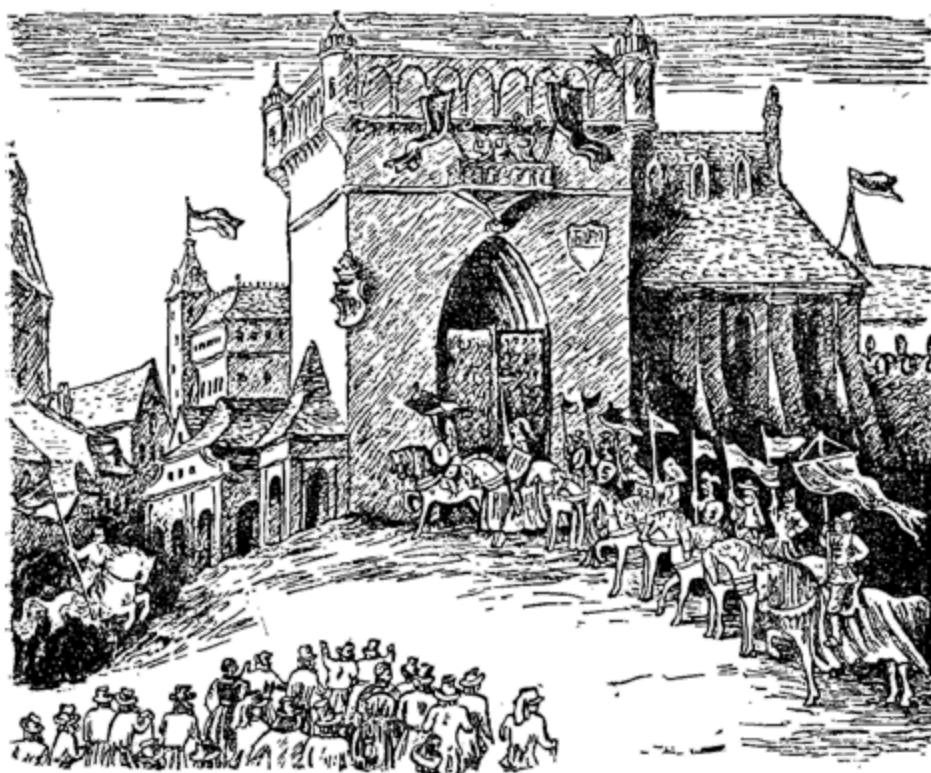
От всички страни се събрали князе и богати младежи, най-красивите и най-знатните, защото и годеницата била най-красивата и най-любимата от трите царски дъщери.

А ученикът на градинаря станал същия ден още призори, набрал повечко цветя, превързал ги с копринена панделка и ги занесъл на малката царска дъщеря.

Царкинята взела букета, порадвала му се, а после изведенъж извадила най-красивото алено цвете и го подхвърлила на момъка.

Към пладне годениците се строили в редица, рамо до рамо, юнак до юнака. Ударила камбаната на камбанарията единадесет пъти, а на дванадесетия удар затракали по камъните подкови. Явил се на площада конник — конят под него гори от елмази, самият конник блести в елмази.

Обиколил той площада и застанал последен в редицата.

Тъкмо в това време излязла и царкинята. Минала покрай всички, без да ги погледне, и спряла пред елмазния конник. Погледнала го в лицето и сърцето й се свило.

— Тоя — казала — ще бъде мой мъж.

А конникът шибнал само веднъж коня си и се издигнал във въздуха.

Изчезнал той в облаците, като че не е и бил. Само аленото цвете паднало от небето пред нозете на царкинята. Дигнала го тя и веднага го познала. Същото цвете, което подарила сутринта на ученика на градинаря.

И тя не пожелала да си избере друг годеник.

— Не ми трябва нито княз, нито знатен момък — казала на баща си. — Ако ти непременно искаш да ме омъжиш, дай ме на градинарския ученик, който тая сутрин ми донесе букета.

Царят се разсърдил, затропал дори с крака. И тъй, и иначе увещава дъщеря си. Не! Не иска царкинята друг годеник. Няма що! Омъжил я царят за ученика на градинар. Само че не отпразнувал сватбата и за зестра й дал, една стара мелница.

— Вървете и живейте, както искате — рекъл той на младоженците — и повече не се явявайте пред очите ми.

И тъй, отишли те в мелницата си и живели в нея щастливо три години. И щели може би да преживеят там още тридесет и три години, ако из цялата страна не се разнесла вест: неприятелска войска потеглила на бой срещу царството!

Като чули тая вест, всички младежи се събрали с копия и мечове в столицата. Дошъл и най-младият зет.

— Аз — казал той на царя — не бих ви се мярнал пред очите. Но щом има война — всички трябва да вървят срещу врага. Дайте ми един кон и никакво оръжие.

Дали му за смях един много дълъг ръждясал меч и една стара, дръглива, че отгоре на туй и куца кранта.

— Нищо, добър е мечът! — казал най-младият зет. — Само кончето ми не е много пъргаво, та ще трябва да замина преди вас. Не се бавете много, защото аз ще настигна врага и вие няма с кого да се биете.

После се метнал на крантата и я подкарад.

Повлякла се кобилката. Върви — нозете ѝ се кривят, главата ѝ се клатушка, опашката ѝ се размахва, а най-младият зет се тресе отгоре ѝ като чувал с овес.

Пътувал той, пътувал и стигнал до едно езеро.

„Много добре — мисли си. — Трябва да напоя кончето. Съвсем се е изморило горкото!“

Слязъл от крантата и я повел към водата. А това езеро било пълно с жаби. Те наизлезли от водата и заскачали под самата муцуна на кобилата, не ѝ дават да пие.

— Пръсни се, жабешко племе! — извикал царският зет. — Не ми плаши добрия кон.

Но жабите не слушат — скачат и крякат:

— Ква-ква, ква-квак!

— Значи тъй, а! — разсърдил се царският зет. — Добре! Вие ква-ква, а аз — раз-два.

Измъкнал той меча си от ножницата, че като се развъртял наляво-надясно.

Тъкмо в това време пристигнала царската войска.

— Хей! — присмиват му се. — Много рано си започнал да се биеш!

— Нищо, нищо — отвърнал той, — аз и тук ще се побия, пък и там без мен няма да мине.

Посмели се всички над него и тръгнали нататък.

Пътували, пътували и най-сетне се срещнали лице срещу лице с врага. Звъннали мечовете, затракали копията. Силна била царската войска, но врагът бил още по-силен. Ех, като почнал той да сече и да мушка!...

Не издържала царската войска, отстъпила и обърнала гръб, разбягала се, накъдето очите ѝ видят.

Изведнъж право от небето се спуснал сребърен кон и на него — конник в сребърни дрехи. Викнал конникът, шибнал коня, размахал меча си — че като се затъркаляли вражески глави по земята!

Едни насякъл, други прогонил и пак се издигнал във въздуха. Мигом изчезнал, като облаче се стопил.

А царските войни се зарадвали, развели знамената и потеглили с музика към столицата.

Най-младият зет ги пресрещнал при езерото и се затърил след тях на своята кранта.

А в столицата вече се веят знамена, на площада гърми музика. Сам царят излязъл да посрещне войската си. Всички поканил на весела гощавка.

— Повоювахте — казал, — сега цяла седмица яжте, пийте и се веселете.

Всички, разбира се, се зарадвали, благодарили на царя, само най-малкият зет рекъл:

— Е, вие пирувайте, а аз ще си вървя у дома. Моята мила женица ми обеща, като се върна от война, да свари цял котел брашнена каша. По-сладко ядене от това няма никъде по света.

Слязъл той от своята кранта и тръгнал към мелницата.

Царят дори не се опитал да го спре. Срамува се от такъв зет.

На другата година врагът съbral още по-голяма войска и пак потеглил срещу царската столица.

Отново се стекли младежите от всички краища на страната — дрънкат саби, готвят се за поход. Явил се и най-младият зет.

— Къде е моят добър кон? — вика. — Къде е моят остьр меч?

Докарали му куцата кранта, донесли му ръждясалия меч. Запасал той меча, метнал се на крантата и я подкаран по познатия път. При езерото кобилката сама се спряла и протегнала муцуна към водата.

Жабите — скок! — от дъното — на брега.

— Квак-квак! — крякат.

А най-младият зет рекъл:

— Тъй, тъй! Отдавна, приятели кокорковци, не сме се виждали.

Тъкмо тогава по пътя се извил стълб от прах: задала се царската войска.

Най-младият зет хванал меча си, измъкнал го от ножницата и започнал да го размахва на вси страни.

Царските воини му се присмели:

— Мигар миналата година ти не изби всички жаби?

— Не — отвърнал той. — Сега са се развъдили още повече. Но вие вървете. От мен врагът няма да избяга, гледайте само вие да не избягате от него.

А врагът чака вече на края на царството. Едва се приближили царските воини — неприятелят насочил копията, засвирил с тръбите и се хвърлил срещу тях. Те тъй се изплашили, че дори не успели да извадят мечовете си от ножниците. Обърнали конете и ударили на бяг. Врагът — подире им. Всички щял да избие, всички щял да съсече, но в това време право от небето се спуснал един златен конник на златен кон. Дрехите му блестят като пламък, конят под него гори като жар, а острият меч святка като слънце.

Сега вече вражите воини се изплашили и сами обърнали конете назад. Но конникът ги догонил — избил ги, съсякъл ги, цялото поле с трупове покрил, издигнал се в облаците и изчезнал.

А царската войска се строила в редици, развяла знамената и потеглила към царя, да му съобщи за победата.

Спряла се при езерото да напои конете, да се посмее на царския зет.

— Какво — питат го, — още ли се биеш с жабите?

— Бия се — отвърнал зетят. — Само че и с враговете успях да се побия. А ако не бях аз, сега гарвани щяха да кълват вашите кости.

— Ха-ха-ха! — смеят му се другите.

А жабите в езерото:

— Ква-ква! — и скок-подскок! — нахвърлили се върху войскарите.

Царските воини и с щитове се закриват, и с ръце се бранят.

— Но укроти ги, за бога! — молят те най-младия зет.

— Не — отвръща той. — Доста съм се сражавал за вас. И с врага да се бия, и от жабите да ви спасявам! Бранете се сами, както можете.

Седнал зетят на крантата и отишъл сам в столицата.

А стражата от градските кули видяла — прах се дига по пътя — и помислила, че войската се завръща с победа, засвирили тръби, забили барабани. Тогава и царят излязъл да посрещне своите воини. Гледа — само най-младият зет се друса на крантата.

— Тю! — рекъл царят. — Колко шум се дигна заради теб! А моята войска къде е?

— При езерото, бие се с жабите.

— Как тъй с жабите? А врагът къде е?

— Врагът остана на полето. Сега с него се разправят гарваните и ястребите.

— Така, така — рекъл царят. — Значи моите готвачи ненапразно са се трудили. Ела и ти днес в палата. Две седмици ще ядем, ще пием и ще се веселим.

— Няма какво да правя у вас — отвърнал най-младият зет. — Вие не умеете и да гощавате както трябва. А моята женица обеща да ми свари брашнена каша със сланина! Не, най-добре е да си отида у дома.

Минала още една година. И врагът пак съbral многобройна войска и потеглил към царската земя.

Царят раздал на мало и голямо мечове и пики. Качил всички на коне и сам застанал начело на войската.

Тъкмо потеглили, гледат — най-младият зет тича запъхтян.

— Защо не ме чакате? — вика. — Къде е моят кон? Къде е моят остър меч?

Довели му старата кранта, дали му ръждясалия меч.

Царската войска препуска напред, а той се друса отзад на кобилката. Не могъл да настигне бързите коне и скоро изостанал. Все пак домъкнал се някак до езерото и там си останал. Слязъл от крантата, вързал я за едно дърво, а после извадил от джоба си елмазната юзда и я размахал.

И тутакси — изпод земята ли изскочил, от небето ли паднал — пред него застанал един елмазен кон, елмазна грива разтърсва, с елмазни подкови тревата тъпче.

Царският зет се метнал на елмазния кон, дръпнал елмазната юзда и конят го понесъл. Понесъл го през гори, през планини, през езера — право към онова поле, където царската войска се сражавала с врага.

И тъкмо навреме пристигнал елмазният конник. Редиците на царската войска вече отстъпвали — врагът ги притиска, взема надмощие. Тогава конникът пришпорил коня си и се втурнал напред. Където удари мечът му — там врагътпада като покосена трева, когото стрелне с поглед — бяга презглава.

Сега и царските воини стегнали редиците си, насочили копията. Но гледат — няма вече с кого да се бият. Конникът на елмазния кон избил и прогонил всички.

Приближил се царят до него и му се поклонил до земята.

— Каква награда искаш? — попитал го.

— Нищо не ми трябва — отвърнал конникът. — Но ако си решил да ме наградиш, подари ми за спомен твоята царска кърпичка.

Царят извадил копринената си кърпичка и я подал на конника.

Той взел кърпичката, поклонил се на царя и дръпнал елмазната юзда. Издигнал се високо елмазният кон, отнесъл конника, изчезнал от очите.

А царят потеглил с войската си назад към столицата и там за радост на всички приготвил такава гощавка, каквато нито аз, нито вие сме виждали дори и насьн.

На тая гощавка се събрали безброй гости. Надошли и канени, и неканени. Само най-младият зет и жена му не се явили.

Но тоя път царят се засрамил.

„Все пак не е хубаво! Къщата е пълна с чужди хора, а родната ми дъщеря и мъжът й ги няма“ — помислил си той и заповядал да ги доведат със златна каляска.

Довели ги, поканили ги да седнат на трапезата. Ето всички пият, ядат, песни пеят и изведнъж през отворения прозорец долетяла една пчела и — право към царя. Вие се над него, бръмчи, а-ха, да го ужили.

Най-младият зет скочил мигом от стола си и подгонил пчелата с копринената кърпичка. Царят гледа — кърпичката му позната, същата, която подарил на елмазния конник.

Разбрал тогава царят кой го е спасявал три пъти от нещастие. Прегърнал зетя си, разцелувал го и рекъл:

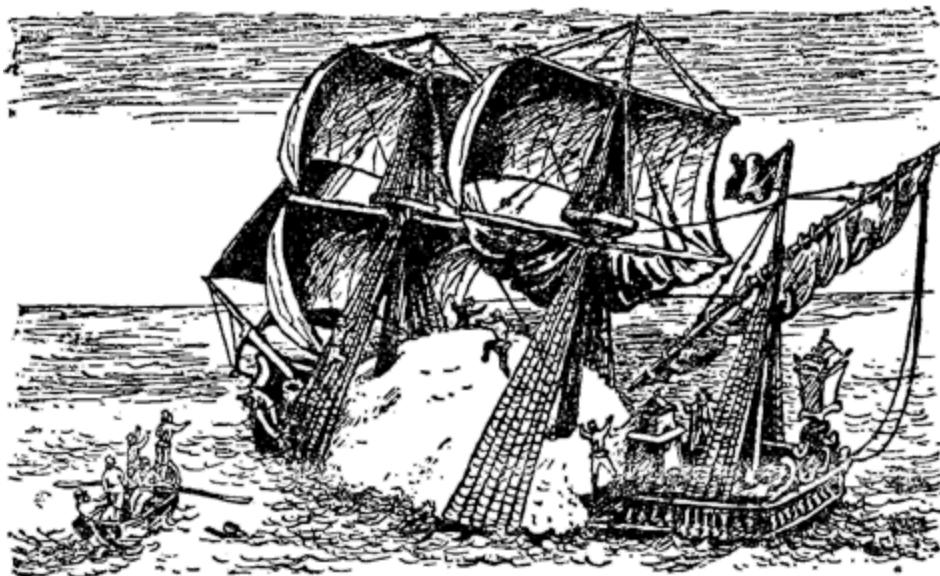
— Живей сега с мен сред почести и богатство. Ще бъдеш мой пръв съветник.

— Не, царю, по-рано ти не искаше и да ме знаеш, а сега не ми трябва твоята милост — отвърнал най-младият зет.

Хванал жена си за ръка и двамата напуснали палата.

ЗАЩО ВОДАТА В МОРЕТО Е СОЛЕНА ЕСТОНСКА ПРИКАЗКА

Имало двама братя. Малкият — беден, големият — богат.
Наблизил голям празник. Домакините в село варят, пекат, а
килерът на бедния е празен — дори мишката няма какво да хапне.

Отишъл бедният брат при богатия.

— Здравей — казал.

— Здравей — отвърнал богатият.

А лицето му се намръщило — досетил се изглежда, защо е дошъл при него бедният брат.

— Ще ми дадеш ли, братко, нещичко да посрещна празника? —
попитал бедният.

— Защо да не ти дам? Ще ти дам — рекъл богатият. — Само и ти
обещай да изпълниш една моя молба.

— Ще направя всичко, каквото кажеш — отвърнал братът.

— Е, вземи тогава един пущен бут ѝ се махай от главата ми,
върви в пъкъла при дяволите.

— Ще отида — казал бедният. — Аз не се отричам от думите си.

Взел той бута, пъхнал го под мишница и тръгнал. Вървял, вървял, цял ден вървял, а до пъкъла не стигнал.

В това време се свечерило, станало съвсем тъмно. Тогава бедният брат съгледал наблизо някакво пламъче.

„Сигурно там е пъкълът“ — помислил той и се запътил към пламъчето.

И наистина — не минал и час и бедният брат вече стоял пред самия пъкъл. Едва прекрачил прага — и всички дяволи се спуснали насреща му. Тълпят се около него, поглеждат бута, облизват се. Дяволите са много лакоми за свинско месо!

— Продай ни бута! — крещят от всички страни.

— Ex — рекъл бедният брат, — тоя бут съм си приготвил за празника. Но щом толкова го искате — ще ви го продам. Колко ще дадете?

Тогава едно проскубано дяволче, най-малкото, го дръпнало за ръкава и прошепнало в самото му ухо:

— Отрежи ми едно късче, ще ти кажа нещо.

Бедният отрязал късче месо и го мушнал в ръката му. А дяволчето забъбрило тихичко:

— Не продавай бута нито за злато, нито за сребро, а поискай старата мелничка, която стои зад вратата.

Бедният послушал дяволчето.

Дяволите надомъкнали и сребро, и злато, а той не иска нищо да гледа.

— Не — казва, — тъй няма да се спогодим. Ще ви дам бута само за старата мелнична, която стои тук зад вратата.

Това не се харесало много на дяволите. Старият дявол го увещава и тъй, и иначе. А бедният брат си знае своето:

— Ако не ми дадете мелничката, няма и бута да видите.

Как ще се пазариш с такъв човек! Плюли дяволите и му дали мелничката. И той им дал бута, само че преди това пак отрязал скришом най-тълстото късче и го показал изпод дрехата си на проскубаното дяволче. После пожелал на всички дяволи да им е сладко яденето и напуснал пъкъла.

Повървял малко — догонило го проскубаното дяволче.

Бедният брат го хванал за ухото и рекъл:

— Дали ти, дяволче, не ме измами? Вместо сребро и злато ми пъхна някаква ръждясала вехтория!

— Какво приказваш! Какво приказваш! — запискало дяволчето.
— Та това е най-чудният предмет на света. Стига само три пъти да чукнеш по капака и мелницата ще почне да се върти. Каквото заповядаш, това ще ти смели, само гледай да правиш добър избор. А после почукай три пъти по дъното — и мелницата ще спре.

— Е, благодаря ти, ако не ме лъжеш — казал бедният брат. — Вземи това за награда.

Дяволчето грабнало късчето свинско месо, а бедният брат забързal към къщи. Но колкото и да бързал, чак към полунощ стигнал в село.

— Къде се загуби? — захокала го жена му: — На другите хора трапезите са отрупани с ядене, а ние нямаме дори празнична супа.

— Ех, жено, ходих по важна работа и трябваше да извървя дълъг път, затова се забавих. Но нищо, я виж какво съм донесъл.

И бедният брат измъкнал изпод дрехата си своята мелничка и започнал да я търка и да я чисти. Светнала тя от търкане и той рекъл на жена си:

— Е, женице, кажи какво ти трябва за празника.

— Какво ли? — отвърнала жена му. — Да би имало достатъчно хляб и къс месо — пак добре щеше да бъде.

— Чуваш ли, мелничке, какво ти казват?! — извикал бедният брат и почукал три пъти по капака.

Скръцнала мелничната, че като почнала да се върти!

Затъркаляли се погачи по трапезата, после се изтърсил грамаден къс месо. Месото — печено, посолено, с пипер поръсено — яж и си облизвай пръстите.

Седнали мъжът и жената на трапезата и отпразнували празника.

На другия ден те отново смели повече вкусни ястия и поканили на угощение всички роднини и съседи.

Гостите ядат, пият и хвалят домакините, само големият брат не може да прегълтне залька си от завист.

— Къде си намерил всичко това? — пита той бедния брат.

— Никъде, тук зад вратата си имам едно чудесно килерче.

Само че привечер от сладкото ядене и от силното вино на бедния брат се замаяла главата и той поискал да се похвали пред гостите.

— Ето вижте — рекъл — кой ви напои и нахрани!

Той донесъл мелничката и й заповядал да смели туй-онуй.

Сега вече богатият съвсем загубил спокойствие. Обикаля, върти се около брат си — продай ми я, та продай ми я! Но бедният брат не се съгласява.

Разсърдил се богатият и рекъл:

— Та ти си взел тая мелнична от дяволския пъкъл!

— Вярно е — отвърнал бедният. — Ти отде знаеш това?

— Отде го зная — не е твоя работа. Я ми кажи: не те ли изпратих аз в пъкъла?

— Да, ти. Но какво от туй?

— Това, че ако не бях аз, ти нямаше да видиш тая мелничка. Значи тя все едно, че е моя — казал богатият брат, грабнал мелницата и побягнал към къщи.

На другия ден той станал по-рано и рекъл на жена си:

— Ти върви с ратаите да събираш сено, а аз сам ще се погрижа за обеда.

На пладне сложил мелницата на масата и й заповядал:

— Искам солени херинги и млечна супа!

Че като почнала мелницата да се върти! Богатият само подлага съдове. Всички тенджери се напълнили — и гърнетата, и ведрата се напълнили, а мелничната все се върти и върти. Богатият и тъй, и иначе я тръска, рита я с крак и вика.

А трябвало само три пъти да почука по дъното.

Мели мелничната и не спира. Потекла млечната супа по кухнята, херингите в млечни локви плуват. Вече не локви, а цяло езеро обкръжило богатия и се надига — до коленете, до пояса, до гърлото... Още малко и ще го удави! Завикал богатият:

— Спасете ме! Потъвам!

И побягнал навън от къщи. А млечното море рукало подире му, по цялото село се разляло, херингите скачат из белите вълни. Дотичал богатият при бедния брат.

— Укроти тая дяволска воденица! — моли го. — Виж какво става! Цялото село ще залее.

А бедният му отговаря:

— С чужда собственост не мога да се разпореждам. Ако ми я върнеш завинаги, друга е работата.

— Че вземи си я, моля те, само нека престане да мели!

— Е, сега заслужава да се потрудя! — рекъл бедният.

Измъкнал той зад пейката едно корито, спуснал го през прозореца, взел си и въдицата и заплувал с коритото към къщата на брат си.

А къщата била потънала вече чак до покрива в млечната супа. Бедният скочил с една върлина на ветропоказателя, хвърлил въдицата през комина и уловил мелничната. После почукал три пъти по дъното ѝ — и мелницата престанала да се върти.

Лека-полека цялото млечно море изтекло в истинското море. Само херингите изостанали в тревата и по плетищата за радост на децата. Цял ден те ловили риба на сушата.

И оттогава малкият брат заживял добре. Скоро той си изградил нова къща, много по-голяма и по-красива от тази на големия брат. Къщата се издигала върху един хълм над морето и от избата чак до ветропоказателя на покрива била покрита отвън с гладки площици и с разноцветни стъкълца. Ех, как заблестяла тя и в слънчеви дни, и в лунни нощи! Но най-много я харесвали рибарите: тая къща им служела вместо фар.

По цялата страна и дори по чуждите страни се разнесла мълвата за младия брат и за неговата чудна мелничка.

Чул тази вест един търговец на сол и поискал да види необикновената мелница. Приготвил кораба си и потеглил към малкия брат. А малкият брат се гордее — виж ти какъв гост му дошъл отдалеко! Почукал три пъти по капака на мелницата, заповядал ѝ да смели всякакви вкусни ястия и нахранил госта както трябва.

Гостът яде и пие и все, към мелничката поглежда.

— Вярно ли е, че твоята мелница може да мели всичко, каквото поискаш? — попитал той младия брат.

— Вярно е — отвърнал братът.

— И сол ли може да мели?

— И сол може.

Светнали очите на госта. За сол той трябвало да плува през морето в чужди земи.

Търговеца започнал да моли младия брат да му продаде мелницата. Кесия със злато му предлагал. Но младият брат не склонил.

През нощта, когато всички в къщи заспали, търговеца станал тихичко, грабнал мелницата и хукнал да бяга. Толкова бързал, че даже кесията със златото забравил.

Дотичал той на своя кораб и веднага вдигнал платна. Едва излязъл корабът в открито море, търговеца на сол сложил пред себе си мелницата, почукал три пъти по капака и казал:

— Мели сол!

Мелницата започнала да мели. Целият трюм напълнила, цялата палуба засипала.

Отначало от радост търговеца пеел песни, после мълкнал, после заронил сълзи. Гледа той — от такава тежест корабът още малко и ще потъне, а мелницата все мели и мели сол. А търговеца не знае как да я спре.

Заседнал корабът чак до борда и все по-дълбоко потъвал във водата. Залели го вълните и той отишъл на дъното.

А мелницата и на дъното мели сол. До ден-днешен, се върти.

Затова и водата в морето е солена.

ВЛИЗАЙ В ТОРБАТА! ЛИТОВСКА ПРИКАЗКА

Живели старец и бабичка. Те имали син. Добър момък бил той — и послушен, и възпитан, и работлив. Старецът и бабичката трябвало само да го гледат и да му се радват. Но как да му се радват, когато няма нищо за ядене! Старецът и бабичката сами седели гладни и нямали с какво да нахранят сина си.

Що да правят? Мислили, мислили и намислили да направят сина си говедар.

А тъкмо в това време на един богат селянин в съседното село дотрябал ратай. Завел старецът своя син при този селянин. Селянинът взел момъка за говедар и му определил възнаграждение: за година един чувал боб, един вързоп лен и три гроша пари.

Заживял момъкът при богатия селянин и почнал да пасе добитъка му. Пасъл го през пролетта, през лятото, и през есента. Но настъпила зимата — момъкът вкаral добитъка в кошарата и рекъл:

— Сега, господарю, ще си вървя у дома.

— Върви си — отвърнал селянинът. — Зиме говедарят само напразно яде хляба.

И дал на момъка каквото били уговорили.

Върви момъкът по пътя. На гърба му — чувал с боб, в ръката — вързоп лен, а в джоба — три гроша подрънкват.

„Сега сме добре! — мисли си той. — Ще сварим боба и няма да гладуваме, от лена майка ми ще изтъче платно и ще ми ушие нова риза, а грошовете винаги ще потрябват.“

Тъкмо помислил това и гледа — насреща му иде беден старец с черна брада. Дрехата му — съвсем дрипава, едва се държи на раменете.

Поклонил се чернобрadiят пътник и казал:

— Дай, момко, нещичко.

„Зашо не — помислил момъкът, — ще му дам лена. Моята риза е още здрава, все ще мина някак с нея.“

Свалил от ръката си вързопа лея и го дал на стареца.

Върви нататък момъкът. Повървял малко и срещнал просяк с червениковава брада. Неговата дреха уж по-здрава, но сам той — толкова слаб, че кажи-речи костите му ще пробият кожата.

Опрял се червенобрadiят пътник на тоягата си и рекъл:

— Смили се над стареца, синко. Трети ден трошица не съм хапвал.

Помислил, помислил момъкът и дал на червенобрadiя боба.

„Нищо — казал си, — останаха ми още три гроша. Няма да се върна в къщи с празни ръце.“

Повървял още малко момъкът и срещнал трети просяк. И първите двама били бедни, но той бил още по-беден, още по-нешастен.

Гърбът му превит като дъга, бялата му брада виси на кичури, а на главата му дори шапка няма.

Спрял се белобрadiят пътник и казал:

— Дай ми, синко, каквото можеш. Смили се над моята старост.

— Какво да ти дам, старче? — отвърнал момъкът. — Имах вързоп лен — дадох го на чернобрadiя просяк. Имах чувал с боб — взе го оня с червената брада. Останали са ми само три гроша. Ако ти ги дам — с какво ще се върна при баща си и майка си? И те са също бедни.

— Ох, синко — рекъл старецът, — че е така, така е, но няма победен човек от мен. Сам виждаш — няма с какво да покрия старата си глава.

Момъкът се смилил над стареца и му дал трите гроша. Дал ги и поискал да отмине нататък, но старецът казал:

— Почакай, синко. Ти ми даде последното, което имаше — и аз няма да ти остана длъжен.

И старецът дал на момъка една стара торба, една чепата пръчка и една цигулка с лък.

— Празна е тая торба — рекъл той, — но е по-скъпа от торба със злато. Докато я имаш, никой не ще посмее да се приближи до теб. А ако се приближи, ти само я удари с пръчката и извикай: „Влизай в торбата!“ И ако ще пред теб да застане дори царят с корона — и той ще влезе и навън няма да излезе, ако ти сам не заповядаш. А и цигулката не е обикновена — с нея, когото искаш, можеш да накараш да играе.

Момъкът взел подаръците, поблагодарил на стареца и си отишъл у дома.

Бащата и майката се зарадвали на сина си, но когато узнали, че се е върнал с празни ръце — натъжили се. Но какво да правят? Със сълзи не можеш да прогониш мъката.

Преживели как да е зимата и пролетта, а като дошло лятото, момъкът взел торбата с пръчката и цигулката и тръгнал накъдето му видят очите.

— Ще посчитам по света — казал той на прощаване на баща си и майка си. — Може би тоя път ще донеса нещо и ще ви зарадвам.

Момъкът вървял, вървял и стигнал до една нива. Ръжта в тази нива била израснала висока, гъста — клас до клас. Жътварите вървят в редици и я жънат.

Седнал момъкът настрана и гледа. Размахват сърпове жътварите, размахват ги с превити гърбове, думица не си продумват, не се засмиват, песен не запяват.

„Какви са тия хора? Сякаш са сраснали за сърповете — помислил си момъкът. — Я да им посвиря с цигулката. Нека се повеселят и си починат малко.“

Извадил цигулката и засвирил.

Жътварите мигом захвърлили сърповете, че като почнали да играят!

Но ето че изведнъж сякаш изпод земята изскочил надзорникът с една дебела сопа.

Развикал се, закрещял:

— Виж ги ти ленивците, виж ги ти безделниците! Дано потънете в блатото! Господарската ръж се рони, а те играят като на сватба. Хайде залавяйте се веднага за работа!

И подгонил ратаите със сопата. Размахал се и ги заудрял по гърба.

Замахнал и срещу момъка-цигулар. Но момъкът не бил глупак, подложил торбата, ударил я с пръчката си и извикал:

— Влизай в торбата!

Едва казал това — и надзорникът се мята вече в торбата. Квичи като шопар, подкаран на панаир.

— Ох, пусни ме, пусни ме, миличък! — моли се.

— Ще продължаваш ли да се караш? — пита момъкът.

— Ох, няма вече! — скимти надзорникът в торбата. — По-скоро езика си ще отхапя.

— А няма ли да се биеш?

— Какво приказваш! Какво приказваш! Дори с пръст никого вече няма да пипна.

— Добре тогава! — рекъл момъкът и изтърсил торбата.

Надзорникът паднал от нея полу жив, едва диша.

А момъкът пак взел цигулката.

Че като заскачали жътварите от радост!

После момъкът метнал торбата на рамо, пъхнал цигулката под мишница и продължил пътя си.

Вървял, вървял и стигнал в едно село. Минава край черквата и гледа — от насрещната къща изтичала една девойка. Бяга и лее сълзи.

— Защо плачеш девойко? — попитал я момъкът.

— Как да не плача! — отвърнала девойката. — Десет години слугувах у попа и нито копейка не видях от него. Ей сега го молих да ми плати, а той не иска и да чуе. Изгони ме навън, като че милостиня му искам. А утре е моята сватба. Годеникът ми е богат като чуждо рало на чужда нива, а и аз нямам пукната пара. Не мога нито да се стъкмия, нито гости да посрещна.

Смилил се момъкът над девойката.

— Да отидем заедно при попа — казал ѝ. — Може би той ще се размисли и ще ти плати всичко.

Хванал девойката за ръка и отишъл с нея в попската къща.

Попа видял девойката и рекъл:

— Дъще моя, защо се върна? Нали ти казах — бог ще те възнагради на оня свят.

Тогава момъкът пристъпил напред, поклонил се на попа и казал:

— Ех, не е хубаво туй, господин попе. Бог си е бог, а девойката ви е слугувала на тоя свят, затова и вие ще се разплатите с нея на земята.

Разсърдил се попът:

— Че кой си ти, та да ме учиш!

Попът грабнал бастуна си, а момъкът — пръчката си, ударил торбата и извикал:

— Хайде, господин попе, заповядайте тук!

Казал това — и готово. Попът се бълска вече в торбата.

— Пусни ме, сине мой! — моли се на момъка. — Ще платя на девойката, нито грош няма да скрия.

— Добре — отвърнал момъкът, — само че вие, господин попе, ще ѝ дадете и кобилка, и крава, и хиляда жълтици като прибавка.

— Ох, ох! — пъшка попът. — Пусни ме! Нищо не ще пожаля.

Момъкът пуснал попа.

Още на другия ден отпразнували сватбата.

Такава весела сватба никой не помни! Не само младоженецът и булката, не само гостите, а и масите, и столовете скачали под звуците на цигулката.

До разсъмване свирил момъкът, а на сутринта метнал торбата на гръб, пъхнал цигулката под мишница, зачукал с пръчката по земята и излязъл от селото.

Вървял, вървял и стигнал в един богат чифлик. Старият господар, стопанинът на чифлика, тъкмо в това време обядвал. Момъкът се приближил до прозорчето на господарската къща и гледа — господарят седи сам на трапезата. А на трапезата какво ли няма!

Погледал момъкът как господарят яде и на самия него се приискало да похапне. Той почукал на прозорчето и казал с поклон:

— Не ще ли заповядат господарят да нахранят един пътник в кухнята.

Господарят дори вилицата си изтървал, скочил от трапезата, че като се развикал:

— Ах, безделнико, ах, скитнико! Ще ти покажа аз как се отваря уста за чуждо ядене! Тъй ще те нахраня, че няма много да се зарадваш!

Момъкът не отговорил нищо на господаря, само свалил торбата от гърба си, ударил я с пръчката и тихичко рекъл:

— Влизай в торбата!

Сякаш някой с кука издигнал господаря! Прелетял той през прозореца и — право в торбата. А на туй отгоре момъкът го потупва с пръчката и мърмори:

— На вас, господарю, се досвидя да ми дадете лъжичка каша, а аз ето как хубаво ще ви нагостя!

— Какво приказваш, какво приказваш! — завикал господарят от торбата. — Аз само тъй се пошегувах. Седни с мен на трапезата и яж колкото искаш.

— О, не — рекъл момъкът. — Сега вие, уважаеми господарю, няма да се отървете с едно сладко ядене! Моята торба не обича да е празна. Аз ще ви пусна, но за това пък вие ще заповядате да я натъпчат догоре с всякакво богатство.

— Ох, добре — отвърнал господарят. — Ще напълня торбата ти.

А сам си мислил:

„Нищо, тя няма да побере много!“

Но рано се зарадвал господарят. В торбата не влязло нито много, нито малко нещо, но се намерило място в нея и за кон и бик, и за крава и теленце. Пет чувала ръж и толкова еchemик изсипали вътре, а тя все не може да се напълни догоре. Расте торбата, на всички страни се разтяга. И като се надула едва ли не до самите облаци, момъкът рекъл:

— Е, сега стига толкова.

Метнал той торбата на гръб като пухена възглавница и напуснал чифлика на богатия господар, като си подсвирвал с уста.

Момъкът вървял, вървял и стигнал у дома си. Ех, че се зарадвали бащата и майката, когато синът изтърсил от торбата господарското богатство!

Оттогава те заживели като хората и вече не знаели що е бедност.

Издание:

Приказки на прибалтийските народи

Редактор: Надя Трендафилова

Художествен редактор: Тотю Данов

Технически редактор: Георги Русафов

Коректор: Константин Муховски

Издателство на ЦК на ДНСМ „Народна младеж“, 1954 г.

Дадена за печат на 24.VII.1954 г.

Поръчка №100

Тираж: 10 000

Формат: 1/20 70/100

Печатни коли: 13

Авторски коли: 11,60

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.